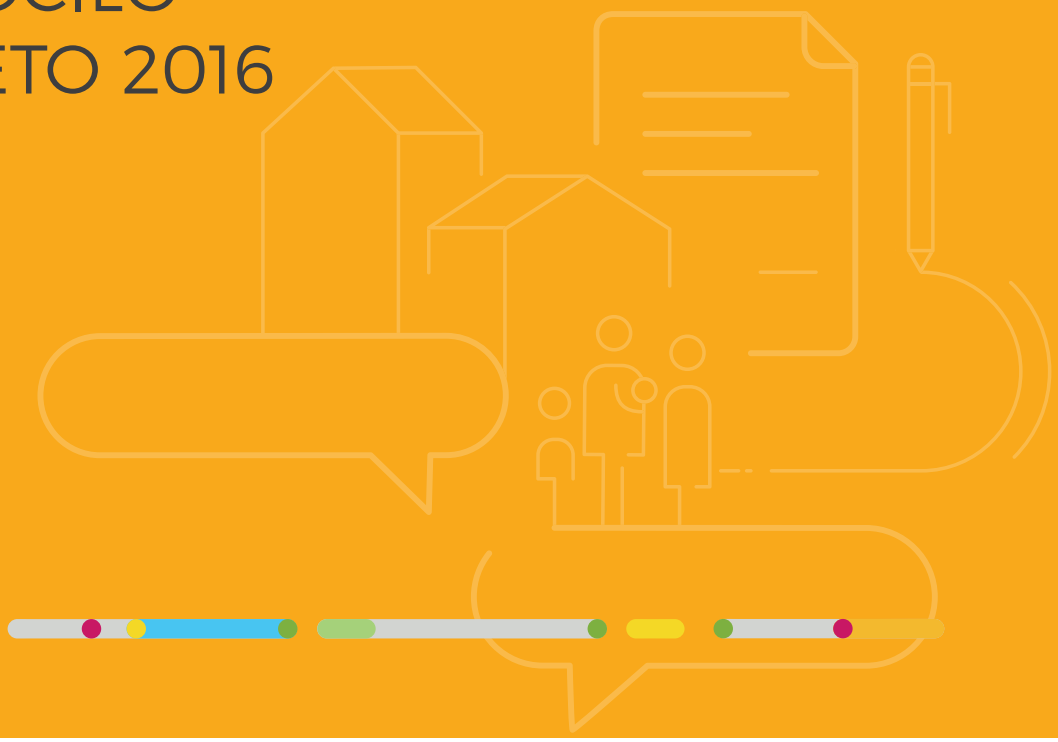
NIEM
ALL IN FOR INTEGRATION

NIEM National Report 2018

Maja Ladić, Veronika Bajt, Vlasta Jalušič,
Neža Kogovšek Šalamon

NACIONALNI MEHANIZEM ZA EVALVACIJO INTEGRACIJE SLOVENIJA

POROČILO ZA LETO 2016

Mirovni inštitut
Inštitut za sodobne družbene in politične študije

Maja Ladić, Veronika Bajt, Vlasta Jalušič,
Neža Kogovšek Šalamon

NACIONALNI MEHANIZEM ZA EVALVACIJO INTEGRACIJE **SLOVENIJA**

POROČILO ZA LETO 2016

NIEM

Uvod

V rokah držite nacionalno poročilo o izvajanju politike integracije upravičencev za mednarodno zaščito na različnih področjih v Sloveniji. Poročilo je rezultat ocenjevanja migracijskih in integracijskih politik v državah članicah EU, ki se izvajajo kot del projekta »Nacionalni mehanizem za evalvacijo integracije (NIEM)«. NIEM je šestletni transnacionalni projekt, katerega cilj je pripraviti ključne akterje na področju integracije v šestnajstih državah članicah EU za boljše soočanje s trenutnimi izzivi in izboljšanje rezultatov integracije upravičencev do mednarodne zaščite. K sodelovanju v projektu so bili povabljeni predstavniki akademskih institucij, nevladnih organizacij in skupin strokovnjakov.

Glavni cilj projekta je okrepiti kompetence institucij, ki so vključene v integracijo oseb z mednarodno zaščito. Znotraj raziskovalnega dela projekta je bilo razvito orodje za spremljanje in celostno vrednotenje integracije upravičencev do mednarodne zaščite ter za prepoznavanje dobrih praks in ovir pri integraciji ter tudi za ocenjevanje vpliva zakonskih in političnih sprememb. NIEM vzpostavlja mehanizem dvoletnega celostnega ocenjevanja integracije upravičencev do mednarodne zaščite.

Projekt temelji na predpostavki, da bi moralo oblikovanje migracijske in integracijske politike temeljiti na zanesljivih uradnih podatkih – statističnih, pravnih, upravnih, finančnih in podatkih o javnih politikah. Brez tovrstnih informacij je težko oblikovati racionalno politiko, zato je pomembno ustvarjati in izvajati »politiko, ki temelji na dejstvih«, tj. politiko, ki temelji na znanju in empiričnih dokazih. Projekt NIEM bo zagotovil dejstva in dokaze o vrzelih v standardih integracije, prepoznal spodbudne prakse in pomanjkljivosti v različnih državah, prav tako pa bo ovrednotil učinke zakonodajnih in političnih sprememb, ki lahko zagotavljajo osnovo za nadaljnji razvoj ustrezne integracijske politike.

To poročilo je rezultat prvih treh načrtovanih krogov evalvacije – tako imenovana osnovna evalvacija, ki sestoji iz 186 kazalnikov, usmerjenih v diagnosticiranje obstoječe situacije. Naslednje evalvacije se bodo izvajale periodično vsaki dve leti. Po vsakem krogu sledi izdaja posameznih nacionalnih poročil in tudi skupnega evropskega poročila, ki primerja pregledane dimenzije integracijskih politik vseh držav, ki sodelujejo v projektu NIEM.

Trenutno poročilo, ki pokriva stanje do 31. decembra 2016, je bilo oblikovano leta 2018 na osnovi kazalnikov, ki so bili zaključeni leta 2017. Poročilo je bilo najprej pripravljeno v angleščini (kazalniki so bili pripravljeni v angleščini, kar je

omogočalo mednarodno primerjavo), nato pa prevedeno v slovenščino. Poročilo je naslovljeno na predstavnike in predstavnice javne uprave, akademske in raziskovalne centre, skupine strokovnjakov in strokovnjakinj, nevladne organizacije in tudi na tiste, ki se ukvarjajo z vprašanji migracije ter integracije. Upamo, da vas bo poročilo zanimalo in da bo predstavljalo dobro osnovo za oblikovanje politik ter poglobitev znanja o integraciji upravičencev do mednarodne zaščite.

Kratek povzetek

V Republiki Sloveniji se mednarodna zaščita nanaša na status begunca in subsidiarno obliko zaščite. Začasna zaščita se nanaša na ljudi, ki bi prejeli ta status v primeru množičnega prihoda, in sicer pod pogojem, da se Direktiva 2001/55/EK uporablja na ravni EU, kar se še ni zgodilo.

Status begunca se prizna državljanu tretje države, ki se zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rase, vere, narodnosti, pripadnosti posebni družbeni skupini ali političnega prepričanja nahaja izven države, katere državljan je in ne more oziroma zaradi strahu noče uživati zaščite te države, ali osebi brez državljanstva, ki se nahaja izven države prejšnjega prebivališča in se zaradi tovrstnih dogodkov oziroma se zaradi tovrstnega strahu ne želi vrniti nazaj.

Status subsidiarne oblike zaščite se prizna državljanu tretje države ali osebi brez državljanstva, ki ne izpolnjuje pogojev za dodelitev statusa begunca, kadar obstajajo konkretni razlogi, na podlagi katerih obstaja sum, da bi bila oseba po vrnitvi v državo izvora, oziroma v primeru osebe brez državljanstva v državo zadnjega bivališča, izpostavljena resnemu tveganju za resno poškodbo, kot je določeno v Zakonu o mednarodni zaščiti.

V Republiki Sloveniji je v obdobju od leta 1995 do 2016 mednarodno zaščito prejelo 393 oseb. Leta 2016 je bilo v Sloveniji vloženih 1308 prošenj za azil, 170 oseb pa je prejelo mednarodno zaščito. Večina prosilcev za azil v Sloveniji leta 2016 je bila državljanov Afganistana (419), Sirije (281), Iraka (120), Pakistana (104), Irana (78), Turčije (60) in Alžirije (42).

V Sloveniji ne obstaja strategija za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite. Prav tako ne obstaja nacionalna strategija za integracijo migrantov. Obstaja le Strategija za ekonomske migracije za obdobje 2010–2020, ki se osredotoča na delavce migrante.

Bivališče

Osebe s priznanim statusom begunca prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje po priznanju, status rezidenta za daljši čas pa prejmejo po petih letih. Upravičenci do subsidiarne zaščite prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje po priznanju, po petih letih pa lahko zaprosijo za stalno prebivališče. Vendar pa lahko po petih letih prejmejo tudi status rezidenta za daljši čas (čas čakanja na odločitev se v celoti ali polovično šteje v to obdobje). Posledično se upravičenci do subsidiarne zaščite znajdejo v negotovi situaciji, saj morajo podaljševati svoj status, vedno pa

obstaja možnost, da slovenske oblasti zatrdijo, da razlogi za mednarodno zaščito ne obstajajo več in statusa ne podaljšajo.
Upravičenci do mednarodne zaščite (tisti s statusom begunca in tisti s statusom subsidiarne zaščite) lahko po petih letih zakonitega bivanja v Sloveniji postanejo rezidenti za daljši čas, vendar le če izpolnjujejo vse pogoje. Pogoj, ki ga je najtežje izpolniti, so zadostna finančna sredstva.

Ponovna združitev družine

Osebe s priznanim statusom begunca lahko oddajo vlogo za združitev družine takoj po priznanju (in v treh mesecih po prejemu statusa se lahko prijavijo pod olajšanimi pogoji, po treh mesecih pa zanje veljajo enaki pogoji kot za druge državljane tretjih držav). Upravičenci do subsidiarne oblike zaščite, ki imajo zaščito več kot eno leto, lahko nemudoma zaprosijo za združitev družine (in v treh mesecih po prejemu statusa se lahko prijavijo pod ugodnejšimi pogoji, po treh mesecih pa zanje veljajo enaki pogoji kot za druge državljane tretjih držav). Pogosto ta čas (90 dni po priznanju statusa) ni dovolj, da bi pripravili vso potrebno dokumentacijo. Če zamudijo rok, morajo izpolnjevati enake pogoje kot vsi ostali tujci. Najtežje je izpolnjevati pogoj glede zadostnih finančnih sredstev za podporo vseh družinskih članov (292,56 EUR na osebo na mesec v 2016). To pomeni, da je praktično nemogoče, da bi upravičenci po 90 dneh izpolnjevali pogoje. Druga finančna težava je, da morajo v primeru združitve upravičenci pokriti stroške potovanja za svoje družinske člane, kar je lahko za potovanje iz nekaterih držav zelo drago.
Postopek združitve družine se lahko začne, ko upravičenec do mednarodne zaščite točno ve, kje so družinski člani in ima vso zahtevano dokumentacijo (zlasti dokaz družinskih vezi). Kljub temu pa slovenske oblasti zahtevajo originalne dokumente tudi za družinske člane, ki jih zaradi različnih razlogov ljudje pogosto ne morejo zagotoviti. Prav tako je pogosto preveč zahtevno zagotoviti dokumente, ki jasno dokazujejo družinske vezi. Običajno predloženih dokumentov slovenske oblasti ne sprejmejo kot ustreznih. Slovenske oblasti ne spoštujejo ustrezno načela celovitosti družine. Na primer, mladoletniki brez spremstva lahko sprožijo postopek ponovne združitve družine samo za svoje starše, ne pa tudi za svoje (mladoletne) sorojence.

Državljanstvo

Pristojni organ lahko, če je v skladu z nacionalnim interesom, po lastni presoji odobri državljanstvo osebi s statusom begunca, ki ji je bil priznan na podlagi azilnega prava, še pred oddajo vloge in izpolnjevanjem drugih pogojev, če dejansko že pet let neprekinjeno živi v Sloveniji. Zakon omenja le status begunca, vendar pa so po navedbah Ministrstva za notranje zadeve tudi osebe s subsidiarno zaščito obravnavane pod enakimi pogoji. Zahteva glede ekonomskih virov je enaka za vse državljane tretjih držav in ni omenjena pri izjemah v primeru beguncev. Ta pogoj je izpolnjen, če je oseba zaposlena in ima začasno pogodbo o zaposlitvi za vsaj dve leti pred začetkom postopka naturalizacije, oziroma če je oseba zaposlena in ima pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas, sklenjeno vsaj šest mesecev pred začetkom postopka naturalizacije. Jezikovna zahteva pomeni, da oseba s potrdilom o uspešno opravljenem izpitu iz slovenščine na osnovni ravni izkazuje znanje slovenščine za vsakodnevno komunikacijo.

Eden izmed pogojev za naturalizacijo je, da se oseba odpove trenutnemu državljanstvu oziroma lahko dokaže, da bo tako, če ji bo odobreno državljanstvo Republike Slovenije. Vendar pa 12. člen Zakona o državljanstvu Republike Slovenije navaja, da lahko pristojni organ, če je v skladu z nacionalnim interesom, po lastni presoji odobri državljanstvo Slovenije osebi s statusom begunca, ki ji je bil dodeljen na podlagi Zakona o azilu, če je pred oddajo vloge v Sloveniji dejansko živela pet let in izpolnjuje druge pogoje 10. člena zakona z izvzetim delom, da se mora odpovedati trenutnemu državljanstvu. Leta 2016 so le tri osebe zaprosile za slovensko državljanstvo, ki je bilo odobreno dvema. Ena neuspešna vloga upravičenca do mednarodne zaščite je bila zavrnjena zaradi zahteve o ekonomskih virih.

Družbeno-ekonomska integracija

Leta 2016 je v integracijski hiši v Ljubljani bivalo 21 upravičencev do mednarodne zaščite, 49 pa v integracijski hiši v Mariboru, skupaj torej 70 upravičencev do mednarodne zaščite. Večina jih je v integracijskih hišah živela eno leto (kar je maksimalno mogoče obdobje). V Sloveniji glavne težave predstavljajo pomanjkanje zmogljivosti in pogoji za dostop do javne nastanitve.

Nastanitev

V Sloveniji sta dve integracijski hiši, ki sprejmeta po 60 oseb. Ko sta ti dve hiši polni, ni na voljo drugih javnih nastanitev, ki bi bile na voljo upravičencem do

mednarodne zaščite. Javne nastanitve v obliki neprofitnih stanovanj so na voljo slovenskim državljanom ali v nekaterih primerih v nekaterih občinah stalnim prebivalcem. Do določenih javnih nastanitev imajo dostop le upravičenci do mednarodne zaščite s stalnim prebivališčem (begunci ali upravičenci do subsidiarne zaščite po petih letih), vendar pa morajo tekmovati z vsemi ostalimi osebami s stalnim prebivališčem in slovenskimi državljani, ki zaprosijo za isto namestitev. To neizogibno pomeni, da je dejanska pridobitev javne namestitve zelo zahtevna oziroma skoraj nemogoča. Upravičenci do mednarodne zaščite, ki so nezaposleni ali nimajo lastnih finančnih sredstev, so upravičeni do finančne pomoči države za najemnino za zasebno namestitev za obdobje do 18 mesecev, pod določenimi pogoji pa še za dodatnih 18 mesecev. Ta pogoj je nov in velja od leta 2016, od prosilca pa zahteva vsaj 80-odstotno prisotnost na tečaju slovenščine.

Večina upravičencev mora tako najeti stanovanje na »prostem nepremičninskem trgu«, kar pomeni tudi redne tržne cene. Te so za upravičence pogosto previsoke, zlasti v Ljubljani, in so vsekakor višje od podpore za nastanitev, ki jo prejmejo od države. Pri najemanju stanovanja pa lastniki pričakujejo tudi vnaprejšnje plačilo varščine in ene najemnine. Vendar pa upravičenci po priznanju statusa običajno na finančno pomoč čakajo več kot mesec dni oziroma do dva meseca. V tem času večina izmed njih nima nobenih finančnih sredstev; niti za hrano, kaj šele za najemnino ali celo dve najemnini.

Finančna situacija se je po spremembi Zakona o mednarodni zaščiti leta 2016 znatno poslabšala, saj je omenjena sprememba ukinila enkratno finančno pomoč po priznanju statusa. Druga težava sta diskriminacija in rasizem, s katerima se upravičenci do mednarodne zaščite pogosto soočajo pri iskanju stanovanja. Številni lastniki namreč niso pripravljeni oddati svoje nepremičnine beguncem, še posebej ne velikim družinam.

Upravičenci do mednarodne zaščite, ki ne dobijo prostora v integracijski hiši niti ne najdejo zasebne namestitve, smejo ostati v azilnem domu tudi po prejemu statusa. Obstajajo številni takšni primeri.

Mladoletniki brez spremstva (zlasti mlajši od 15 let) imajo zagotovljeno nastanitev v internatih oziroma dijaških domovih.

Upravičenci do mednarodne zaščite lahko postanejo lastniki nepremičnine po prejemu slovenskega državljanstva.

Zaposlitev

Leta 2016 je bilo zaposlenih 62 oseb s priznanim statusom begunca (10 žensk in 52 moških) ter 13 upravičencev do subsidiarne zaščite (vsi so bili moški) (podatki Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov). Upravičenci do mednarodne zaščite imajo enak dostop do zaposlitve kot državljani, vendar nimajo enakega dostopa do vsakega položaja ali poklica. Edina politika, sprejeta v povezavi z zaposlovanjem upravičencev do mednarodne zaščite, je »usposabljanje za zaposlitev za osebe z mednarodno zaščito« za obdobje šest mesecev. Vendar pa ta politika omogoča usposabljanje in ne dejanske zaposlitve, prav tako tudi ne omenja ranljivih skupin.

Prosilci za azil imajo dostop do zaposlitve šele po devetih mesecih in le če niso prejeli negativnega odgovora. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do zaposlitve v Sloveniji, vendar pa je vprašanje, kakšno vrsto zaposlitve lahko dobijo (delo, povezano s svojim poklicem, katero koli delo ali pretežno fizično delo). Pogosto nimajo dokumentov, s katerimi bi dokazali svoj poklic, veščine ali uradno izobrazbo, te dokumente pa tudi zelo težko dobijo.

Jezik predstavlja dodatno oviro, saj je za večino delovnih mest v Sloveniji zahtevano obvladovanje slovenskega jezika. Poleg tega pa tudi veliko (ali večina) delodajalcev ni navdušenih nad zaposlovanjem beguncev. Pri iskanju zaposlitve se upravičenci soočajo z veliko diskriminacije in rasizma, včasih delodajalci ne vedo ničesar o njihovem statusu niti se ne želijo poučiti, včasih menijo, da bodo veliko časa izgubili z urejanjem vseh administrativnih zadev za zaposlitev begunca, včasih pa menijo, da bodo begunci sčasoma zapustili Slovenijo in da zato ni vredno vlagati vanje.

Izobrazba

Osebe z mednarodno zaščito imajo enake pravice glede predšolskega izobraževanja, izobraževanja na primarni, sekundarni in višji ravni ter izobraževanja odraslih in izobraževanja na univerzi kot slovenski državljani. Pod enakimi pogoji kot slovenski državljani imajo pravico do štipendij in nastanitve v študentskih nastanitvah. Izobraževanje in usposabljanje beguncev financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Otroci prosilcev za azil in mladoletniki brez spremstva imajo pravico do osnovnošolskega izobraževanja, vendar le do 15. leta, kar je v Sloveniji meja za pridobitev omejene poslovne sposobnosti. Osnovno šolo morajo začeti obiskovati najkasneje tri mesece po vložitvi prošnje za azil. Vsi prosilci za azil imajo možnost,

medtem ko imajo mladoletni prosilci za azil pravico do izobraževanja v poklicnih in srednjih šolah pod enakimi pogoji kot državljani Slovenije. Pod enakimi pogoji kot slovenski državljani imajo prosilci za azil odobren dostop do višjega in univerzitetnega izobraževanja.

Breme dokazovanja ravni izobrazbe, dosežene v državi izvora, je na strani prosilca za azil. Za vse skupine velja, da je zahtevno pridobiti zahtevano dokumentacijo za dokazovanje že dosežene ravni izobrazbe ali usposabljanja. Brez teh dokumentov je težko dobiti dostop do katerega koli poklicnega usposabljanja (ne le do srednjih poklicnih šol, ampak tudi do drugih poklicnih usposabljanj). Eden izmed največjih izzivov je pomanjkanje znanja slovenskega jezika – izpiti za vpis v nekatera poklicna izobraževanja oz. izobraževanja, povezana z zaposlitvijo, so v slovenskem jeziku, zato upravičenci, če ne znajo jezika, ne morejo niti opraviti izpita.

Za begunce ne obstajajo posebna poklicna usposabljanja oziroma programi za izobraževanje, povezani z zaposlitvijo, zato morajo izpolnjevati enake pogoje kot vsi ostali, kar je pogosto izjemno zahtevno.

Zdravstveno varstvo

Begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite imajo pravico do vključitve v shemo obveznega zdravstvenega zavarovanja, če njihovo zavarovanje ni zagotovljeno iz drugega naslova.

Prosilci za azil imajo v Sloveniji dostop le do nujne medicinske pomoči, zato je vprašanje, ali je njihova zdravstvena prepoznana kot »nujna« in torej deležna zdravljenja. Ker azilni postopki trajajo dolgo (in ob upoštevanju dejstva, da ljudje običajno v Slovenijo potujejo nekaj mesecev), to pusti nepopravljive negativne posledice na ljudeh in njihovem zdravstvenem stanju (tudi kadar so upravičenci do mednarodne zaščite).

Upravičenci do mednarodne zaščite (zlati tisti, ki živijo v Mariboru) zelo težko dobijo svojega osebnega zdravnika. Zdravniki pogosto zavrnejo begunce kot svoje paciente, rekoč, da ne morejo premagati jezikovne ovire in da se bojijo, da si bodo napačno razlagali določene simptome, če se z osebo ne bodo mogli pogovoriti.

Jezikovna ovira je zagotovo eden največjih izzivov, še posebej, ker upravičenci do mednarodne zaščite nimajo dostopa do (javno financiranih) prevajalcev, ki bi jih lahko spremljali, zdravstvene ustanove pa nimajo zaposlenih svojih prevajalcev. Nevladne organizacije, ki dnevno delajo z upravičenci (na primer tisti, ki izvajajo program orientacije), imajo prevajalce za določene jezike, vendar pa niso na voljo vedno in za vsakogar.

Finančna pomoč

V skladu z zakonodajo je raven socialne pomoči za osebe z mednarodno zaščito (brez oseb z začasno zaščito) enaka kot za državljane Slovenije, vendar pa težave največkrat predstavljajo zamiki in dolge čakalne dobe.

Zaradi ukinitve enkratne finančne pomoči (z dopolnitvijo Zakona o mednarodni zaščiti iz leta 2016), ki je omogočala začetno premostitev pomanjkanja sredstev, se večina beguncev v prvih mesecih po pridobitvi statusa sooča s hudim finančnim pomanjkanjem. Na redno socialno podporo čakajo več kot en mesec ali celo dva in večina beguncev je v tem času brez vsakršnih finančnih sredstev. Kljub temu pa tudi kasneje, ko že prejemajo finančno pomoč, upravičenci pogosto živijo v revščini. Ker upravičenci do mednarodne zaščite zelo težko dobijo zaposlitev, se večinoma zanašajo na socialno podporo, to pa pogosto ni dovolj, da bi pokrili vse mesečne stroške.

Družbeno-kulturna integracija

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo enak dostop do izobrazbe kot državljani (po zakonu in v teoriji, v praksi pa se soočajo s številnimi ovirami). Ker je osnovna šola obvezna, vpis za osnovnošolske otroke ni težava. Težava se lahko pojavi pri dijakih na sekundarni ravni izobraževanja, saj pogosto ne morejo izbrati šole, ki jo želijo (poklicne ali srednje šole), oziroma jih šole nočejo sprejeti zaradi jezikovne ovire ali pa ker nimajo dokumentov, s katerimi bi dokazali predhodno izobrazbo, ali iz drugih razlogov. Tudi vpis na univerzo je lahko zahteven, če oseba nima dokumentov, s katerimi lahko dokaže predhodno izobrazbo.

Leta 2016 je bilo v vrtec vpisanih 24 otrok z mednarodno zaščito, 52 otrok z mednarodno zaščito (45 s starši z mednarodno zaščito in sedem mladoletnikov brez spremstva) je bilo vpisanih v osnovno šolo, en prosilec za azil je bil vpisan v srednjo šolo, dva prosilca za azil pa sta bila vpisana na Univerzo v Ljubljani.

Prosilci za azil nimajo dostopa do javno financiranega tečaja slovenskega jezika. Ta je na voljo le upravičencem do mednarodne zaščite. Vseeno pa lahko prosilci za azil obiskujejo izobraževalne programe za odrasle, kjer se lahko naučijo osnov slovenskega jezika, vendar pa to ni uradni tečaj slovenskega jezika.

Upravičenci do mednarodne zaščite so upravičeni do 300-urnega tečaja slovenskega jezika, dodatno pa lahko obiskujejo še dodatnih 100 ur. Tisti, ki so kot iskalci zaposlitve prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje, lahko obiskujejo dodaten tečaj slovenskega jezika, vendar to ni organizirano znotraj uradnega tečaja slovenskega jezika za tujce. V primeru družin z majhnimi otroki se pogosto

zgodi, da samo eden od staršev obiskuje tečaj, in to je običajno moški. Ker je na voljo le en jezikovni tečaj, ki ga upravičenci lahko obiskujejo, in ker hkrati ni na voljo organiziranega varstva za otroke, ženske pogosto ostanejo doma z otrokom. Po zaključenem 300-urnem jezikovnem tečaju večina upravičencev do mednarodne zaščite doseže raven znanja A1, nekateri izmed njih (redki) pa tudi raven A2. Pogoj za prejem slovenskega državljanstva je dosežena raven A2–B1, kar pa upravičenci do mednarodne pomoči le težko dosežejo. Upravičenci morajo pet dni v tednu po pet ur obiskovati program orientacije, ki ga izvaja nevladna organizacija Društvo Odnos. Ta nevladna organizacija je prejela omejena finančna sredstva za izvajanje programa, zato lahko zaposluje le določeno število oseb (osebja in prevajalcev), njihovo število pa ni zadostno za zagotavljanje intenzivnega in kakovostnega programa ter za spopadanje s potrebami upravičencev. Po teh prvih treh mesecih upravičenci pogosto še vedno niso popolnoma samostojni, prepričani vase in samozavestni za komunikacijo z državnimi institucijami. Država s financiranjem nacionalnih, regionalnih in lokalnih koordinacij ne podpira prostovoljnih iniciativ oziroma ne poskrbi za to, da bi te iniciative postale del standardne ponudbe integracije za upravičence do mednarodne zaščite (npr. redni tečaji družbene orientacije, ki bi jim sledili individualni prostovoljni programi mentorstva), prav tako ne nudi smernic, usposabljanja in druge podpore za vrednotenje učinkovitosti teh iniciativ. Kljub temu pa številne nevladne organizacije nudijo podporo upravičencem do mednarodne zaščite na številne načine, vendar se te organizacije večinoma financirajo prek evropskih projektov, tujih pokroviteljev ali donacij oziroma delujejo prostovoljno. Kljub vsemu navedenemu pa nekatere nevladne organizacije izvajajo projekte, ki jih financira država (npr. program orientacije, ki ga izvaja Slovenska filantropija).

Vsebina

Osnovna vprašanja	14
Integracija	16
Bivanje	17
Enotnost družine in ponovna združitev družine	22
Državljanstvo	33
Nastanitev	37
Zaposlitev	43
Poklicno usposabljanje in izobraževanje, povezano z zaposlovanjem	50
Zdravje	54
Socialno varstvo	64
Izobraževanje	71
Učenje jezika in družbena orientacija	78
Gradnja mostov in pospeševanje sodelovanja	82
Executive Summary	86

Osnovna vprašanja

Populacija upravičencev do mednarodne zaščite

V obdobju od leta 1995 do 2016 je bila v Republiki Sloveniji priznana mednarodna zaščita skupno 393 osebam. V letu 2016 je bila mednarodna zaščita priznana 170 osebam, od tega je bil 138 osebam priznan status begunca in 32 osebam status subsidiarne zaščite. Med osebami, ki jim je bila priznana mednarodna zaščita, je bilo največ moških (124). Največ statusov mednarodne zaščite je bilo priznanih državljanom Sirije, in sicer 88, sledijo državljani Iraka (29), Eritreje (22), Afganistana (14), Irana (12) in Kazahstana (5). V Sloveniji (še) ni bilo beguncev, ki bi prišli zaradi preselitve, bili so le begunci, ki so prišli prek sistema premestitve (kvot). Prav tako ni bilo oseb pod začasno zaščito in oseb pod humanitarno zaščito. Po podatkih Ministrstva za notranje zadeve, je bilo v obdobju od 1. januarja do 31. decembra 2016 v azilnem domu in izpostavah v Logatcu in Ljubljani (Kotnikova) na novo nastanjenih 1.308 prosilcev za mednarodno zaščito. 25. maja 2017 je bilo glede na podatke Ministrstva za notranje zadeve v Sloveniji 259 prosilcev za azil in 466 upravičencev do mednarodne zaščite.

Število prosilcev za azil v zadnjem koledarskem letu, za katere je bilo ugotovljeno, da imajo posebne potrebe za sprejem

Urad Vlade za oskrbo in integracijo migrantov ni zagotovil podatkov o tem vprašanju. Edini podatki, ki jih je zagotovilo Ministrstvo za notranje zadeve, so bili podatki o mladoletnikih brez spremstva.

Povprečna dolžina sprejemne faze

Leta 2016 je bilo povprečno trajanje vseh postopkov 75 dni, vendar pa je veliko prosilcev za azil Slovenijo zapustilo po oddaji prošnje, saj nikoli niso želeli prositi za azil v Sloveniji. Povprečno trajanje postopkov, v katerih so prosilci za azil ostali v Sloveniji in so čakali na odločitev (pozitivno ali negativno), je bilo 140 dni, medtem ko je bilo povprečno trajanje postopkov za prosilce za Azil iz Afganistana 187 dni.

Različne dolžine sprejemne faze za upravičence

Leta 2016 je bilo izdanih 87 pozitivnih odločb. Med njimi je 71 oseb prejelo status begunca, 16 oseb pa je prejelo subsidiarno zaščito. Postopki niso trajali več kot 12 mesecev. Če pogledamo negativne odločitve, ki jih je bilo istega leta 64, so trije

postopki trajali do 20 mesecev. V obeh primerih so bile negativne in pozitivne odločitve izdane večinoma v šestih mesecih. Kljub temu pa se je treba zavedati, da so to le postopki, kjer je prišlo do končne odločitve (pozitivne ali negativne). Statistika za vse postopke bi razkrila drugačno sliko.

Postopki za prepoznavanje prosilcev s posebnimi potrebami za sprejem

Zakon o mednarodni zaščiti določa, kdo so posamezniki s posebnimi potrebami: otroci, mladoletniki brez spremstva, osebe z invalidnostjo, starejši, nosečnice, samohranilci z mladoletnimi otroki, žrtve trgovine z ljudmi, žrtve posilstva, mučenja in drugih oblik fizičnega, psihičnega in spolnega nasilja, osebe z intelektualnimi motnjami, osebe s težavami v duševnem zdravju. Določbe 12., 13. in 14. člena se osredotočajo na ravnanje z ranljivimi osebami s posebnimi potrebami. Ta zakon navaja posebno obravnavo in skrb: med pregledom, določenim v 42. členu, je opravljena ocena, ali ima oseba posebne potrebe glede sprejema in ali prosilec potrebuje posebna postopkovna zagotovila, določena je tudi narava takšnih potreb (posebne potrebe so lahko prepoznane tudi v kasnejši fazi postopka). Materialni pogoji sprejema ter zdravstveno in psihološko svetovanje so prilagojeni prosilcem s posebnimi potrebami. Prosilcem, ki potrebujejo posebna postopkovna zagotovila, je zagotovljena ustrezna podpora.

Integracija

Nacionalna strategija za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite

V Sloveniji ne obstaja strategija za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite. Prav tako ne obstaja nacionalna strategija za integracijo migrantov. Obstaja le Strategija za ekonomske migracije za obdobje 2010–2020, ki se osredotoča na delavce migrante.[1] Posledično so posamezni ukrepi za integracijo, ki obstajajo, razpršeni, številne potrebe upravičencev do mednarodne zaščite pri integraciji in družbeni integraciji pa so prezrte.

Zaveze v nacionalni strategiji za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite

Nacionalna strategija za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite ne obstaja.

Spremljanje in pregled politik za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite

Strategija ne obstaja in od leta 2014 ni bilo nobenih sprememb.

1 Glejte http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/Strategija_ekonomskih_migracij-2010-2020.pdf

Bivanje

Vrsta in trajanje dovoljenja za bivanje po priznanju

V skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti so upravičenci do mednarodne zaščite osebe s priznanim statusom begunca (ki dobijo dovoljenje za stalno prebivanje) ali upravičenci do subsidiarne zaščite (ki prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje). Subsidiarna zaščita je začasna in je lahko omejena na (najmanj) eno leto ali nekaj let. Prav tako jo je mogoče podaljšati za dve leti, dokler zanjo obstaja razlog, zakon pa ne določa najdaljšega trajanja (91. člen). Na primer, oseba lahko prejme subsidiarno zaščito za eno leto, ki je podaljšana za dve leti in nato še enkrat za dve leti. Po petih letih življenja v Sloveniji lahko ta oseba (če izpolnjuje vse pogoje) zaprosi za dovoljenje za stalno prebivanje v skladu z Zakonom o tujcih.

Določba 11. člena Zakona o začasni zaščiti razseljenih oseb pravi, da začasna zaščita traja eno leto in jo je mogoče podaljšati največ dvakrat, vsakokrat za šest mesecev. Vendar pa ta člen še ni bil uporabljen.

Obnovitev dovoljenja za bivanje

V skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti begunci dobijo dovoljenje za stalno prebivanje, ki ga ni treba obnoviti. Upravičenci do subsidiarne zaščite morajo zaprositi za obnovitev ali podaljšanje pred iztekom dovoljenja za začasno prebivanje (150. in 106. člen), izpolnjevati pa morajo tudi dodatne zahteve. Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ) je upravičencu do subsidiarne zaščite dolžno poslati obvestilo in obrazec za prošnjo vsaj 60 dni pred potekom statusa. Če želi oseba status podaljšati, mora izpolniti obrazec in ga poslati nazaj na MNZ vsaj 30 dni pred potekom statusa. Po prejemu obrazca mora MNZ izdati odločbo, v kateri je navedeno, da je oseba v postopku obnovitve subsidiarne zaščite. Nato se začne postopek.

V postopku obnovitve pristojni organ opravi osebni pogovor s prosilcem in preveri obstoj razlogov za podaljšanje subsidiarne zaščite v kontekstu razlogov, navedenih v prošnji za mednarodno zaščito, na osnovi katere je oseba prejela subsidiarno zaščito. Če obstajajo razlogi za podaljšanje, mora pristojni organ izdati odločbo, na osnovi katere je subsidiarna zaščita podaljšana za dve leti. Če oseba ne izpolnjuje pogojev za podaljšanje, pristojni organ izda odločbo o zavrnitvi prošnje za podaljšanje subsidiarne zaščite. Oseba se lahko v 15 dneh pritoži na upravno sodišče.

Kot že izpostavljeno, določba 11. člena Zakona o začasni zaščiti razseljenih oseb navaja, da začasna zaščita traja eno leto in jo je mogoče podaljšati največ dvakrat, vsakokrat za šest mesecev. Zakon ne določa posebnih zahtev za podaljšanje. Vendar pa ta člen še ni bil uporabljen.

Zahteve za dodelitev dovoljenja za stalno prebivanje/prebivanje za daljše obdobje

V Sloveniji so postopki naslednji:

- dovoljenje za stalno prebivanje – po petih letih dovoljenja za začasno prebivanje, v nekaterih primerih že prej (na primer, v primeru poroke s slovenskim državljanom);
- status rezidenta za daljši čas – po petih letih neprekinjenega zakonitega bivanja v Sloveniji (vključno s časom čakanja na mednarodno zaščito – polovico časa čakanja ali celoten čas, če je bilo čakanje daljše od 18 mesecev).

Osebe s priznanim statusom begunca prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje ob priznanju, po petih letih prejmejo tudi status rezidenta za daljši čas (čas čakanja na odločitev se v celoti ali polovično šteje v to obdobje). Upravičenci do subsidiarne zaščite prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje ob priznanju, po petih letih pa lahko zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje. Vendar pa lahko po petih letih prejmejo tudi status rezidenta za daljši čas (čas čakanja na odločitev se v celoti ali polovično šteje v to obdobje).

V 53.a členu Zakona o tujcih je navedeno, da lahko tujci s priznano mednarodno zaščito v Sloveniji na osnovi priznanega statusa za mednarodno zaščito prejmejo status rezidenta za daljši čas po petletnem zakonitem in neprekinjenem bivanju v Sloveniji, če izpolnjujejo tudi druge pogoje, določene v tem zakonu. V obdobje petletnega neprekinjenega in zakonitega bivanja v Sloveniji se šteje tudi polovični čas čakanja prosilca na mednarodno zaščito. Če obdobje čakanja na priznanje mednarodne zaščite presega 18 mesecev, se v celotno petletno obdobje neprekinjenega in zakonitega bivanja šteje tudi celotno obdobje čakanja prosilca na mednarodno zaščito.

Zakon o mednarodni zaščiti tega izrecno ne omenja, vendar pa Ministrstvo za notranje zadeve na svoji spletni strani jasno navaja, da se čas, ko je oseba živela v Sloveniji kot oseba z začasno zaščito, ne šteje v obdobje za izdajo dovoljenja za stalno prebivališče.

Olajšani pogoji za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje/prebivanje za daljše obdobje

Osebe s priznanim statusom begunca (tudi razseljeni begunci) prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje ob priznanju, medtem ko prejmejo status rezidenta za daljši čas pod enakimi pogoji kot drugi državljani tretjih držav po petih letih (z razliko, da se njihov čas čakanja na priznanje mednarodne zaščite šteje v to petletno obdobje). Upravičenci do subsidiarne zaščite prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje ob priznanju. Po petih letih lahko prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje (če izpolnjujejo tudi druge pogoje, določene v Zakonu o tujcih, enako kot drugi državljani tretjih držav) in tudi status rezidenta za daljši čas, kot je opredeljeno v Zakonu o tujcih (z razliko, da se njihov čas čakanja na priznanje mednarodne zaščite šteje v petletno obdobje za pridobitev dovoljenja za daljše obdobje).

Osebe z začasno zaščito niso omenjene (v Sloveniji v praksi ni oseb z začasno zaščito, saj zakon o začasni zaščiti ni bil nikoli uporabljen).

Poenostavljeni pogoji za ranljive osebe, ki prosijo za dovoljenje za stalno prebivanje/status rezidenta za daljši čas

Za upravičence do mednarodne zaščite, ki so prejeli status begunca, je stalno prebivanje odobreno ob priznanju statusa. Za osebe s subsidiarno zaščito je situacija popolnoma drugačna. Ob priznanju prejmejo le dovoljenje za začasno prebivanje, po petih letih, ko lahko zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje, morajo izpolnjevati enake pogoje kot drugi tujci (za ranljive skupine pogoji niso zmanjšani).

Administrativne ovire za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje/status rezidenta za daljši čas

Begunci s priznanim statusom in razseljeni begunci prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje ob priznanju. Upravičenci do subsidiarne zaščite prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje in lahko prosijo za podaljšanje (ni nujno, da je dovoljenje podaljšano!), v skladu z Zakonom o tujcih lahko po petih letih bivanja v Sloveniji zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje, če izpolnjujejo vse pogoje. Pogoj zadostnih finančnih sredstev je pogosta težava, zlasti če je oseba nezaposlena. Prav tako so lahko postopki dolgotrajni. Seveda pa vedno obstaja možnost, da subsidiarna zaščita ni podaljšana in da posledično izgubijo svoj status. Dodatna težava nastane v primeru, da oseba s subsidiarno zaščito prejme potni list za

upravičence do mednarodne zaščite, ki je veljaven omejeno obdobje, ter se sooči s težavami pri obnovitvi/podaljšanju potnega lista (stroški prevoda in pridobitve novih dokumentov).

Pristojbine in stroški v zvezi s postopki za pridobitev dovoljena za prebivanje (v evrih)

Osebe s priznanim statusom begunca prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje ob priznanju (zanje tako ni potrebe, da ga obnavljajo), prav tako s tem nimajo stroškov. Če kasneje zaprosijo za status rezidenta za dalji čas, morajo plačati upravno takso v višini 18,10 EUR. Upravičencem do subsidiarne zaščite je njihov status dodeljen za omejeno obdobje (leto ali dve). Lahko ga obnovijo (če imajo opravičljive razloge, se jim status lahko podaljša za dodatni dve leti), po petih letih pa lahko oddajo prošnjo za dovoljenje za stalno prebivanje, pri čemer morajo plačati upravno takso v višini 90,60 EUR.

Če zaprosijo za status rezidenta za dalji čas, morajo prav tako plačati upravno takso v višini 18,10 EUR. Poleg tega imata obe skupini še druge stroške, kot so prevajanje (20–25 EUR na stran), oddaja dokumentov itd.

Določba 24. člena Zakona o upravnih taksah določa, da tujci v postopkih prošnje za mednarodno zaščito ne plačajo upravnih taks.

Pravna pomoč in proračunska podpora

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do brezplačne pravne pomoči v skladu z Zakonom o brezplačni pravni pomoči, ki med upravičence do pravne pomoči uvršča tujce z začasnim ali stalnim prebivališčem v Sloveniji, kamor sodijo tudi imetniki mednarodne zaščite. Prosilci za azil imajo na prvi stopnji azilnega postopka dostop do brezplačne pravne pomoči prek Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij, na nadaljnjih stopnjah pa prek svetovalcev za begunce.

Stopnja odobritve dovoljenja in razlogi za zavrnitev prošnje za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje/statusa rezidenta za daljši čas

V Sloveniji sta stalno prebivanje in prebivanje za daljše obdobje dva različna statusa, zato si ju moramo ogledati ločeno. Osebe s priznanim statusom begunca prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje ob priznanju njihovega statusa. Begunci in upravičenci do mednarodne pomoči morajo zaprositi za status rezidenta za daljši čas in pri tem izpolnjevati kriterije. Glede na izjavo predstavnika Ministrstva

za notranje zadeve je bilo v letu 2016 nekaj takšnih primerov, vendar pa bi morala natančne podatke posredovati upravna enota. Ko smo vzpostavili stik z upravno enoto, so nam povedali, da teh podatkov nimajo in jih ne morejo posredovati.

Dodatne informacije: izzivi upravičencev do mednarodne zaščite glede prebivanja

Izziv 1

Negotova situacija upravičencev do subsidiarne zaščite, saj morajo podaljševati svoj status, vedno pa obstaja možnost, da slovenske oblasti zatrdijo, da razlogi za subsidiarno zaščito ne obstajajo več in statusa ne podaljšajo.

Izziv 2

Upravičenci do subsidiarne zaščite po priznanju statusa v Sloveniji prejmejo le dovoljenje za začasno prebivanje. Če je njihov status podaljšan, je podaljšano tudi dovoljenje za prebivanje, šele po petih letih zakonitega prebivanja v Sloveniji pa lahko zaprosijo za slovensko državljanstvo (če želijo zaprositi za dovoljenje za stalno prebivanje, se morajo najprej odpovedati svojemu statusu in za dovoljenje zaprositi s slovenske ambasade na tujem). Kljub vsemu pa morajo izpolnjevati vse pogoje, vključno z zadostnimi finančnimi sredstvi (v primeru družine morajo imeti dovolj sredstev za preživljanje vse družine). Ta pogoj je pogosto zelo težko (ali nemogoče) izpolniti.

Izziv 3

Upravičenci do mednarodne zaščite (tisti s statusom begunca in tisti s statusom subsidiarne zaščite) lahko po petih letih legalnega bivanja v Sloveniji postanejo rezidenti za daljši čas, vendar le če izpolnjujejo vse pogoje. Pogoj glede finančnih sredstev je najtežje izpolnjevati.

Dodatni komentar: Upravičenci do subsidiarne zaščite lažje zaprosijo za slovensko državljanstvo kot za dovoljenje za stalno prebivanje. Zakon o tujcih je v postopku spreminjanja in upamo, da bodo sprejete določene dopolnitve in spremembe, ki bodo uredile lažji prehod iz enega statusa (subsidiarna zaščita) v drugega (dovoljenje za stalno prebivanje).

Enotnost družine in ponovna združitev družine

Enotnost družine in pravni status družinskih članov

Zakon o mednarodni zaščiti opredeljuje »družinske člane prosilca« (2. člen); to so državljani tretjih držav ali osebe brez državljanstva, ki so skupaj s prosilcem v Republiki Sloveniji in so člani družine, ki je obstajala že pred prihodom v Slovenijo. To so:

– zakonec prosilca, registrirani partner ali partner, s katerim prosilec živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, pri čemer se v poligamni zvezi za družinskega člana šteje le ena oseba, in sicer tista, ki jo določi prosilec;

– mladoletni otroci prosilca ali osebe iz prejšnje alineje, če so neporočeni, ne glede na to, ali so bili rojeni v zakonski ali zunajzakonski skupnosti ali posvojeni;

– otrok prosilca, rojen v Republiki Sloveniji;

– oče, mati ali druga odrasla oseba, ki je za prosilca odgovorna, če je prosilec mladoleten in neporočen;

– drug sorodnik prosilca, če med njima obstoji življenjska skupnost, ki je v bistvenem podobna primarni družini oziroma ima enako funkcijo, kot jo ima družina, kar pomeni predvsem pristne družinske vezi med družinskimi člani, fizično skrb, varstvo, zaščito, čustveno podporo in finančno odvisnost.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb v 36. členu opredeljuje družinske člane in pravico do ponovne združitve družine za naslednje osebe:

– zakonec oziroma oseba, ki je z osebo, ki je pridobila začasno zaščito, najmanj eno leto pred prihodom v Republiko Slovenijo živela v življenjski skupnosti;

– otroci osebe, ki je pridobila začasno zaščito, dokler jih je ta dolžna preživljati;

– pastorki, kadar ti preživljajo očima ali mačeho, ter očim ali mačeha, kadar preživlja pastorke;

– vnuki in nečaki osebe, ki je pridobila začasno zaščito, če ta oseba preživlja vnuke ali nečake, ki so brez staršev;

– drugi bližnji sorodniki osebe, ki je pridobila začasno zaščito, če so živeli skupaj kot del družine pred prihodom v Republiko Slovenijo in jih je ta preživljala.

Vendar pa ta zakon še ni bil uporabljen.

Ustavno sodišče Republike Slovenije je izdalo pomembno odločitev glede družinskih članov (odločba št. U-I-309/13 z dne 14. januar 2015). Ustavno sodišče je odločilo, da je omejevanje združitve družine neustavno samo za posebej navedene družinske člane, ne da bi vsem drugim sorodnikom (kot so brati in sestre) omogočilo uveljavljanje te pravice, če obstajajo posebne okoliščine, zaradi

katerih bi morala biti združitev družine odobrena. Posledično je bila v Zakonu o tujcih predvidena nova možnost, v skladu s katero lahko pristojni organ izjemoma obravnava drugega sorodnika kot družinskega člana, če obstajajo posebne okoliščine, zaradi katerih bi morala biti združitev družine v Sloveniji odobrena. Posebne okoliščine obstajajo, če so ti sorodniki živeli v družinski skupnosti, ki je v svojem bistvu zelo podobna primarni družini in ima enake funkcije – pristne družinske vezi, fizična nega, zaščita, čustvena podpora in finančna odvisnost.

Opredelitev družine in ponovne združitve družine

To poglavje se nanaša na združitev družine, ko je oseba prejela mednarodno zaščito (prosilci za azil morajo počakati, da prejmejo mednarodno zaščito in če jo prejmejo, lahko zaprosijo za ponovno združitev družine). Tako za njihove družinske člane velja Zakon o tujcih.

Zakon o tujcih opredeljuje pogoje za združitev družine za begunce (47.a člen) in upravičence do subsidiarne zaščite (47.b člen). V obeh primerih so upravičeni družinski člani:

– zakonec/partner;

– mladoletni otroci (samo če niso poročeni);

– polnoletni otroci in starši upravičenca do mednarodne zaščite, če jih je upravičenec do mednarodne pomoči ali zakonec/partner dolžan preživljati;

– če je upravičenec do mednarodne pomoči mladoletnik brez spremstva, tudi njegovi/njeni starši.

Izjemoma pristojni organ šteje tudi drugo osebo za družinskega člana begunca, če posebne okoliščine govorijo v prid združitve družine v Republiki Sloveniji. Posebne okoliščine obstajajo, kadar obstaja skupnost drugih sorodnikov zaradi specifičnih stvarnih okoliščin, ki je v svojem bistvu podobna primarni družini in ima enako funkcijo kot primarna družina, kar še posebej velja za družinske vezi med družinskimi člani, fizično nego, zaščito, obrambo, čustveno podporo in finančno odvisnost.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb v 36. členu opredeljuje družinske člane in pravico do združitve družine za naslednje osebe:

– zakonec oziroma oseba, ki je z osebo, ki je pridobila začasno zaščito, najmanj eno leto pred prihodom v Republiko Slovenijo živela v življenjski skupnosti;

– otroci osebe, ki je pridobila začasno zaščito, dokler jih je ta dolžna preživljati;

– pastorki, kadar ti preživljajo očima ali mačeho, ter očim ali mačeha, kadar preživlja pastorke;

– vnuki in nečaki osebe, ki je pridobila začasno zaščito, če ta oseba preživlja vnuke ali nečake, ki so brez staršev;
– drugi bližnji sorodniki osebe, ki je pridobila začasno zaščito, če so živeli skupaj kot del družine pred prihodom v Republiko Slovenijo in jih je ta preživljala.
Vendar pa ta zakon še ni bil uporabljen.
Ustavno sodišče Republike Slovenije je izdalo že omenjeno pomembno odločitev glede družinskih članov (odločba št. U-I-309/13 z dne 14. januarja 2015). Ustavno sodišče je odločilo, da je omejevanje ponovne združitve družine neustavno samo za posebej navedene družinske člane, ne da bi vsem drugim sorodnikom (kot so brati in sestre) omogočilo uveljavljanje te pravice, če obstajajo posebne okoliščine, zaradi katerih bi morala biti ponovna združitev družine odobrena. Posledično je bila v Zakonu o tujcih predvidena nova možnost, v skladu s katero lahko pristojni organ izjemoma obravnava drugega sorodnika kot družinskega člana, če obstajajo posebne okoliščine, zaradi katerih bi morala biti ponovna združitev družine v Sloveniji odobrena. Posebne okoliščine obstajajo, če so ti sorodniki živeli v družinski skupnosti, ki je v svojem bistvu zelo podobna primarni družini in ima enake funkcije – pristne družinske vezi, fizična nega, zaščita, čustvena podpora in finančna odvisnost.

Zahteva glede prebivanja za ponovno združitev družine

Osebe s priznanim statusom begunca lahko oddajo vlogo takoj po priznanju (in v treh mesecih po prejemu statusa se lahko prijavijo pod olajšanimi pogoji, po treh mesecih pa zanje veljajo enaki pogoji kot za druge državljane tretjih držav). Upravičenci do subsidiarne oblike zaščite, ki prejemajo zaščito več kot eno leto, lahko nemudoma zaprosijo za združitev družine (in v treh mesecih po prejemu statusa se lahko prijavijo pod olajšanimi pogoji, po treh mesecih pa zanje veljajo enaki pogoji kot za druge državljane tretjih držav). Tisti upravičenci do subsidiarne zaščite, ki prejmejo status samo za eno leto, ne morejo zaprositi za združitev družine. Počakati morajo eno leto in nato zaprositi za podaljšanje subsidiarne zaščite in zgolj če je zaščita podaljšana, šele lahko zaprosijo za združitev družine.
Preseljenih beguncev zakon posebej ne omenja, vendar pa zanje veljajo enaki ukrepi kot za osebe s priznanim statusom begunca.
Za osebe z začasno zaščito Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb in Zakon o tujcih ne navajata ničesar. V Sloveniji ni oseb z začasno zaščito.

Zahteva glede ekonomskih virov za ponovno združitev družine

Osebe s priznanim statusom begunca, razseljeni begunci in upravičenci do mednarodne pomoči lahko zaprosijo za ponovno združitev družine pod zmanjšanimi pogoji v 90 dneh od priznanja statusa. V tem primeru ne velja zahteva o ekonomskih virih (Zakon o tujcih, 47.a in 47.b člen). Če ne morejo zaprositi v 90 dneh, zanje veljajo enaki pogoji kot za državljane tretjih držav. Za druge državljane tretjih držav obstajajo zahteve glede ekonomskih virov (dokazati morajo, da imajo dovolj finančnih virov, da lahko preživljajo vsakega družinskega člana, za katerega želijo ponovno družitev) (Zakon o tujcih, 33. člen).

Za osebe z začasno zaščito Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb in Zakon o tujcih ne navajata ničesar posebnega. V Sloveniji ni oseb z začasno zaščito.

Zahteva glede nastanitve za združitev družine

Zakon o mednarodni zaščiti določa, da lahko v obdobju namestitve oseb s priznano mednarodno zaščito v integracijski hiši ali drugi nastanitveni zmogljivosti pristojnega organa stanujejo tudi družinski člani teh oseb, ki so prejeli dovoljenje za prebivanje v Sloveniji na osnovi pravice do združitve družine v skladu z Zakonom o tujcih, in sicer za obdobje enega leta z možnostjo podaljšanja za šest mesecev (93. člen).

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb navaja (25. člen), da morajo osebe, ki uživajo začasno zaščito, prejeti nastanitev in obroke v nastanitvenih centrih. Po določbi 26. člena osebam z začasno zaščito, ki stanujejo v nastanitvenih centrih, ki so delno ali popolnoma zaprti, oziroma se kako drugače odločijo za zasebno nastanitev, pripadajo finančna nadomestila za zasebno namestitev. Znesek, trajanje in način izplačila finančne pomoči za zasebno namestitev določa predpis v drugem odstavku 23. člena tega zakona, pri čemer upošteva zlasti število družinskih članov in dohodke ter druge prejemke. Finančno pomoč za zasebno namestitev izplača pristojni organ. Vendar pa ta zakon še ni bil uporabljen.

Zahteva glede zdravstvenega zavarovanja za primer združitve družine

Določba 33. člena Zakona o tujcih, ki opredeljuje pogoje za pridobitev dovoljenja za prebivanje, navaja, da morajo imeti drugi državljani tretjih držav, ki želijo prebivati v Sloveniji, urejeno ustrezno zdravstveno zavarovanje. Nadalje določba 47.a člena, ki govori o združitvi družine tujca s priznanim statusom begunca, ne omenja zahtev glede zdravstvenega zavarovanja. 47.b člen, ki govori o združitvi družine za upravičenca do subsidiarne zaščite, navaja, da ima državljan tretje

države, ki živi v Sloveniji na osnovi dovoljenja za začasno prebivanje kot družinski član upravičenca do subsidiarne zaščite, enake pravice na področju zdravstvenega varstva, socialnega varstva, izobraževanja in zaposlovanja kot slovenski državljani (za katere ni zahtev).

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (14. in 15. člen) navaja, da so v skladu s tem zakonom zavarovane tudi osebe, ki jim je Slovenija odobrila status begunca ali subsidiarno zaščito v skladu s pravili o mednarodni zaščiti, in družinski člani, če niso zavarovani na drugačen način.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb prav tako ne omenja zahtev glede zdravstvenega zavarovanja, ampak samo pravico do zdravstvenega varstva. Vendar pa ta zakon še ni bil uporabljen.

Preverjanje jezikovnega znanja za združitev družine

Zakon o tujcih ne omenja preverjanja jezikovnega znanja kot enega izmed pogojev za pridobitev dovoljenja za prebivanje (za družinske člane upravičencev do mednarodne zaščite in druge državljane tretjih držav).

Zahteva za skladnost z ukrepi za integracijo za združitev družine

Za družinske člane upravičencev do mednarodne zaščite in tudi za druge državljane tretjih držav ne obstajajo pogoji, ki bi zahtevali ukrepe za integracijo.

Časovna omejitev za olajšane zahteve za združitev družine

Osebe s priznanim statusom begunca in razseljeni begunci lahko pod olajšanimi pogoji zaprosijo za združitev družine v treh mesecih po priznanju statusa (po treh mesecih veljajo enake zahteve kot za druge državljane tretjih držav). Upravičenci do subsidiarne oblike zaščite, ki prejemajo zaščito več kot eno leto, tudi lahko zaprosijo za ponovno združitev družine pod olajšanimi pogoji v treh mesecih po prejemu statusa (po treh mesecih pa zanje veljajo enaki pogoji kot za druge državljane tretjih držav).

Tisti upravičenci do subsidiarne zaščite, ki prejmejo status samo za eno leto, ne morejo zaprositi za ponovno združitev družine. Počakati morajo eno leto in nato zaprositi za podaljšanje subsidiarne zaščite in če je zaščita podaljšana, lahko zaprosijo za ponovno združitev družine. Zopet pa olajšani pogoji veljajo le tri mesece.

Za osebe z začasno zaščito Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb in Zakon o tujcih ne navajata ničesar posebnega. Vendar pa ta zakon še ni bil uporabljen.

Dokumenti iz izvorne države za preverjanje družinskih vezi

47.a in 47.b člen Zakona o tujcih navajata, da mora begunec ali upravičenec do subsidiarne zaščite priložiti dokumente, ki dokazujejo družinske vezi in identiteto članov njegove družine. Če begunec ali upravičenec do subsidiarne zaščite nima dokumentov, s katerimi bi dokazal družinske vezi, mora navesti vsa dejstva o družinskih članih, zlasti njihova osebna imena, datume in kraje rojstva, naslov prebivališča ter podatke o tem, kje stanujejo v času oddaje prošnje. Prošnji mora biti priloženo pisno soglasje, ki pristojnemu organu omogoča preverjanje podatkov o družinskih vezeh prek mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju migracij.

Test DNK/test starosti za preverjanje družinskih povezav

Zakon o tujcih niti noben drugi zakon ne omenja testa DNK/testa starosti.

Olajšani pogoji za ranljive osebe, ki zaprosijo za združitev družine

Za nobeno izmed ranljivih skupin ne obstajajo poenostavljeni pogoji. Edina razlika za mladoletnike brez spremstva je, da jim je omogočena ponovna združitev z družinskimi člani ali sorodniki, ki zakonito prebivajo v drugi državi članici EU, že med postopkom za pridobitev mednarodne zaščite (predpis (EU) 604/2013 (Dublin III)), če je to v njihovem najboljšem interesu.

Pospešitev postopka za združitev družine

V skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku (222. člen) mora biti odločba v upravnem postopku izdana v dveh mesecih od oddaje popolne vloge. Če se to ne zgodi, lahko prosilec vloži pritožbo na Ministrstvo za notranje zadeve zaradi »molka prvostopenjskega organa«, tj. upravne enote. Pritožbo je mogoče vložiti tudi če je prvostopenjski organ izdal negativno odločbo. Kljub temu pa v praksi postopki le redko (skoraj nikoli) ne trajajo le dva meseca.

Povprečno trajanje postopkov za združitev družine

Postopek ponovne združitve družine se lahko začne, ko upravičenec do mednarodne zaščite točno ve, kje so družinski člani in ima vso zahtevano dokumentacijo (zlasti dokaz družinskih vezi). Iskanje družine ni del postopka za združitev družine. Storitve iskanja družine načeloma zagotavlja Rdeči križ, vendar pa do 1. junija 2017 Rdeči križ Slovenije ni poiskal nobenih družinskih članov, prav tako ni poročal o razvoju postopkov iskanja (pozitivnih ali negativnih). Postopek ponovne združitve družine je enak za begunce in upravičence do subsidiarne

zaščite, vendar pa vsak posamezni primer traja različno dolgo – od dveh mesecev (v primeru predložene popolne dokumentacije – originalni dokumenti, potrjeni dokumenti s fotografijami, potrdila, ki dokazujejo družinske vezi, itd.) – do enega leta in pol (če upravičenec ne more zagotoviti določenih zahtevanih dokumentov).[2]

Znesek pristojbin in stroškov (v evrih) za združitev družine

Postopek združitve družine je enak za begunce in upravičence do subsidiarne zaščite, ki jim ni treba plačati upravne takse (v skladu z Zakonom o upravnih taksah so upravičenci do mednarodne zaščite izvzeti iz plačevanja taks).

Vendar pa imajo druge stroške, ki jih je težko izračunati, saj so odvisni od vsakega posameznega primera in države, iz katere prihajajo. Prevodi njihovih dokumentov (rojstnih listov, poročnih listov itd.) stanejo vsaj 20 evrov na stran (in do 40 evrov na stran). Testi DNK v Sloveniji niso ustaljena praksa, saj oblasti zahtevajo testiranje vseh družinskih članov v istem laboratoriju, kar je nemogoče (to je bilo izvedeno le enkrat v primeru družine iz Somalije; strošek je znašal 500 evrov, vendar družini tega ni bilo treba poravnati po zahtevi za pravnega zastopnika; drugih primerov testa DNK ni bilo). Dodatni stroški so tudi stroški prevoza (ki so spet odvisni od države, iz katere prihajajo člani družine – znašajo lahko do 1000 evrov na osebo), izstopni vizumi, če morajo plačati zanje, če želijo zapustiti državo, ali stroški spremstva v primeru otrok (če mladoletniki potujejo sami). Povprečne stroške je težko izračunati, znašajo pa lahko okoli 1000 evrov ali več.

Storitve iskanja družine

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do storitve iskanja družine, ki jo opravlja Rdeči križ, vendar pa se je to do zdaj izkazalo kot popolnoma neučinkovito in neuspešno.

Uporaba storitve iskanja družine

Predstavniki Rdečega križa Slovenije so potrdili, da leta 2016 niso prejeli nobene zahteve za iskanje družine. Predstavniki nevladne organizacije, ki dnevno dela z begunci, so potrdili, da se mora postopek iskanja družine začeti za vsakega mladoletnika, ki ne ve, kje so njegovi starši, medtem ko je to za druge prosilce za azil in upravičence do mednarodne zaščite izbirno (če želijo, lahko zahtevo za iskanje oddajo na Rdeči križ). Do zdaj še nobena zahteva ni bila uspešno rešena.

2 Za natančne podatke smo večkrat prosili ministrstvo, vendar nismo prejeli odgovora.

Proračuni za pomoč pri združitvi družine

Državni proračun ne krije stroškov potovanja in drugih stroškov v primeru združitve družine (npr. testa DNK).

Status družinskih članov

Osebam s priznanim statusom begunca, upravičencem do mednarodne zaščite, razseljenim beguncem in osebam z začasno zaščito dovoljenje za družinske člane daje enak pravni status kot njihovemu »sponzorju« (tj. oseba, s katero se družinski člani združujejo).

Avtonomno dovoljenje za prebivanje za družinske člane

Polnoletni otroci (stari 18 let in več) so upravičenci samo, če jih je oseba z mednarodno zaščito dolžna (v skladu z zakonodajo države izvora) preživljati.
V primeru beguncev (tudi razseljenih beguncev) njihovi družinski člani prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje (47.a člen Zakona o tujcih). To pomeni, da ni dodatnih pogojev za podaljšanje njihovega statusa in so glede tega avtonomni.
V primeru upravičencev do subsidiarne zaščite njihovi družinski člani prejmejo dovoljenje za začasno prebivanje za enako obdobje kot oseba s subsidiarno zaščito (47.b člen). Ta oseba mora podaljšati subsidiarno zaščito, njeni družinski člani pa morajo podaljšati dovoljenje za začasno prebivanje, šele po petih letih pa lahko zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje. Če subsidiarna zaščita upravičenca ni podaljšana (v teh petih letih), potem tudi dovoljenje za začasno prebivanje družinskih članov ne bo podaljšano. Avtonomni postanejo šele po petih letih, ko lahko prejmejo dovoljenje za stalno prebivanje. Zakon o tujcih opredeljuje izjemo (47. člen): pristojni organ lahko podaljša dovoljenje za prebivanje za družinske člane v primeru smrti državljana tretje države oziroma v primeru končanja zakona/partnerstva, če je v Sloveniji trajalo vsaj tri leta. V tem primeru je status družinskih članov mogoče podaljšati le enkrat z veljavnostjo do enega leta.

Dostop do storitev za družinske člane

Zakon o tujcih (106. člen – pomoč pri vključevanju tujcev, ki niso državljani EU) določa, da so tujci, ki niso državljani EU, upravičeni do programov, ki zagotavljajo hitrejše vključevanje v kulturno, gospodarsko in družbeno življenje Republike Slovenije, in sicer do:
– programov učenja slovenskega jezika in seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo;

– programov medsebojnega poznavanja in razumevanja s slovenskimi državljani;
– informiranja v zvezi z njihovim vključevanjem v slovensko družbo.

To pomeni, da imajo družinski člani dostop do integracijskih programov, vendar ni jasno, ali v enakem obsegu kot osebe z zaščito. Uredba o načinih in obsegu zagotavljanja programov podpore za vključevanje državljanov tretjih držav v 4. členu določa, da lahko državljani tretjih držav obiskujejo brezplačne jezikovne tečaje v obsegu 60, 120 ali 180 ur, odvisno od njihovega statusa, ki je lahko dovoljenje za začasno ali stalno prebivanje. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo pravico do 300-urnega brezplačnega jezikovnega tečaja.

Zakon o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev v 6. členu navaja, da imajo begunci in osebe s subsidiarno zaščito ter tudi njihovi družinski člani, razseljene osebe z začasno zaščito in prosilci za azil pod določenimi pogoji prost dostop do trga dela, zato ne potrebujejo dovoljenja za delo in bivanje v primeru samozaposlitve v Sloveniji.

Na področju izobraževanja imajo osebe z mednarodno zaščito enake pravice kot slovenski državljani (7. člen Zakona o poklicnem izobraževanju in 101. člen Zakona o mednarodni zaščiti), vendar pa pravice njihovih družinskih članov temeljijo na njihovem statusu (dovoljenje za začasno ali stalno prebivanje), zato so obravnavani enako kot drugi državljani tretjih držav. Zakon o mednarodni zaščiti v 95. členu navaja, da imajo upravičenci do mednarodne zaščite pravico do socialnega varstva v skladu z Zakonom o socialnem varstvu pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. V skladu z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (3. člen) so prejemniki državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, in osebe z mednarodno zaščito ter njihovi družinski člani, ki so na osnovi pravice do ponovne združitve družine prejeli dovoljenje za prebivanje v Republiki Sloveniji in imajo v Sloveniji registrirano stalno ali začasno prebivališče (to pomeni tudi družinske člane beguncev in upravičencev do subsidiarne zaščite).

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju v 14. in 15. členu navaja, da navedeni zakon zagotavlja obvezno zavarovanje za upravičence do mednarodne zaščite ter njihove družinske člane (plačano iz državnega proračuna), če za njihovo zdravstveno zavarovanje ni drugače poskrbljeno. Nadalje 92. člen Zakona o mednarodni zaščiti navaja, da so za obdobje trajanja pravice do namestitve za upravičence do mednarodne zaščite tudi njihovi družinski člani, ki so prejeli dovoljenje za prebivanje v Sloveniji na osnovi ponovne združitve družine, upravičeni do nastanitve v integracijski hiši. V skladu s 93. členom so upravičenci

do mednarodne zaščite, ki so se ponovno združili z družino v Sloveniji, upravičeni do denarne pomoči za zasebno namestitev za svoje družinske člane od dneva prihoda v Slovenijo naprej.

Stopnja odobritve vlog za združitev družine

Ministrstvo za notranje zadeve in služba vlade za podporo in vključevanje migrantov (ki vključuje tudi azilni dom) nista zagotovila podatkov o stopnjah odobritve.

Razlogi za zavrnitev združitve družine

Za te podatke smo zaprosili Ministrstvo za notranje zadeve in Urad Vlade za oskrbo in integracijo migrantov (ki vključuje tudi azilni dom), vendar teh podatkov nismo prejeli. Oceno nam je posredoval predstavnik nevladne organizacije, ki dela s prosilci za azil in begunci in je tudi pravni strokovnjak, ki navaja, da obdobje prebivanja, zahteva za namestitev, zdravstveno zavarovanje, ocena znanja jezika ali ocena vključevanja niso bili razlogi za zavrnitev ponovne združitve družine. Po njihovih besedah ni bil nihče zavrnjen zaradi ekonomskih virov, nekateri pa so bili zavrnjeni zaradi razloga, da ne sodijo v sklop družine, razlog pa je bila nepopolna dokumentacija.

Dodatne informacije: izzivi upravičencev do mednarodne zaščite glede združitve družine

Izziv 1

Mladoletna oseba brez spremstva lahko sproži postopek združitve družine samo za starše, ne pa tudi za druge (mlajše) sorojence. To pomeni, da morajo starši izbrati, ali bodo prišli v Slovenijo, kjer bodo ponovno združeni z enim otrokom, medtem ko bodo druge otroke pustili v državi izvora ali v kateri drugi tretji državi, oziroma ali bodo ostali z drugimi otroki in bodo ločeni od otroka v Sloveniji. Slovenske oblasti tako ne spoštujejo načela celovitosti družine.

Izziv 2

Dokumentacijo je izjemno zahtevno pridobiti, zlasti iz nekaterih držav (kot je Eritreja), saj slovenske oblasti zahtevajo originalne dokumente tudi od družinskih članov, vendar jih ljudje pogosto ne morejo dostaviti zaradi različnih razlogov: zahtevanih dokumentov nimajo ali pa originalnih dokumentov ne morejo poslati, saj bi posledično imeli težave v svoji državi, ne morejo zagotoviti verificiranih kopij

dokumentov, ali pa dokumentov ne morejo poslati po pošti, saj oblasti preverijo vso izhodno pošto (zlasti na vojnih območjih ali okupiranih območjih), ali pa so bili ljudje rojeni izven lastne države (mogoče kot begunci) in niso nikoli pridobili rojstnega lista v nobeni državi, nekateri ljudje nimajo državljanstva itd. Pogosto je pretežko zagotoviti dokumente, ki bi jasno dokazovali družinske vezi. Pogosto predloženih dokumentov slovenske oblasti ne sprejmejo kot ustreznih.

Izziv 3

Rok, ki ga imajo upravičenci do mednarodne zaščite za začetek postopka za ponovno združitev družine pod milejšimi pogoji, je samo 90 dni po priznanju statusa. Pogosto to zanje ni dovolj, da bi pripravili vso potrebno dokumentacijo. Če zamudijo rok, morajo izpolnjevati enake pogoje kot vsi ostali tujci. Najtežje je izpolnjevati pogoj glede zadostnih finančnih sredstev za podporo vseh družinskih članov (292,56 EUR na osebo na mesec v letu 2016). To pomeni, da je praktično nemogoče, da bi upravičenci po 90 dneh izpolnjevali pogoje. Druga finančna težava je, da morajo v primeru ponovne združitve upravičenci pokriti stroške potovanja za svoje družinske člane, kar je lahko za potovanje iz nekaterih držav zelo drago.

Izziv 4

Opredelitev družinskih članov je preozka, zlasti na področju sorojencev mladoletnih upravičencev do mednarodne zaščite.

Državljanstvo

Olajšana zahteva za prebivanje za naturalizacijo

Pogoji za pridobitev državljanstva z naturalizacijo so večinoma enaki kot pri drugih državljanih tretjih držav; opredeljeni so v členih 10–16 Zakona o državljanstvu Republike Slovenije. Ena zahteva je za priznane begunce bolj ugodna. Glede na določbo 12. člena lahko pristojni organ, če je to skladno z nacionalnimi interesi in po prostem preudarku, sprejme v državljanstvo Republike Slovenije osebo s statusom begunca, priznanega po Zakonu o azilu, če dejansko živi v Sloveniji neprekinjeno pet let pred vložitvijo prošnje in če izpolnjuje pogoje iz 1., 4., 5., 6., 7., 8., 9. in 10. točke prvega odstavka 10. člena tega zakona.

Zahtevano obdobje prebivanja za naturalizacijo

Skladno z 10. členom Zakona o državljanstvu Republike Slovenije so splošni pogoji za naturalizacijo, da oseba dejansko živi v Sloveniji 10 let, neprekinjeno zadnjih pet let pred vložitvijo prošnje, in ima zakonit status tujca v Sloveniji. Vendar pa lahko pristojni organ – kot že omenjeno zgoraj – po 12. členu, če je to skladno z nacionalnimi interesi, po prostem preudarku državljanstvo prizna osebi z begunskim statusom, ki ji je priznan po Zakonu o azilu, če oseba dejansko živi v Sloveniji neprekinjeno pet let pred vložitvijo prošnje in izpolnjuje tudi druge pogoje. Zakon navaja le status begunca, po navedbi MNZ pa isti pogoji veljajo tudi za osebe pod subsidiarno zaščito.

Zahteva po ekonomskih virih za naturalizacijo

Skladno z 10. in 16. členom Zakona o državljanstvu Republike Slovenije je zahteva za ekonomske vire enaka za vse državljane tretjih držav in ni navedena pod izjemami pri upravičencih do mednarodne zaščite.

Ocena ravni jezika za naturalizacijo

Skladno z 10. členom Zakona o državljanstvu Republike Slovenije je eden izmed pogojev, da oseba izkazuje znanje slovenskega jezika za vsakodnevno komuniciranje s potrdilom o uspešno opravljenem izpitu iz slovenskega jezika na osnovni ravni; ta pogoj je enak za vse državljane tretjih držav. Obstajajo določene izjeme, ki so enake za vse tujce, tudi za upravičence do mednarodne zaščite.

Ocena »integracije« za namen naturalizacije

Za državljanstvo zakonodaja ali praksa ne zahtevata ocene integracije oseb v družbo, potrebno pa je opraviti test iz slovenskega jezika.

Zahteva o kazenski evidenci za naturalizacijo

Skladno s členi 10–16 Zakona o državljanstvu Republike Slovenije je pogoj, da oseba dokaže, da ni bila obsojena na nepogojno zaporno kazen za več kot tri mesece ali da ji ni bila dodeljena pogojna zaporna kazen s poskusno dobo, daljšo od enega leta; tujci morajo pridobiti takšno dokazilo iz svoje matične države, vendar pa bo zaradi razloga, da upravičenci do mednarodne zaščite ne morejo zahtevati takšnih dokumentov iz svojih matičnih držav, Republika Slovenija preverila le kazenske evidence teh oseb za obdobje, v katerem prebivajo v Sloveniji (to ni posebej napisano v nobenem zakonu, vendar bi bilo to, da bi se od upravičencev do mednarodne zaščite zahtevalo, da stopijo v stik s svojo matično državo in od nje zahtevajo določene dokumente, lahko v neposrednem nasprotju z namenom mednarodne zaščite).

Dokumenti iz matične države za naturalizacijo

Zakon ne predvideva nobene ugodnejše obravnave. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije (10. in 12. člen) zahteva, da ima oseba odpust iz zdajšnjega državljanstva ali da dokaže, da bo tak odpust dobila, če ji bo priznano državljanstvo Republike Slovenije. 12. člen pravi, da lahko pristojni organ, če je to skladno z nacionalnimi interesi, po prostem preudarku sprejme v državljanstvo Republike Slovenije tudi osebo s statusom begunca, priznanega po predpisih o mednarodni zaščiti, če dejansko živi v Sloveniji neprekinjeno pet let pred vložitvijo prošnje in če izpolnjuje vse druge pogoje iz 10. člena tega zakona.

Olajšani pogoji za ranljive osebe, ki zaprosijo za naturalizacijo

Za ranljive skupine ni olajšanih ali opuščenih pogojev.

Naturalizacija po upravičenosti za drugo generacijo

Zakon o državljanstvu Republike Slovenije v 14. členu določa, da če oče in mati pridobita državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo, ga na njuno prošnjo pridobi tudi njun otrok, ki še ni star 18 let.

Če eden od staršev pridobi državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo, ga pridobi tudi njegov otrok, ki še ni star 18 let (če ta roditelj za to zaprosi), če otrok

živi z njim v Sloveniji neprekinjeno vsaj eno leto pred vložitvijo prošnje ter ima urejen status tujca.
Državljanstvo Republike Slovenije lahko pridobi tudi otrok, ki je rojen v Republiki Sloveniji in še ni dopolnil leto dni starosti, če za to zaprosi roditelj, ki pridobi državljanstvo Republike Slovenije z naturalizacijo.

Pospešeni postopek
Skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku (222. člen) mora biti odločitev v upravnem postopku izdana v dveh mesecih od vložitve popolne vloge. Če ni izdana, lahko prosilec vloži pritožbo na Ministrstvo za notranje zadeve zaradi »molka prvostopenjskega organa«, tj. upravne enote. Pritožba se lahko vloži, kot da bi prvostopenjski organ izdal negativno odločitev, vendar pa v praksi postopki redko (ali skoraj nikoli) trajajo le dva meseca.

Povprečno trajanje postopkov naturalizacije
Direktorat za notranje upravne zadeve, migracije in naturalizacijo (in znotraj njega Sektor za državljanstvo) ne zbira podatkov, ki temeljijo na vrsti mednarodne zaščite, zato ne moremo zagotoviti ločenih podatkov za begunce in osebe s subsidiarno zaščito; povprečno trajanje postopka naturalizacije za obe skupini je 130 dni.

Znesek pristojbin in stroškov za naturalizacijo (v evrih)
Upravna taksa je določena z Zakonom o upravnih taksah in s tarifo. Po tarifni št. 12 je znesek takse za naturalizacijo 181,20 EUR, vendar pa smo od MNZ dobili informacije, da osebe z mednarodno zaščito ne plačajo upravne takse, plačajo le 4,50 EUR. Drugi stroški vključujejo: prevod – strošek na stran sodno overjenega prevoda najmanj 22 EUR na stran (stran obsega 1.500 znakov);[3] jezikovni test: od 122 EUR do 137,25 EUR,[4] pošiljanje dokumentov iz različnih držav itn., zato drugi stroški lahko znašajo tudi okoli 300 evrov ali več.

Stopnja sprejemljivosti za naturalizacijo in dostop do državljanstva
Direktorat za upravne notranje zadeve, migracije in naturalizacijo (in znotraj njega Sektor za državljanstvo) ne zbira podatkov, ki temeljijo na vrsti mednarodne zaščite, zato jih ne moremo zagotoviti ločeno za begunce in osebe s subsidiarno

3 Glejte http://www.multilingual.si/sl/cenik-sodnih-prevodov.

4 Glejte http://centerslo.si/izpiti/.

zaščito; za državljanstvo Slovenije so leta 2016 zaprosile tri osebe z mednarodno zaščito, od tega sta bili dve osebi sprejeti v slovensko državljanstvo.

Razlogi za zavrnitev dostopa do državljanstva

V obravnavanem obdobju je bila zaradi zahtev glede ekonomskih virov zavrnjena ena neuspešna prošnja upravičencev do mednarodne zaščite. Zahteva po ekonomskih virih je običajno najtežji pogoj za izpolnitev.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi z dostopom do državljanstva

Izziv 1

Zadostna finančna sredstva – ta pogoj je namreč izpolnjen le, če je oseba zaposlena in ima sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za določen čas vsaj dve leti pred postopkom naturalizacije ali če je oseba zaposlena in ima sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas najmanj šest mesecev pred postopkom naturalizacije. Obstajajo tudi nekatere druge možnosti (na primer pokojnine, štipendije itn.), ki so naštete v Uredbi o merilih in okoliščinah, ki določajo pogoje za pridobitev državljanstva Republike Slovenije prek naturalizacije.[5]

Izziv 2

Upravičenci do mednarodne zaščite morajo (kot preostali tujci) opraviti izpit iz slovenskega jezika, ki je eden izmed pogojev za slovensko državljanstvo. To je zanje pogosto težko, saj se soočajo z ovirami v dostopu do brezplačnih jezikovnih tečajev.

Izziv 3

Osebe s statusom begunca lahko zaprosijo za slovensko državljanstvo po petih letih stalnega zakonitega prebivanja v Sloveniji (in če izpolnjujejo vse pogoje), medtem ko osebe s subsidiarno zaščito niso posebej omenjene, vendar pa so skladno z MNZ v praksi tudi osebam s subsidiarno zaščito »dovolili«, da zaprosijo za državljanstvo po petih letih (in ne po 10 letih), vendar se zdi, da je bila to le »dobra volja« uradnikov, da sprejmejo njihove prijave in jim celo dodelijo državljanstvo, saj za to ni izrecne pravne podlage (zakonodaja – Zakon o državljanstvu Republike Slovenije – posebej omenja le osebe s statusom begunca).

5 Uradni list RS, št. 51/07 in 112/09): http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED4352.

Nastanitev

Prosto gibanje in izbira prebivanja v državi

Priznani begunci, upravičenci do subsidiarne zaščite, premeščeni begunci in osebe z začasno zaščito imajo enako pravico do prostega gibanja in prebivanja kot državljani.

Dostop do stanovanj in stanovanjskih ugodnosti

Priznani begunci, upravičenci do subsidiarne zaščite, premeščeni begunci in osebe z začasno zaščito nimajo dostopa do neprofitnih stanovanj, ki so dostopna samo slovenskim državljanom, imajo pa upravičenci do mednarodne zaščite določene »stanovanjske ugodnosti«, kot je pravica do mesečne finančne podpore za najemnino za obdobje 18 mesecev (ki se lahko podaljša).

Dostop do stanovanj za ranljive skupine

Za ranljive skupine ni posebnih politik glede dostopa do stanovanj, vendar pa je v praksi mladoletnikom brez spremstva (zlasti tistim, mlajšim od 15 let) zagotovljena nastanitev v dijaških domovih (trenutno v dveh internatih v Sloveniji).

Dostop do lastninskih pravic

68. člen Ustave RS določa, da lahko tujci pridobijo lastninsko pravico na nepremičninah pod pogoji, ki so določeni z zakonom ali mednarodno pogodbo, ki jo je ratificiral Državni zbor RS. Trenutno lahko samo državljani EU kupijo nepremičnine v Sloveniji pod enakimi pogoji kot slovenski državljani (z ratifikacijo Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki zagotavlja enako obravnavo ne glede na državljanstvo EU). Drugi tujci ne morejo kupiti nepremičnin. Upravičenci do mednarodne zaščite torej lahko postanejo lastniki nepremičnin šele po pridobitvi slovenskega državljanstva.

Upravne ovire za dostop do javnih stanovanj

V Sloveniji je glavna težava pomanjkanje kapacitet in pogojev za dostop do javnih stanovanj (kar niso toliko administrativne ovire). V Sloveniji sta dve integracijski hiši s kapaciteto za okoli 60 ljudi. Ko sta ti hiši polni, za upravičence do mednarodne zaščite ni na voljo drugih javnih stanovanj. Javna stanovanja so na voljo le slovenskim državljanom ali v nekaterih primerih stalnim prebivalcem v določeni občini. Samo upravičenci do mednarodne zaščite s stalnim prebivališčem

(begunci ali upravičenci do subsidiarne zaščite po petih letih) imajo dostop do določenih javnih stanovanj, vendar pa ti »tekmujejo« z vsemi drugimi stalnimi prebivalci in slovenskimi državljani, ki zaprosijo za ista javna stanovanja, zato je stanovanja dejansko zelo težko ali skoraj nemogoče dobiti. Upravičenci do mednarodne zaščite, ki so brezposelni ali brez lastnih finančnih sredstev, so upravičeni do finančne pomoči države za najem zasebnih stanovanj do 18 mesecev in pod določenimi pogoji še za dodatnih 18 mesecev.

Ozaveščanje o posebnih izzivih za upravičence do mednarodne zaščite na trgu stanovanj

O težavah, s katerimi se osebe z mednarodno zaščito srečujejo na trgu najemnih stanovanj, ni javno financiranih kampanj za senzibilizacijo lastnikov zasebnih stanovanj. V praksi do neke mere – vendar na zelo omejen način – podporo na tem področju izvaja ena nevladna organizacija, ki pomaga upravičencem do mednarodne zaščite pri iskanju zasebnih stanovanj.

Ciljano svetovanje o nastanitvah, svetovanje, zastopanje

Upravičenci do mednarodne zaščite po dodelitvi statusa prejmejo informacije o svojih stanovanjskih pravicah, ki so v obliki nastanitve v integracijski hiši ali (če je integracijska hiša že polna) v obliki finančne pomoči za plačilo najemnine za zasebno stanovanje. Vendar pa upravičenci ne prejmejo nobenega ciljanega nasveta glede stanovanj ali svetovanja ali zastopanja od stanovanjskih strokovnjakov. Dobijo podporo za iskanje stanovanj od specializirane nevladne organizacije, ki beguncem pomaga pri integraciji v prvih treh letih po tem, ko dobijo status. Po mnenju nevladnih organizacij je pridobitev primernih in cenovno dostopnih stanovanj na trgu stanovanj, ki so na voljo za profitno najemnino, za upravičence do mednarodne zaščite eden največjih izzivov.

Zagotavljanje ciljane začasne stanovanjske podpore

V Sloveniji sta dve integracijski hiši s kapaciteto okoli 60 ljudi, v katerih lahko upravičenci do mednarodne zaščite domujejo do enega leta. Ko sta ti hiši polni, za upravičence do mednarodne zaščite ni na voljo drugih javnih stanovanj. Upravičenci do mednarodne zaščite, ki so brezposelni ali brez lastnih finančnih sredstev, so upravičeni do finančne pomoči države za najem zasebnih stanovanj do 18 mesecev in pod določenimi pogoji še za dodatnih 18 mesecev. Ta pogoj (ki obstaja od leta 2016) zahteva, da oseba obiskuje vsaj 80 % tečaja slovenskega

jezika za upravičence do mednarodne zaščite. Pred letom 2016 so bili upravičenci samodejno upravičeni do treh let finančne pomoči za zasebno najemnino za stanovanje.

Začasno podporo v smislu nastanitve predstavlja tudi to, da upravičenci do mednarodne zaščite, ki ne dobijo mesta v integracijski hiši niti ne morejo najti zasebnega stanovanja (pogosto lastniki niso pripravljeni dati stanovanj v najem beguncem), lahko ostanejo v azilnem domu tudi po tem, ko že dobijo svoj status. V letu 2016 je obstajalo več takšnih primerov.

V Sloveniji ni oseb z začasno zaščito, imajo pa po zakonu te osebe pravico do finančne pomoči za zasebna stanovanja, ki je omejena na enako obdobje kot traja njihova zaščita (eno leto in možno dvakratno podaljšanje za dodatnih šest mesecev).

Zagotavljanje ciljane dolgoročne stanovanjske podpore

Upravičenci do mednarodne zaščite lahko pridobijo finančno pomoč pri najemu zasebnih stanovanj za največ tri leta (samodejno za 18 mesecev, če so brezposelni, za dodatnih 18 mesecev pa le, če so vsaj v 80 % prisotni na tečaju slovenskega jezika), vendar pa to še vedno velja za kratkoročno podporo. Po teh treh letih, če so upravičenci do mednarodne zaščite še vedno brezposelni in brez lastnih finančnih sredstev, imajo dostop do nadaljnje finančne podpore za plačilo najemnine, vendar je ta ukrep enak za vse stalne prebivalce v Sloveniji in ne cilja posebej na to skupino.

Obdobje ciljane stanovanjske podpore

Nastanitev v integracijski hiši lahko traja največ 12 mesecev po tem, ko je oseba pridobila mednarodno zaščito. Upravičenci do mednarodne zaščite, ki so brezposelni ali brez lastnih finančnih sredstev, so upravičeni do finančne pomoči do 18 mesecev in pod določenimi pogoji, kot omenjeno, še za dodatnih 18 mesecev.

Ocena kakovosti stanovanj

Pristojni organi pri reševanju stanovanjskih vprašanj niso zelo uspešni; prek Ministrstva za javno upravo je bil objavljen poziv lastnikom zasebnih stanovanj (svoja stanovanja/ hiše naj bi oddajali v najem upravičencem do mednarodne zaščite), vendar pri tem sploh niso navedli nobenega merila, navedeno je le, da morajo biti stanovanja opremljena s pohištvom in na voljo takoj ter po možnosti

znotraj večjih urbanih območij; omenili so, da bo medsektorska delovna skupina odločila o tem, katera stanovanja so »ustrezna«, vendar pa praksa kaže, da oblasti upravičencem do mednarodne zaščite pogosto ponujajo stanovanja, ki so v nesprejemljivo slabih razmerah in za nerazumno visoko ceno. Upravičenci do mednarodne zaščite naj bi si našli stanovanje na prostem »stanovanjskem trgu«, kar pomeni, da so hiše/stanovanja v različnih stanjih. To pa ni samo problem za upravičence do mednarodne zaščite, ampak gre za splošno težavo za vse prebivalce v Sloveniji, ki najemajo stanovanja.

Mehanizmi za vključevanje upravičencev do mednarodne zaščite v stanovanjske politike

Ne obstaja niti strategija integracije niti posebna strategija o nastanitvi upravičencev do mednarodne zaščite.

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi oblastmi o stanovanjih za upravičence do mednarodne zaščite

Zdi se, da vlada (Ministrstvo za notranje zadeve) komunicira z lokalnimi oblastmi (občinami) na način, ki sproža znaten odpor lokalnih skupnosti. Skoraj vse lokalne skupnosti, v katerih je država želela zagotoviti stanovanja za upravičence do mednarodne zaščite, so se uprle in protestirale proti takim odločitvam. Oblasti se spoprijemajo s težavami že pri iskanju kakršne koli lokacije, kaj šele glede lokacije z integracijskimi perspektivami. Lokalne oblasti in lokalne skupnosti trdijo, da jih država ne vključuje v razprave pravočasno, da so celo zadnji, ki prejemajo informacije o vladnih načrtih.

Partnerstvo za nastanitev s strokovnimi nevladnimi organizacijami

Država zagotavlja le zelo omejena sredstva na ad hoc podlagi v obliki projektnega financiranja in po navadi za določen namen. Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi te stalno in trajno pomagale upravičencem do mednarodne zaščite, da bi ti lahko našli nastanitev v Sloveniji. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč pri integraciji na splošno,[6] medtem ko druga nevladna organizacija (Slovenska filantropija) vodi trimesečni orientacijski program za premeščene begunce.

---

6 Glejte http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

Proračun za integracijo stanovanjskega trga za upravičence do mednarodne zaščite
Načrtovani proračun za stanovanja je bil dejansko znotraj celotnega načrtovanega proračuna za stroške, ki so na splošno povezani z migracijami, zato nam Ministrstvo za notranje zadeve ni moglo podati natančne številke. MNZ navaja, da je bilo porabljenih 57.668,01 EUR (vendar ni gotovo, da je bil ves ta znesek za stanovanja).

Število upravičencev do mednarodne zaščite, ki uporabljajo ciljno javno namestitev

V letu 2016 je bilo v Ljubljani v integracijsko hišo vključenih 21 upravičencev do mednarodne zaščite, v integracijsko hišo v Mariboru pa 49 upravičencev do mednarodne zaščite (skupaj 70 ljudi), vendar pa nismo prejeli podatkov o vrsti statusa teh oseb (status begunca ali subsidiarna zaščita).

Dolžina uporabe ciljne javne namestitve

Leta 2016 je večina izmed 70 upravičencev do mednarodne zaščite živela v integracijski hiši (v Ljubljani ali v Mariboru) eno leto (kar je tudi najdaljši možni čas), vendar pa nismo prejeli podatkov o vrsti statusa teh oseb (status begunca ali subsidiarna zaščita).

Ciljna denarna nadomestila za namestitev po priznanju statusa

Stanovanjska denarna nadomestila znašajo okoli 300 evrov, odvisno od lokacije; nadomestila v Ljubljani znašajo okoli 400 evrov, v Mariboru pa okoli 250 evrov.
Po podatkih MNZ je povprečen mesečni strošek stanovanjskega nadomestila za vse upravičence do mednarodne zaščite (v celoti, ne na osebo) znašal 3.374,00 EUR; 75 % tega je bilo pokritih iz sredstev EU in 25 % iz državnega proračuna; ta znesek ne vključuje stroškov integracijskih hiš, to je samo strošek denarnega nadomestila za najem zasebne nastanitve. Znesek denarnega nadomestila, ki ga lahko prejme ena oseba za mesečno nadomestilo za najem stanovanja, je enak znesku socialne pomoči, ki je v letu 2016 znašal okoli 292 EUR. Družina petih oseb bi prejela 180 % tega zneska, torej 525 EUR za najem stanovanja mesečno. Več podrobnosti je na voljo v Uredbi o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito.[7]
Varnost stanovanj upravičencev do mednarodne zaščite
Za to vprašanje ni na voljo točnih podatkov, vendar nihče med prosilci za azil ali upravičenci do mednarodne zaščite ni brezdomec; nekateri morda neuradno živijo pri prijateljih, vendar podatki o tem ne obstajajo; nekateri so začasno

7 Glejte http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5654.

živeli v javnih namestitvah, kot so »krizni centri« za otroke ali internati, v katerih živijo mladoletniki brez spremstva; večina prosilcev za azil je živela v azilnem domu, medtem ko večina upravičencev do mednarodne zaščite živi v zasebnih stanovanjih s pravno pogodbo; noben prosilec za azil ali upravičenec do mednarodne zaščite pa nima lastnega stanovanja.

Dodatni podatki: Izzivi za upravičence do mednarodne zaščite na stanovanjskem trgu

Izziv 1

Zmogljivosti integracijske hiše (ki je edina stanovanjska možnost za upravičence do mednarodne zaščite v javni lasti) so premajhne in zato večina upravičencev do mednarodne zaščite nima dostopa do nje. Integracijska hiša je na dveh lokacijah, v Ljubljani za okoli 15 oseb (trenutno v tej hiši živijo tri družine) in v Mariboru za okoli 45 ljudi (skupaj 60 ljudi za vso državo). To pomeni, da mora večina upravičencev najeti stanovanje na »prostem stanovanjskem trgu«, kar pomeni tudi redne tržne cene. Te so pogosto za upravičence previsoke, še posebej v Ljubljani – višje od denarnega nadomestila, ki ga prejmejo od države (za 18 mesecev in, če izpolnjujejo pogoje, še za nadaljnjih 18 mesecev). Slovenija se je strinjala, da bo sprejela 567 beguncev preko premestitvenega (kvotnega) programa, vendar pa pristojni organi niso zagotovili zadostnih stanovanjskih kapacitet (čeprav je več javnih zgradb v različnih mestih po Sloveniji v lasti države ali občin). To bi morala biti glavna skrb države.

Izziv 2

Upravičenci do mednarodne zaščite se spoprijemajo s finančnimi težavami – pri najemu stanovanja se pričakuje, da bodo plačali »varščino« in eno najemnino vnaprej, vendar pa upravičenci običajno čakajo na finančno pomoč več kot en mesec, tudi do dveh mesecev po priznanju njihovega statusa. V tem obdobju večina izmed njih nima nobenih finančnih sredstev – niti za hrano, gotovo pa ne za najemnino ali dve najemnini. Lastniki stanovanj se le redko strinjajo, da bodo tako dolgo čakali in jim vseeno predali najemno pogodbo. Ta finančna situacija se je še precej poslabšala, ker je bil leta 2016 spremenjen Zakon o mednarodni zaščiti in je bila ukinjena enkratna finančna pomoč, namenjena prehodnemu obdobju po priznanju statusa.

Izziv 3

Med iskanjem stanovanj so upravičenci do mednarodne zaščite izpostavljeni diskriminaciji in rasizmu. Veliko lastnikov stanovanj ni pripravljenih oddajati beguncem, zlasti ne velikim družinam.

Zaposlitev

Zakonita zaposlitev in samozaposlitev

Podatkov za ta razdelek za leto 2016 nam niso posredovali niti MNZ niti Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ali Zavod za zaposlovanje. Nacionalni zavod za zaposlovanje trdi, da ne morejo odgovoriti na nekatera vprašanja zaradi varstva osebnih podatkov, jim pa tudi na splošno ni dovoljeno zbirati nobenih podatkov, razen za tiste osebe, ki so na Zavodu za zaposlovanje registrirane kot brezposelne osebe. Ko oseba enkrat postane zaposlena, zavod te osebe več ne more spremljati (kar pomeni, da nimajo podatkov o vrsti zaposlitve, pogodbi itn.). Nacionalni urad za zaposlovanje ima torej stike samo s tistimi upravičenci do mednarodne zaščite, ki se prijavijo kot brezposelni – zato nimajo splošnih podatkov o upravičencih do mednarodne zaščite. Prav tako nimajo podatkov o posebnih poklicnih usposabljanjih ali izobraževanjih za boljše zaposlitvene možnosti. Predstavnik Zavoda za zaposlovanje je predlagal, da bi morali vse zahtevane podatke pridobiti od MNZ ali Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov (ki je bil ustanovljen 1. 6. 2017), vendar se nobena od strani ni v celoti odzvala na naše zahteve. Prejeli smo samo delne podatke Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov: zaposlenih je 62 priznanih beguncev (10 žensk, 52 moških) in 13 upravičencev do subsidiarne zaščite (vsi moški).

Stopnja dosežene izobrazbe

Za te podatke smo zaprosili Ministrstvo za notranje zadeve, Urad Vlade za oskrbo in integracijo migrantov, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Zavod za zaposlovanje, a jih od nikogar nismo prejeli. Zavod za zaposlovanje nas je 14. 6. 2017 obvestil, da nima zahtevanih podatkov.

Dostop do zaposlitve

Kar zadeva dostop do trga dela, so pravice prosilcev za azil omejene. Samo prosilci za azil, ki jim v prvih devetih mesecih niso bili izdani razlogi za azil prve stopnje, brez zamude, za katero bi bili krivi sami, imajo pravico do prostega dostopa do trga dela (do leta 2010 je bilo čakalno obdobje eno leto). Prost dostop do trga dela pomeni, da prosilec za azil lahko sklene pogodbo o zaposlitvi ali postane samozaposlen izključno na podlagi svojega pravnega statusa prosilca za azil, ne da bi moral Zavod RS za zaposlovanje zaprositi za privolitev, in brez delovnega dovoljenja. Pred devetmesečnim obdobjem lahko prosilci za azil, če to želijo,

opravljajo različne naloge vzdrževanja in tolmačenja v azilnem domu, za kar dobijo nadomestilo.
Upravičenci do mednarodne zaščite imajo prost dostop do trga dela po Zakonu o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev, to pa velja za vse delovne položaje, razen tistih, za katere je posebej zahtevano slovensko državljanstvo, kar je določeno s sektorskimi zakoni. Zakon o sodni službi na primer zahteva, da imajo vsi sodniki slovensko državljanstvo; Zakon o javnih uslužbencih tudi določa, za katere položaje v javni upravi naj bi imeli zaposleni slovensko državljanstvo; Zakon o odvetnikih tudi vključuje pogoj slovenskega ali drugega državljanstva EU.
Upravičenci do mednarodne zaščite imajo enak dostop do zaposlitve, vendar nimajo enakega dostopa do vsakega položaja ali poklica.

Dostop do samozaposlitve

6. člen Zakona o zaposlovanju, samozaposlovanju in delu tujcev določa pravico do prostega dostopa do trga dela v smislu, da se tujec v Sloveniji lahko zaposli, samozaposli ali opravlja delo brez soglasja k enotnemu dovoljenju ali modri karti EU ali brez dovoljenja za sezonsko delo.
Samo prosilci za azil, ki jim v prvih devetih mesecih niso bili izdani razlogi za azil prve stopnje, brez zamude, za katero bi bili krivi sami, imajo pravico do prostega dostopa do trga dela. Dostopni so jim tudi poklici, kot so odvetnik, notar, inženir, arhitekt, zdravnik, zobozdravnik in računovodja, če so samozaposleni in izpolnjujejo pogoje za te poklice (npr. licence, državni izpiti itn.). Za nekatere od teh poklicev (npr. za odvetnike, notarje) je slovensko državljanstvo pogoj, ne pa za vse.

Dostop do zaposlitve za posebne skupine

Edina ciljna politika, sprejeta v povezavi z zaposlovanjem upravičencev do mednarodne zaščite, je program Usposabljanje na delovnem mestu za osebe z mednarodno zaščito, ki traja šest mesecev; vendar ta politika omogoča le usposabljanje in ne dejanskega zaposlovanja, prav tako pa ne omenja nobene ranljive skupine.

Upravne ovire pri dostopu do zaposlitve

Prosilci za azil imajo dostop do zaposlitve šele po devetih mesecih in le, če v teh devetih mesecih niso prejeli negativne odločitve. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do zaposlitve v Sloveniji, vendar je vprašanje, kakšno delo

si lahko dobijo (delo, povezano s svojim poklicem, ali kakršno koli službo ali večinoma fizično delo). Zelo pogosto nimajo dokumentov za dokazovanje svojega poklica ali uradne izobrazbe in te dokumente le težko pridobijo. Za vse skupine je jezik dodatna ovira, saj se za večino delovnih mest v Sloveniji zahteva znanje slovenskega jezika. Tisti upravičenci, ki imajo posebne kvalifikacije/spretnosti, si lahko najdejo zaposlitev hitreje od tistih brez posebnega znanja ali strokovnega znanja ali izobrazbe. Pogosto si najdejo delo pri različnih nevladnih organizacijah, ki se ukvarjajo z begunci, vendar se večina upravičencev trudi z iskanjem zaposlitve v Sloveniji.

Ozaveščanje o posebnem položaju na trgu dela za upravičence do mednarodne zaščite

Javne službe za zaposlovanje imajo na voljo vse relevantne informacije, saj so najbolj seznanjene z delovnopravno zakonodajo, vendar pa je vprašanje, ali so službam za zaposlovanje poslane kakršne koli dodatne informacije prek vlade ali Ministrstva za notranje zadeve. Javne službe za zaposlovanje so dolžne svoje osebje redno obveščati o vsebini katere koli vrste predpisov, vendar je vprašanje, kako to pravilo deluje v praksi.

Sicer pa ni javno financiranih kampanj za senzibilizacijo zasebnih zaposlovalcev.

Pravica do priznanja formalnih stopenj in pravice do preverjanja veščin za upravičence do mednarodne zaščite

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo pravico do priznavanja (tako imenovane nostrifikacije, postopka ugotavljanja enakovrednosti) formalnih stopenj izobrazbe. Zakon o mednarodni zaščiti v 88. členu navaja, da je breme dokazovanja izobrazbe, pridobljene v matični državi izvora, na prosilcu za azil. Poleg tega skladno s 101. členom pristojni organ krije stroške, ki so povezani s priznavanjem tujih kvalifikacij, ki jih potrjuje tuja diploma, certifikat ali drugo dokazilo o formalnih kvalifikacijah oseb, ki jim je bila dodeljena mednarodna zaščita. Pristojni organ pokriva tudi stroške v povezavi s priznavanjem in z vrednotenjem izobraževanja v primerih, ko osebe s priznano mednarodno zaščito ne morejo dokazati svoje formalne izobrazbe z dokumenti. Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb tega vprašanja ne omenja.

Ocena veščin upravičencev do mednarodne zaščite

Država zagotavlja nacionalna merila za ocenjevanje ravni strokovne izobrazbe in veščin upravičencev. Enaka merila za ocenjevanje stopnje izobrazbe in veščin veljajo za vse druge prebivalce v Sloveniji. Država zagotavlja ocene z ustreznim prevodom ali v maternem jeziku upravičenca. Za upravičence do mednarodne zaščite država zagotavlja oceno z ustreznimi prevodi, ne pa tudi za prosilce za azil. Država poda smernice za ocene, za katere dokumentarni dokazi iz matične države niso na voljo (tj. stopnja izobrazbe, veščine, potrebe). Ni uradnih smernic za ocenjevanje, če dokumenti niso na voljo, to se izvede na ad hoc osnovi.

Priznavanje diplom, certifikatov in drugih dokazil o formalnih kvalifikacijah

Skladno z Zakonom o priznavanju in vrednotenju izobraževanja morajo prosilci za azil in upravičenci do mednarodne zaščite opraviti enake postopke kot državljani, ki so si pridobili kvalifikacije v tujini.

Podpora pri priznavanju tujih diplom, certifikatov in drugih formalnih kvalifikacij

Kot že zgoraj omenjeno, skladno s 101. členom pristojni organ krije stroške, ki so povezani s priznavanjem tujih kvalifikacij, ki jih potrjuje tuja diploma, certifikat ali drugo dokazilo o formalnih kvalifikacijah oseb, ki jim je bila dodeljena mednarodna zaščita. Pristojni organ pokriva tudi stroške v povezavi s priznavanjem in z vrednotenjem izobraževanja v primerih, ko osebe s priznano mednarodno zaščito ne morejo dokazati svoje formalne izobrazbe z dokumenti.

Svetovanje pri iskanju zaposlitve in pozitivno ukrepanje

Prosilci za azil imajo dostop le do osnovnih storitev. Edina politika, ki je na voljo za upravičence do mednarodne zaščite, je (od februarja 2017) poseben program usposabljanja na delovnem mestu, ki traja šest mesecev. V okviru programa delodajalci prejmejo nekaj sredstev za usposabljanje, upravičenec pa prejme nadomestilo za prevoz in prehranski dodatek ter plačilo v višini 3 EUR na uro. Če se upravičenci do mednarodne zaščite vključijo v ta program, izgubijo socialne ugodnosti (socialno varstvo, nadomestilo za najemnino za stanovanje, otroške dodatke ...), zato se vključitev v ta program ne »izplača« in zato ljudje niso motivirani za vpis; v prvih dveh mesecih po najavljenem programu so se prijavile le tri osebe. Druga sprememba, ki se je upoštevala leta 2016, je bila, da je Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije zaposlil dve osebi kot specializirano osebje posebej za delo z upravičenci do mednarodne zaščite (ena oseba v Ljubljani in ena

oseba v Mariboru). To je bilo v letu 2016 še v pripravi, upravičenci v časovnem obdobju, ki ga zajema to poročilo, pa še niso imeli dostopa do te storitve.

Ciljana podpora za podjetnike

Ni ciljane državne ali javne podpore za podjetnike, ki so upravičenci do mednarodne zaščite. Obstajajo nekateri projekti NVO ali mednarodnih organizacij (IOM), vendar se ti izvajajo na ad hoc podlagi in leta 2017 ni bilo na voljo nobenih konkretnih podatkov o rezultatih teh projektov.

Mehanizmi za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite v politike zaposlovanja

V Sloveniji ni tovrstne formalne strategije in takšnih mehanizmov. Nekatere ukrepe sicer sprejema Zavod za zaposlovanje.

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi oblastmi o zaposlitvah za upravičence do mednarodne zaščite

Edina politika, ki je na voljo za upravičence do mednarodne zaščite, je (od februarja 2017) poseben že omenjeni program usposabljanja na delovnem mestu, ki traja šest mesecev in je na voljo na državni ravni. V okviru programa delodajalci prejmejo nekaj sredstev za usposabljanje, upravičenec pa prejme nadomestilo za prevoz in prehranski dodatek ter plačilo v višini 3 EUR na uro.

Partnerstvo za zaposlovanje s strokovnimi nevladnimi organizacijami ali neprofitnimi organizacijami za zaposlovanje

Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi te stalno pomagale upravičencem do mednarodne zaščite, da bi ti lahko našli zaposlitev. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč upravičencem do mednarodne zaščite z integracijo na splošno.[8] Del tega bi lahko bila tudi pomoč pri iskanju zaposlitve, vendar se to ne izvaja sistematično in ni na ravni celotne države (ne posebej s tem namenom). Druga NVO, Slovenska filantropija, vodi trimesečni orientacijski program za premeščene begunce in podpira upravičence z integracijo na splošno, tudi z iskanjem delovnih mest, vendar se ta podporna dejavnost ne financira sistematično.

Proračun za integracijo trga dela za upravičence do mednarodne zaščite

8 Glejte: http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

Ministrstvo za notranje zadeve teh podatkov ni navedlo, češ da je to domena Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ali nacionalnega zavoda za zaposlovanje, vendar pa nam je tudi Zavod za zaposlovanje zatrdil, da tudi oni ne morejo zagotoviti zahtevanih podatkov.

Stopnja sprejemljivosti za priznavanje veščin/kvalifikacij

Center ENIC-NARIC na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport je odgovoren za priznavanje veščin/izobraževanja v Sloveniji. Zagotovili so nam informacijo, da je leta 2015 samo pet upravičencev do mednarodne zaščite zaprosilo za priznavanje izobraževanja/veščin (eden iz Afganistana, trije iz Sirije in eden iz Ukrajine), medtem ko je leta 2016 za to zaprosila le ena oseba. Te osebe so imele vso zahtevano dokumentacijo, zato so bili postopki enaki kot pri drugih tujcih ali osebah, ki se izobražujejo v drugih državah. Do zdaj niso imeli nobenih izkušenj z upravičenci do mednarodne zaščite, ki niso imeli zahtevane dokumentacije. To pa zato, ker takšne osebe sploh ne zaprosijo za priznavanje, saj že vnaprej vedo, da si ne morejo priskrbeti zahtevane dokumentacije in potemtakem za to sploh niso motivirane. Vendar pa ENIC-NARIC ni edina ustanova v Sloveniji, v kateri lahko ljudje zaprosijo za priznavanje svoje izobrazbe – vse izobraževalne ustanove (šola, fakulteta, univerza ...) lahko priznavajo izobrazbo, vendar pa nam ministrstvo ni moglo posredovati podatkov o tem, koliko ljudi je zaprosilo za priznanje svoje izobrazbe v različnih izobraževalnih ustanovah v Sloveniji. Prav tako je vsako ministrstvo odgovorno za priznanje poklica, ki spada v zadevni sektor (na primer Ministrstvo za zdravje za vse poklice, ki so povezani z zdravstveno nego, ali Ministrstvo za infrastrukturo za poklice v gradbeništvu itn.)

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi z zaposlovanjem

Izziv 1

Ena največjih ovir pri iskanju zaposlitve v Sloveniji je nepoznavanje ali slabo poznavanje slovenskega jezika – če upravičenci do mednarodne zaščite ne govorijo slovensko, so njihove možnosti za to, da najdejo redno zaposlitev, zelo majhne.

Izziv 2

Težko je pridobiti izobrazbo/poklic/spretnosti/kvalifikacije, ki so uradno priznane v Sloveniji, če upravičenci nimajo potrebnih dokumentov (dokazil). Posledično to pogosto pomeni, da morajo opravljati slabo plačano fizično delo, četudi imajo poklic.

Izziv 3

Veliko (ali večina) delodajalcev ne želi zaposlovati beguncev. Upravičenci se pri iskanju zaposlitve srečujejo z veliko diskriminacije in rasizma, včasih delodajalci ne vedo ničesar o njihovem statusu niti se o tem ne želijo poučiti, včasih menijo, da bi potrebovali veliko časa, da bi uredili vse upravne zadeve, da bi zaposlili begunca, včasih pa menijo tudi, da bodo begunci sčasoma zapustili Slovenijo in zato ni vredno vlagati vanje.

Poklicno usposabljanje in izobraževanje, povezano z zaposlovanjem

Vpis v poklicno usposabljanje ali izobraževanje, povezano z zaposlovanjem

Za te podatke smo zaprosili Ministrstvo za notranje zadeve, Službo vlade za podporo in integracijo migrantov, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Zavod za za zaposlovanje Republike Slovenije, vendar jih od nikogar nismo prejeli. Zavod za zaposlovanje nas je 14. 6. 2017 obvestil, da nima podatkov.

Dostop do rednega poklicnega usposabljanja in izobraževanja v povezavi z zaposlovanjem

Po 88. členu Zakona o mednarodni zaščiti imajo otroci prosilcev za azil in mladoletne osebe brez spremstva pravico do osnovnošolskega izobraževanja, vendar le do 15. leta starosti, kar je v Sloveniji pravna meja za odraslost. Osnovno šolo morajo začeti obiskovati najpozneje v treh mesecih po vložitvi prošnje za azil. Vsi prosilci za azil sicer imajo možnost, mladoletni prosilci za azil pa pravico do dostopa do izobraževanja v poklicnih in srednjih šolah pod enakimi pogoji kot državljani Slovenije. Prosilci za azil imajo tudi pravico do dostopa do visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Breme dokazovanja stopnje izobrazbe, ki je bila pridobljena v matični državi, je na prosilcu za azil.

Skladno s 101. členom Zakona o mednarodni zaščiti in 7. členom Zakona o poklicnem izobraževanju imajo osebe z mednarodno zaščito enake pravice glede predšolske, osnovnošolske, srednješolske, visokošolske in univerzitetne izobrazbe kot slovenski državljani. Imajo tudi pravico do štipendiranja in nastanitve v dijaških domovih pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Financiranje izobraževanja in usposabljanja beguncev zagotavlja Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Enako velja za redne programe izobraževanja odraslih, pri čemer ministrstvo pokriva stroške izobraževanja za tri leta. Stroške, ki izhajajo iz priznavanja tujih diplom in šolskih spričeval, plača MNZ.

Na področju začasne zaščite bi se uporabljal Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb. Skladno z 29. členom imajo osebe z začasno zaščito, ki so mlajše od 18 let, pod enakimi pogoji kot državljani pravico do vpisa in zaključka osnovnošolskega izobraževanja ter do vpisa in zaključka nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega tehničnega in splošnega izobraževanja za pridobitev javno priznane stopnje izobrazbe v javnih in zasebnih šolah, ki se financirajo iz javnih sredstev, če so ob vpisu ter izpolnjevanju vpisnih pogojev mlajši od 18 let. Osebe z začasno zaščito, ki so starejše od 18 let, se lahko vključijo v usposabljanje po prvem

odstavku pod enakimi pogoji, ki veljajo za udeležence izobraževanja odraslih ter za izobraževanje v višjih poklicnih šolah in na univerzitetni ravni skladno s predpisi, ki urejajo to vrsto izobraževanja, vendar pa se ta zakon še nikoli ni uporabil.

Dostop do poklicnega usposabljanja in izobraževanja, povezanega z zaposlovanjem, za skupine, ki zahtevajo posebno skrb

Za ranljive skupine ni posebnih ukrepov.

Upravne ovire za dostop do poklicnega usposabljanja

Vsem skupinam je težko pridobiti zahtevano dokumentacijo, da dokažejo svojo že doseženo raven izobrazbe ali usposabljanja. Brez teh dokumentov je težko dobiti dostop do vseh poklicnih usposabljanj (ne samo za srednje poklicne šole, ampak tudi za druga poklicna usposabljanja). Upravičenci bi lahko v teoriji imeli dostop do izpita iz nacionalnih poklicnih kvalifikacij, vendar morajo imeti dokument, ki jasno kaže, da so končali vsaj osnovno šolo. Če nimajo takega dokazila, ne morejo opravljati tega izpita. Postopki so lahko dolgotrajni tudi za prosilce za azil.

Ozaveščanje o posebnem položaju upravičencev do mednarodne zaščite v povezavi s poklicnim usposabljanjem

Javne službe za zaposlovanje poznajo zakonodajo, zato bi morale imeti vse informacije; vendar pa je vprašljivo, ali prejemajo tudi kakršne koli dodatne informacije o poklicnem usposabljanju za upravičence do mednarodne zaščite. Javne službe za zaposlovanje so dolžne informirati svoje osebje, vendar je vprašanje, kako in ali se to izvaja tudi v praksi. Kampanj, ki bi se financirale iz javnih sredstev, ni.

Na splošno imajo upravičenci do mednarodne zaščite enake pravice in dostop do izobraževanja ter poklicnega usposabljanja kot slovenski državljani. Za upravičence do mednarodne zaščite ni nobenih posebnih omejitev ali ukrepov, v praksi pa je položaj popolnoma drugačen, saj preprosto ne morejo zagotoviti enakovrednih dokumentov tistim, ki jih lahko zagotovijo državljani, zato dostop do izobraževanja in poklicnih usposabljanj dejansko ni enak. Edina politika, ki je bila nedavno sprejeta, je šestmesečno usposabljanje na delovnem mestu za osebe z mednarodno zaščito.[9]

9 Glejte: https://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/usposabljanje-na-delovnem-mestu-osebe-z-mednarodno-zascito.

Dostopnost poklicnega usposabljanja in drugih izobraževalnih ukrepov, povezanih z zaposlovanjem

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo načeloma enak dostop do poklicnega usposabljanja in izobraževanja za zaposlovanje za odrasle kot slovenski državljani (samo teoretično, v praksi pa se spoprijemajo s številnimi težavami pri dostopu do poklicnih usposabljanj). Po drugi strani pa Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb niti ne omenja poklicnega usposabljanja in izobraževanja za zaposlovanje. Edina izobraževalna politika, ki je bila nedavno sprejeta, je že omenjeno šestmesečno usposabljanje na delovnem mestu za osebe z mednarodno zaščito,[10] ki pa je zaradi pogojev bolj zanimivo za delodajalce kot za upravičence do mednarodne zaščite.

Trajanje ciljnega poklicnega usposabljanja in izobraževanja za zaposlovanje

Razen omenjenega šestmesečnega usposabljanja na delovnem mestu se trajanje usposabljanja določi po individualni oceni oz. ni splošnega roka trajanja.

Mehanizmi za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite v poklicno usposabljanje in izobraževalne politike, ki so povezane z zaposlovanjem

V Sloveniji ni uradne strategije in takega mehanizma.

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi organi za zaposlovanje na področju poklicnega usposabljanja in izobraževanja, povezanega z zaposlovanjem

Vlada se ne usklajuje z regionalnimi in lokalnimi organi za zaposlovanje, da bi jih podpirala pri zagotavljanju usmeritev za upravičence do mednarodne zaščite za vključitev in dokončanje poklicnega usposabljanja/izobraževanja, povezanega z zaposlovanjem in usposabljanjem; ali da bi jim zagotovila dodatna sredstva za vzpostavitev partnerstva in spodbujanje lokalnih delodajalcev k vlaganju v usposabljanje upravičencev do mednarodne zaščite.

Partnerstvo na področju poklicnega usposabljanja in izobraževanja, povezanega z zaposlovanjem s strokovnimi nevladnimi organizacijami in neprofitnimi organizacijami za izobraževanje odraslih

Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi te stalno pomagale upravičencem do mednarodne zaščite, da bi ti lahko opravili strokovno izobraževanje. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč upravičencem do mednarodne

10 Glejte: https://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/usposabljanje-na-delovnem-mestu-osebe-z-mednarodno-zascito.

zaščite z integracijo na splošno.[11] Del tega bi lahko bila tudi pomoč pri iskanju ustreznega poklicnega izobraževanja, vendar se to ne izvaja sistematično in ni na ravni celotne države, zato je naš odgovor ta, da država zagotavlja sredstva nevladnim organizacijam le na ad hoc osnovi (vsekakor ne posebej z namenom poklicnega izobraževanja). Enak odgovor velja tudi za nevladno organizacijo Slovenska filantropija, ki vodi trimesečni orientacijski program za premeščene begunce.

Proračuni za poklicno usposabljanje upravičencev do mednarodne zaščite

Ministrstvo za notranje zadeve teh podatkov ni navedlo, češ da je to domena Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ali Zavoda za zaposlovanje.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi s poklicnim usposabljanjem in izobraževanjem, ki je povezano z zaposlovanjem

Izziv 1

Eden izmed največjih izzivov je ustrezno znanje slovenskega jezika – izpiti za vpis v določeno poklicno izobraževanje ali izobraževanje v povezavi z zaposlovanjem so v slovenskem jeziku, zato če upravičenci ne govorijo jezika, tega izpita ne morejo opraviti.

Izziv 2

Za vključitev v poklicno izobraževanje ali izobraževanje morajo imeti upravičenci potrdila (dokaz) iz svoje matične države o zaključenem izobraževanju (na primer: dokazati morajo, katero srednjo šolo so končali). Pogosto s seboj nimajo takih dokumentov in jih le težko pridobijo, ko so enkrat že v Sloveniji.

Izziv 3

V Sloveniji ni posebnih poklicnih usposabljanj ali izobraževanj, povezanih z zaposlovanjem za begunce, zato morajo izpolnjevati enake pogoje kot vsi ostali, kar pa je pogosto zelo težko (na primer: nekdo iz Sirije je zelo verjetno moral na določeni točki zapustiti šolo in je zamudil nekaj let šolanja, ko pa pride v Slovenijo, zelo težko tekmuje z drugimi prebivalci ali državljani Slovenije za vpis v določen poklicni program).

---

11 Glejte: http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

Zdravje

Postopek za identificiranje prosilcev za azil s posebnimi zdravstvenimi potrebami ob sprejemu

Določba 4. odstavka 42. člena Zakona o mednarodni zaščiti navaja, da se pred izvajanjem nadaljnjega postopka (pred vložitvijo prošnje za mednarodno zaščito) opravita sanitarna dezinfekcija in preventivni zdravniški pregled, pri čemer je že mogoče določiti določene zdravstvene potrebe za sprejem. Na splošno imajo prosilci za azil pravico do nujnega zdravstvenega varstva. Ženske imajo tudi pravico do uporabe kontracepcije, splava in zdravstvenega varstva med nosečnostjo in porodom. Poleg tega je ranljiva oseba s posebnimi potrebami, izjemoma pa tudi drugi prosilec, upravičena do dodatnih zdravstvenih storitev, vključno s psihoterapevtsko pomočjo, ki jo je odobrila in ustanovila komisija v 4. odstavku 83. člena Zakona o mednarodni zaščiti. Mladoletni prosilci in prosilci, ki so mladoletniki brez spremstva, so upravičeni do zdravstvenega varstva v enakem obsegu kot otroci, ki imajo obvezno zdravstveno zavarovanje kot družinski člani. Tudi šolajoči otroci, starejši od 18 let in do konca njihovega izobraževanja, vendar le do starosti 26 let, so upravičeni do enakega obsega zdravstvenega varstva.

Obdobje za identifikacijo prosilcev za azil s posebnimi potrebami za sprejem glede njihove zdravstvene nege

Po vložitvi prošnje zakon ne določa nobenega obdobja. Zakon o mednarodni zaščiti v 42. členu pravi, da se pred izvedbo nadaljnjega postopka (torej pred vložitvijo prošnje za mednarodno zaščito) na osebi opravita sanitarna dezinfekcija in preventivni zdravniški pregled – to je že priložnost za identifikacijo posebnih zdravstvenih potreb osebe. 13. člen (identifikacija ranljivih oseb s posebnimi potrebami) pravi, da se posebne potrebe/zahteve za sprejem osebe lahko določijo tudi pozneje v postopku mednarodne zaščite.

Vključitev v sistem kritja zdravstvenega varstva

Prosilci za azil imajo pravico le do nujnih zdravstvenih storitev, kar vključuje pravico do nujnega zdravstvenega varstva, in si ne morejo izbrati osebnega zdravnika, kar je nezadostno ter povzroča veliko težav. Ranljive skupine (osebe s posebnimi potrebami in v izjemnih primerih drugi prosilci) imajo pravico do dostopa do dodatnih zdravstvenih storitev, vključno s psihoterapijo, ki jih določi in odobri posebna komisija. Včasih se prosilci za azil zanašajo tudi na zdravstveno varstvo v

pro bono zdravstvenih centrih za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja.
Begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite imajo pravico, da so vključeni v shemo obveznega zdravstvenega zavarovanja, če njihovo zavarovanje ni zagotovljeno iz drugega naslova. Begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite so vključeni med zavarovance po določbi 15. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, v katerem so navedeni posamezniki, za katere se zdravstveno zavarovanje plačuje iz državnega proračuna. Skladno s tem zakonom finančna sredstva za zdravstveno varstvo beguncev zagotavlja Ministrstvo za zdravje. Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb le omenja pravico do zdravstvenega varstva (predvsem nujno zdravstveno varstvo) in ne omenja pravice, da se oseba lahko vključi v sistem zdravstvenega varstva, vendar pa se ta zakon še nikoli ni uporabil.

Obseg zdravstvenega varstva

Prosilci za azil imajo le pravico do nujnih zdravstvenih storitev, ki vključuje pravico do nujnega zdravstvenega varstva in nujnega reševalnega prevoza, kot je to odločil zdravnik, in pravico do nujne zobozdravstvene pomoči, ki jo določi zdravnik; zdravstveno varstvo žensk pa vključuje kontracepcijo, splav in zdravstveno varstvo nosečnic ter žensk med porodom. Mladoletni prosilci za azil in mladoletniki brez spremstva, ki zaprosijo za azil, ter otroci, ki obiskujejo šolo do 26. leta starosti, so upravičeni do zdravstvenih storitev v enakem obsegu kot otroci z osnovnim zdravstvenim zavarovanjem v Sloveniji.
Begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite imajo pravico, da so vključeni v shemo obveznega zdravstvenega zavarovanja, če njihovo zavarovanje ni zagotovljeno iz drugega naslova. Zanje se zdravstveno zavarovanje plačuje iz državnega proračuna.
Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb le omenja pravico do zdravstvenega varstva (predvsem nujno zdravstveno varstvo) in ne omenja pravice, da se oseba lahko vključi v sistem zdravstvenega varstva, vendar pa se ta zakon še nikoli ni uporabil.

Dostop do zdravstvenega varstva za skupine s posebnimi potrebami

Ranljive skupine (osebe s posebnimi potrebami in v izjemnih primerih drugi prosilci) imajo pravico do dostopa do dodatnih zdravstvenih storitev, vključno s psihoterapijo, ki jih določi in odobri posebna komisija. Prosilci za azil in osebe z začasno zaščito imajo dostop le do nujnega zdravstvenega varstva, vendar pa so

takšne pravice do zdravstvenega varstva, kot so pediatrična oskrba za mladoletne osebe, skrb za mladoletnike, ki so bili žrtve kakršne koli oblike zlorabe ali travme, in skrb v povezavi z nosečnostjo in porodom, vključene v tem nujnem zdravstvenem varstvu. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do zdravstvenega varstva – enako kot drugi prebivalci ali slovenski državljani s kritnim zdravstvenim zavarovanjem, ki prav tako pokriva njihove posebne potrebe.

Upravne ovire za pridobitev pravice do zdravstvenega varstva

Za prosilce za azil in osebe z začasno zaščito je na voljo le nujno zdravstveno varstvo, zato je vprašanje, ali je njihova zdravstvena težava sploh priznana kot »nujna« in ali se zdravi ali ne. Tako je ta postopek predmet diskrecijskih odločitev z negotovim izidom. Drugo vprašanje je pogosto dolga čakalna doba, kar pomeni, da so nastale pretirane administrativne zamude in čakalne dobe, vendar je to tudi vprašanje za druge. Upravičenci do mednarodne zaščite se lahko spoprijemajo s podobnimi ovirami, saj je odvisno, kakšno zdravstveno zavarovanje imajo (samo osnovno ali tudi dodatno) in katere storitve jim zavarovanje pokriva (to pa velja tudi za vse druge prebivalce v Sloveniji, ne posebej le za upravičence do mednarodnega varstva). Dodatne ovire so tudi jezikovne težave (pomoč prevajalcev ni vedno na voljo), pogosto pa jih medicinsko osebje zavrača, da bi jih sprejelo kot svoje paciente.

Informacije za zdravstvene delavce o upravičenosti

Ministrstvo za zdravje je zelo neaktivno in neodzivno. Nacionalni inštitut za javno zdravje je veliko bolj aktiven in se ukvarja (in ima projekte) s prosilci za azil ter upravičenci do mednarodne zaščite. Nekateri ponudniki zdravstvenih storitev so dobro obveščeni, vendar pa vseeno ne moremo reči, da redno prejemajo informacije in da svoje osebje redno obveščajo o upravičenosti ter omejitvah prosilcev za azil in upravičencev do mednarodne zaščite.

Informacije o upravičenosti in uporabi zdravstvenih storitev

Prosilci za azil imajo dostop do informacij o pravicah do zdravstvenega varstva v azilnem domu (socialni delavci, medicinsko osebje, pravni zastopniki), medtem ko imajo upravičenci do mednarodne zaščite dostop do informacij, potem ko jim priznajo status, preko nevladne organizacije Društvo Odnos (pomoč beguncem z integracijo v prvih treh letih po prejemu statusa) ali Slovenske filantropije (vodenje 3-mesečnega orientacijskega programa za preseljene begunce). Nacionalni

inštitut za varovanje zdravja je konec leta 2016 objavil brošure za prosilce za azil in upravičence o slovenskem zdravstvenem sistemu in njihovih pravicah. Te brošure morajo biti na voljo vsem, vendar je v praksi težko reči, kako široko so bile razdeljene.

Razpoložljivost storitev brezplačnega tolmačenja

Storitve brezplačnega tolmačenja so na voljo samo prosilcem za azil v azilnem domu in samo ob določenih priložnostih, ne sistematično in ne vedno. Na splošno pa za zdravstveni sistem ni storitev tolmačenja. Nevladne organizacije, ki delajo z begunci (Slovenska filantropija in Društvo Odnos), imajo svoje tolmače in jih lahko uporabijo tudi za spremljanje ljudi na zdravniške preglede, vendar pa to ni zagotovljeno sistematično (še posebej ne, če do izredne zdravstvene težave pride pozno zvečer ali ponoči).

Mehanizmi za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite v politike zdravstvenega varstva

Ministrstvo za zdravje ni sprejelo nobene formalne strategije, ki bi vključevala vse relevantne partnerje (vladna ministrstva, ponudnike zdravstvenih storitev, regionalne in lokalne oblasti, nevladne organizacije), da bi se skozi ustrezne zdravstvene politike olajšala integracija upravičencev do mednarodne zaščite. Niti ni sprejelo mehanizma za spremljanje uporabe zdravstvenih storitev in zdravstvenih rezultatov za upravičence do mednarodne zaščite ter mehanizmov za pregled zdravstvene zakonodaje, praks, storitev in rezultatov za upravičence do mednarodne zaščite v koordinaciji z vsemi relevantnimi partnerji (vladna ministrstva, regionalne in lokalne oblasti, nevladne organizacije).

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi organi in/ali zdravstvenimi institucijami glede zdravja upravičencev do mednarodne zaščite

Vlada se ne usklajuje z regionalnimi in lokalnimi organi in/ali zdravstvenimi institucijami, da bi upravičence do mednarodne zaščite podpirala pri spoprijemanju z zdravstvenimi potrebami (smernice, usposabljanja, redne informativne seje o upravičenosti in omejitvah upravičencev do mednarodne zaščite) ali da bi zagotovila sredstva za ustrezno obravnavo zdravstvenih potreb upravičencev do mednarodne zaščite.

Zdi se, da je večina usklajevanja opravljena ad hoc, zlasti prek projektov nevladnih organizacij ali mednarodnih organizacij (kot so IOM, Unicef), medtem ko manjka

koordinacija na nacionalni ravni (Ministrstvo za zdravje).

Partnerstvo na področju zdravstvenega varstva s strokovnimi nevladnimi organizacijami

Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi lahko te stalno pomagale upravičencem do mednarodne zaščite, da bi ti lahko dobili dostop do zdravstvenega varstva. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč upravičencem do mednarodne zaščite z integracijo na splošno.[12] Del tega bi lahko bila tudi pomoč pri iskanju dostopa do zdravstvenega varstva, vendar se to ne izvaja sistematično in se ne izvaja na ravni celotne države (vsaj ne posebej s tem namenom). Poleg tega na pobudo Mestne občine Ljubljana, Zdravstvenega doma Ljubljana, Slovenske filantropije in Župnijske Karitas Štepanja vas v Ljubljani ustanovljeno brezplačno ambulanto Pro Bono za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja obiskujejo in uporabljajo tudi prosilci za azil. Slovenska filantropija prav tako izvaja trimesečni orientacijski program za preseljene begunce in jim omogoča dostop do zdravstvenega varstva, vendar tudi to le ad hoc (projekt) in v omejenem obsegu.

Proračuni za zdravstvene storitve

Ministrstvo za notranje zadeve teh podatkov ni navedlo, s trditvijo, da je to področje Ministrstva za zdravje.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi z zdravstvenim varstvom

Izziv 1

Upravičenci do mednarodne zaščite (zlasti tisti, ki živijo v Mariboru) zelo težko najdejo svojega osebnega zdravnika. Izkušnje deležnikov tudi kažejo, da zdravniki pogosto zavračajo begunce kot svoje paciente, rekoč, da ne najdejo načina za premagovanje jezikovnih ovir in se bojijo, da bi si mogoče napačno razložili določene simptome, če z osebo ne morejo komunicirati. To je bolj izgovor kot racionalna skrb, ker obstajajo različni načini premagovanja jezikovnih ovir, obstaja celo priročnik/slovar o zdravstvenih vprašanjih v več jezikih z dodanimi risbami/slikami delov telesa, organov, različnih situacij. Nekateri zdravniki niti ne podajo nobenih razlogov za nesprejemanje beguncev, medtem ko jih nekateri celo žalijo, skupaj s tistimi, ki jih spremljajo k zdravniku.

12 Glejte http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

Izziv 2

Jezikovna ovira je nedvomno eden največjih izzivov, zlasti ker upravičenci do mednarodne zaščite nimajo dostopa do (javno financiranih) prevajalcev, ki bi jih lahko spremljali, zdravstvene ustanove pa tudi nimajo zaposlenih tolmačev. NVO, ki dnevno delajo z upravičenci (na primer tisti, ki vodijo orientacijski program), imajo prevajalce za določene jezike, vendar pa ti niso na voljo vedno in za vsakogar.

Izziv 3

Prosilci za azil in upravičenci do začasne zaščite v Sloveniji imajo le dostop do nujnega zdravstvenega varstva in ker azilni postopki dolgo trajajo (in glede na dejstvo, da ti ljudje običajno nekaj mesecev potujejo v Slovenijo), to dopušča nepovratne negativne učinke na ljudeh in njihovem zdravstvenem stanju (tudi kadar so upravičenci do mednarodne zaščite). Ena izmed težav v Sloveniji je zdravljenje ob zobobolu, ker se to ne šteje za nujno situacijo. Med prosilci za azil in upravičenci do mednarodne zaščite je precej mladih ljudi, ki so izgubili zob ali več zob, ker so jim namesto zdravljenja, ki bi ga dobili drugi prebivalci v Sloveniji, zobozdravniki preprosto izpulili zobe.

Socialno varstvo

Vključitev v sistem socialnega varstva

Skladno z 90. in 99. členom Zakona o mednarodni zaščiti imajo upravičenci do mednarodne zaščite pravico do socialnega varstva pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Sredstva za socialno varstvo za upravičence do mednarodne zaščite se zagotavljajo skladno z nacionalno zakonodajo. Zakon o socialnem varstvu v 5. členu določa tudi, da so upravičenci do socialnega varstva begunci, ne pa tudi upravičenci do subsidiarne zaščite, medtem ko tujci, ki nimajo dovoljenja za stalno prebivanje (osebe s subsidiarno zaščito), lahko uveljavljajo svojo pravico le za posamezne storitve v primerih in pod pogoji, določenimi v tem zakonu.
Poleg tega 3. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o socialno varstvenih prejemkih določa, da izraz »upravičenci« po tem zakonu vključuje tudi osebe, ki jim je bila podeljena mednarodna zaščita, in njihove družinske člane, ki jim je bila priznana pravica do združitve družine v Republiki Sloveniji in imajo stalno ali začasno prebivališče v Sloveniji.

Obseg upravičenosti do socialnih prejemkov

Skladno z 90. in 99. členom Zakona o mednarodni zaščiti imajo upravičenci do mednarodne zaščite pravico do socialnega varstva pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Zakon o socialnem varstvu določa enake pravice za begunce, kot jih imajo slovenski državljani, medtem ko imajo upravičenci do subsidiarne zaščite po tem zakonu omejen obseg pravic. Skladno z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o socialno varstvenih prejemkih je obseg socialnih pravic za upravičence do mednarodne zaščite (in njihove družinske člane, ki imajo odobreno pravico do združitve družine) enak kot za državljane Slovenije.

Upravne ovire za pridobitev pravice do socialnih prejemkov

Skladno z zakonodajo je raven prejemkov oseb z mednarodno zaščito (ne vključuje oseb z začasno zaščito) enaka kot za državljane Slovenije, vendar pa so ovire najpogosteje zamude in dolga čakalna doba – na primer: po priznanju statusa oseba običajno čaka približno dva meseca, da prejme denarno socialno pomoč, po drugi strani pa mora ta oseba najeti stanovanje in lastniki običajno zahtevajo plačilo najmanj dveh najemnin vnaprej. Sprememba iz leta 2016 je tudi, da je bila enkratna finančna pomoč pri priznavanju statusa (ki je ljudem pomagala preživeti v prvih dveh mesecih) preklicana s spremembami Zakona o mednarodni zaščiti iz leta 2016.

Informacije za socialne službe o upravičenosti

Službe za socialno varstvo večinoma obveščajo svoje osebje, od pristojnega ministrstva ali države pa redno ne prejemajo informacij o upravičenosti oseb z mednarodno zaščito. Uradi izmenjujejo informacije s svojim osebjem, nato pa osebje iz različnih uradov med seboj.

Informacije o upravičenosti in uporabi socialnih storitev

Prosilci za azil imajo dostop do informacij prek socialnih delavcev, ki delajo v azilnem domu. Upravičenci z mednarodno zaščito po priznanju svojega statusa opravijo srečanje/pogovor s socialnim delavcem ali svetovalcem o njihovih pravicah in upravičenosti v povezavi s socialnimi storitvami. Te informacije jim lahko zagotovita tudi dve nevladni organizaciji (Slovenska filantropija in Društvo Odnos), ki delata z begunci in jim pomagata pri integraciji.
Za osebe pod začasno zaščito zakon ne določa, kako se obveščajo.

Mehanizmi za integracijo upravičencev do mednarodne zaščite v sistem socialnega varstva

Na področju socialne varnosti ni nobene formalne strategije (in ministrstvo, ki je pristojno za socialne zadeve, ne bo sprejelo nobene strategije glede integracije, to je namreč področje Ministrstva za notranje zadeve) niti ni mehanizmov za integracijo v sistem socialnega varstva.

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi organi in/ali organi za socialno varstvo za upravičence do mednarodne zaščite

Zdi se, da si službe za socialno varstvo med seboj delijo informacije in izkušnje, ne prejemajo pa sistematične podpore vlade ali pristojnega ministrstva. Trenutno upravičenci do mednarodne zaščite živijo le na nekaj območjih v Sloveniji (Ljubljana, Maribor, Postojna, Nova Gorica), zato so v delo z upravičenci vključeni le lokalni socialni organi.

Partnerstvo za pomoč pri odpravi revščine s strokovnimi nevladnimi organizacijami

Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi te lahko stalno nudile pomoč upravičencem do mednarodne zaščite z dostopom do dohodkovne podpore in ukrepov za zmanjševanje revščine. Vsa partnerstva so zasnovana na projektih. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki

ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč upravičencem do mednarodne zaščite z integracijo na splošno.[13] Del tega bi lahko bila tudi pomoč pri dostopu do dohodkovne podpore in ukrepov za zmanjševanje revščine, vendar se to ne izvaja sistematično in se ne izvaja na ravni celotne države (vsaj ne posebej s tem namenom). Tudi Slovenska filantropija, ki vodi 3-mesečni orientacijski program za premeščene begunce, lahko pomaga pri dostopu do dohodkovne podpore, vendar pa imajo vsi upravičenci do mednarodne zaščite, ki so brezposelni, dostop do socialnega varstva v enakem obsegu kot državljani. Za ureditev položaja teh upravičencev ne bi smela biti potrebna pomoč nevladnih organizacij (vendar v praksi je, predvsem zaradi jezikovnih ovir itn.). Vloga nevladnih organizacij je dejansko pomembnejša za pomoč pri dostopu do ukrepov za zmanjševanje revščine, saj tudi socialna pomoč, ki jo prejemajo od države, ni dovolj za normalno življenje v urbanem okolju.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi s socialno varnostjo in socialno pomočjo

Izziv 1

Zaradi ukinitve enkratne finančne pomoči (s spremembo Zakona o mednarodni zaščiti iz leta 2016), ki je omogočala premostitev vrzeli, se večina beguncev v prvih dveh mesecih po pridobitvi statusa spoprijema s hudo finančno stisko in pomanjkanjem. Več kot en mesec ali celo dva čakajo na redno socialno pomoč, do takrat pa je večina beguncev brez finančnih sredstev. Humanitarni delavci, ki dnevno delajo z begunci, poročajo o situacijah, ko si ljudje ne morejo kupiti hrane ali osnovnih predmetov za osebno higieno (za ženske, na primer, higienski vložki). Seveda pogosto kontaktirajo humanitarne organizacije, vendar včasih tudi od njih ne morejo dobiti pomoči (na primer: umetno mleko za dojenčke v zadnjem času ni bilo na voljo).

Izziv 2

Upravičenci do mednarodne zaščite so ugotovili, da imajo različni centri za socialno delo po Sloveniji različne prakse glede dodeljevanja tako imenovane izredne finančne pomoči. To je finančna pomoč, ki jo ljudje lahko zahtevajo od centra za socialno delo za določen namen (na primer za pohištvo, oblačila ali kaj drugega). Upravičenci menijo, da je to nepošteno, saj večina izmed njih ne more izbrati, kje želijo živeti (zaradi stanovanjskih izzivov v Sloveniji), niti ne razumejo,

13 Glejte http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

zakaj vsi upravičenci niso obravnavani na enak način.

Izziv 3

Še pozneje, ko že prejmejo finančno socialno pomoč, upravičenci pogosto živijo v revščini. V Sloveniji nimajo svojih sorodnikov, ki bi jim lahko pomagali, ali razvite socialne mreže, ki bi jim lahko nudila potrebno podporo. Ker je iskanje zaposlitve za upravičence do mednarodne zaščite zelo težko, se večina od njih opira na socialno varstvo, vendar pa to pogosto ni dovolj za kritje vseh mesečnih stroškov.

Izobraževanje

Vpis otrok beguncev v izobraževanje

Edini podatki, ki smo jih dobili od ministrstva za šolstvo za šolsko leto 2016/2017, so naslednji: 24 otrok z mednarodno zaščito (starši z mednarodno zaščito, ni podatkov o vrsti zaščite) je bilo vpisanih v vrtec; 52 otrok z mednarodno zaščito (45 s starši z mednarodno zaščito, ni podatkov o vrsti zaščite, in sedem mladoletnikov brez spremstva, brez podatkov o vrsti zaščite) v osnovno šolo; en prosilec za azil je vpisan v srednjo šolo (neznano je, katero vrsto šole), dva prosilca za azil pa sta vpisana na Univerzo v Ljubljani. Ministrstvo za šolstvo nima podatkov o spolu otrok in mladostnikov ali podrobnosti o njihovem statusu. Podatki, ki smo jih prejeli od Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov o upravičencih do mednarodne zaščite (ne po vrsti njihovega statusa) za leto 2016, so bili naslednji: 22 otrok je bilo v vrtcu, 40 v osnovni šoli, 18 v osnovni šoli za odrasle, 10 v srednjih šolah in šest v terciarnem izobraževanju.

Povprečni čas med prošnjo za azil in vpisom otrok v osnovnošolsko/ srednješolsko izobraževanje/pripravljalne izobraževalne programe

Te podatke smo zahtevali pri Ministrstvu za notranje zadeve, Uradu Vlade za oskrbo in integracijo migrantov ter Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport, a nobeden izmed njih ni posredoval podatkov, vendar pa vsaj pri osnovnošolskih otrocih izkušnje na terenu kažejo, da vključevanje deluje precej dobro in ni večjih zamud pri vpisu.

Dostop do izobraževanja

Po 88. členu Zakona o mednarodni zaščiti imajo otroci prosilcev za azil in mladoletne osebe brez spremstva pravico do osnovnošolskega izobraževanja, vendar le do 15. leta starosti, kar je v Sloveniji pravna meja za odraslost. Osnovno šolo morajo začeti obiskovati najpozneje v treh mesecih po vložitvi prošnje za azil. Vsi prosilci za azil sicer imajo možnost, medtem ko imajo mladoletni prosilci za azil pravico dostopa do izobraževanja v poklicnih in srednjih šolah pod enakimi pogoji kot državljani Slovenije. Prosilci za azil imajo tudi pravico do dostopa do visokošolskega in univerzitetnega izobraževanja pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Breme dokazovanja stopnje izobrazbe, ki je bila pridobljena v matični državi, je na prosilcu za azil. Nadalje imajo skladno s 101. členom osebe z mednarodno zaščito enake pravice do predšolskega,

osnovnošolskega, srednješolskega in višjega izobraževanja, izobraževanja za odrasle ter univerzitetnega izobraževanja kot slovenski državljani. Imajo tudi pravico do štipendiranja in nastanitve v dijaških domovih pod enakimi pogoji kot slovenski državljani. Financiranje izobraževanja in usposabljanja beguncev zagotavlja ministrstvo za šolstvo. Enako velja za redne programe izobraževanja odraslih, pri čemer ministrstvo pokriva stroške izobraževanja za tri leta. Stroške, ki izhajajo iz priznavanja tujih diplom in šolskih poročil, plača MNZ.

Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito v 13. členu določa, katere stroške pokriva MNZ in katere Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb v 29. členu določa, da imajo osebe z začasnim statusom zaščite, ki so mlajši od 18 let, pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije pravico do: vpisa in zaključka osnovnošolskega izobraževanja ter nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega tehničnega in splošnega izobraževanja za pridobitev javno priznane stopnje izobrazbe v javnih in zasebnih šolah, ki se financirajo iz javnih sredstev, če so ob vpisu mlajši od 18 let ter izpolnjujejo zahteve za vpis. Osebe z začasno zaščito, ki so starejše od 18 let, se lahko vključijo v usposabljanje po prvem odstavku pod enakimi pogoji, kot veljajo za udeležence izobraževanja odraslih ter za izobraževanje v višjih poklicnih šolah in na univerzitetni ravni skladno s predpisi, ki urejajo to vrsto izobraževanja. Stroške izobraževanja iz prvega odstavka tega člena krije ministrstvo za šolstvo v enakem obsegu in pod enakimi pogoji, kot to velja za državljane Republike Slovenije. To pomeni, da bodo osebe iz 2. odstavka najverjetneje morale plačati za svoje izobraževanje.

Dostop do zaposlitve za skupine, ki zahtevajo posebno skrb

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo enak dostop do izobraževanja kot državljani (po zakonu in v teoriji, vendar se v praksi spoprijemajo z več ovirami), vendar zakon posebej ne omenja ranljivih skupin, se pa v praksi mladoletnike spodbuja, da se vpišejo v neke vrste izobraževanje (odvisno od njihovega predznanja in izobraževanja).

Upravne ovire za izobraževanje

Po zakonu imajo upravičenci do mednarodne zaščite enak dostop do izobraževanja kot slovenski državljani, vendar pa se v praksi še vedno spoprijemajo z veliko ovirami. Ker je osnovna šola obvezna, vpis v izobraževanje za osnovnošolce ni

težava. To pa je lahko vprašanje za dijake srednjih šol, ker ne morejo izbrati šole, ki bi jo želeli obiskovati (poklicna ali srednja šola) ali pa jih šole niso pripravljene sprejeti zaradi jezikovne ovire ali ker nimajo dokumentov za dokazovanje njihove predhodne izobrazbe ali iz drugih razlogov. Tudi vpis na univerze je lahko težak, če oseba nima dokumentov za dokazovanje predhodnega izobraževanja. Ljudje se lahko spoprimejo tudi z zamudami in daljšimi čakalnimi dobami, poleg tega pa se lahko – razen osnovnih šol – izobraževalne ustanove odločijo, da nekoga ne bodo sprejele, zato bi lahko rekli, da gre za diskrecijsko odločitev in negotov rezultat. Najpogosteje prosilci za azil obiskujejo osnovno šolo (otroci) ali šolo za odrasle, v kateri se večinoma učijo slovenščine (vendar pa večina prosilcev za azil za to ni motivirana zaradi zelo dolgega in negotovega azilnega postopka, prav tako pa je raven te šole za odrasle precej nizka, kar pomeni, da izobraževanje ni primerno za tiste, ki že imajo dosežene višje stopnje izobrazbe v svoji matični državi).

Ozaveščanje o posebnem položaju upravičencev do mednarodne zaščite v povezavi z izobraževanjem

Ozaveščanje v Sloveniji v glavnem izvajajo nevladne organizacije in ni sistematično izvajano prek oblasti ali javnih ustanov. Obstajajo nekatere kampanje, ki so javno financirane (Urad vlade za komuniciranje), vendar pa so te kampanje načrtovane ad hoc in v obliki manjših projektov, ki jih izvajajo nevladne organizacije. Nasprotno pa se šolam in univerzam ne pošilja informacij ter svojega osebja redno ne obveščajo o upravičenosti ali omejitvah za osebe, ki iščejo ali uživajo mednarodno zaščito.

Umestitev v sistem obveznega šolanja

Na sistematični ravni je treba še veliko storiti. Za zdaj se šole bolj ali manj same odločajo na ad hoc podlagi. Nekatere šole sicer lahko navedemo kot primer dobre prakse, vendar pa na ravni celotne države ni nobene strategije ali specifičnih smernic za osebe, ki iščejo ali uživajo mednarodno zaščito. Zavod za šolstvo je leta 2012 sprejel smernice za vključevanje otrok migrantov v vrtce in šole. V teh smernicah je zapisano, da je za šole priporočljivo, da s pomočjo razgovora z otroki in starši ocenijo stopnjo izobrazbe ter predhodnega učenja, priporoča se, da se po potrebi vključijo tudi prevajalci itn., vendar pa je zapisano tudi, da je treba spoštovati avtonomijo vsake izobraževalne ustanove in zato vsaka ustanova lahko to izvede na svoj način. Med postopkom za pridobitev azila otroci običajno nimajo težav z menjanjem šol, ker večinoma skozi ves postopek obiskujejo isto šolo,

vendar pa to v resnici ni posledica državnih ukrepov, ampak preprosto rezultat tega, da vsi prosilci za azil obiskujejo isto osnovno šolo v Ljubljani, medtem ko sta dve skupini mladoletnikov brez spremstva nameščeni v dveh dijaških domovih v Postojni in Novi Gorici, kjer nekaj otrok obiskuje osnovno šolo, nekaj preostalih pa šolo za odrasle (to je pilotni projekt Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti za obdobje enega leta). Ministrstvo za šolstvo pripravlja nov protokol o tem, vendar v času pisanja tega poročila še ni bil objavljen. Ministrstvo za šolstvo je pripravilo tudi nekaj novih ocenjevalnih postopkov/testov, vendar tudi ti še niso javni in se še ne izvajajo.

Obdobje podpore učenju jezika

Mlajši prosilci za azil ali upravičenci do mednarodne zaščite so takoj vpisani v osnovno šolo in se najprej učijo predvsem slovenščine (20 ur na začetku), počasi pa se vpisujejo v redne razrede in se udeležujejo pouka v slovenskem jeziku. Koliko ur dodatne pomoči pri učenju jezika morajo imeti, je dejansko odvisno od posamezne šole ali šolskega osebja ter prostovoljcev ali nevladnih organizacij, ki jim pri tem pomagajo. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo pravico do 300 ur jezikovnega tečaja (poleg tega lahko dobijo še 100 ur) po priznanju njihovega statusa, vendar to velja za odrasle in ni namenjeno osnovnošolcem.

Rednost izvajanja programov orientacije in jezikovnih programov ter usmerjenih izobraževalnih ukrepov

Prosilci za azil (in osebe pod začasno zaščito – teh v Sloveniji sploh ni) nimajo dostopa do orientacijskih programov, jezikovnih tečajev ali ciljanih izobraževalnih ukrepov; odrasli lahko obiskujejo šolo za odrasle, v kateri se v glavnem učijo osnov slovenskega jezika, vendar pa to ne vključuje orientacijskega programa ali ciljanih ukrepov. Upravičenci do mednarodne zaščite imajo dostop do 300-urnega jezikovnega tečaja (in dodatnih 100 ur, če to potrebujejo) in imajo dostop do izobraževanja v enakem obsegu kot slovenski državljani (v teoriji, vendar pa se v praksi spoprijemajo z različnimi ovirami); preseljeni begunci (in tudi premeščeni begunci, če bi v Sloveniji bili, vendar jih v obodbju, ki ga pokriva to poročilo, še ni bilo) pa imajo dostop do 3-mesečnega orientacijskega programa, vendar pa ne moremo reči, da obstaja sistematično financiranje, ker je orientacijski program predan v izvedbo zunanjim izvajalcem v obliki projekta (tako je zagotovljeno financiranje za obdobje tega projekta in lahko pride do vrzeli, preden se odpre naslednji razpis ter je odobren naslednji projekt). Jezikovne tečaje izvajajo ljudske

univerze ali druge ustanove za izobraževanje odraslih, vendar pa poleg tega nismo našli nobenih informacij o financiranju posebnih ciljanih vzgojno-izobraževalnih ukrepov.

Mehanizmi za integracijo otrok in mladine pod mednarodno zaščito v izobraževalne politike

Ministrstvo za šolstvo ni sprejelo in ne bo sprejelo nobene strategije za integracijo, saj je za integracijo beguncev odgovorno samo Ministrstvo za notranje zadeve oziroma se splošna integracijska strategija pripravlja v okviru Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov; vendar pa ministrstvo za šolstvo pripravlja nekakšen nov protokol o izobraževanju/vključevanju beguncev, a ta še ni bil objavljen.

Usklajevanje z regionalnimi in/ali lokalnimi izobraževalnimi organi in šolskimi odbori o izobraževanju otrok ter mladine pod mednarodno zaščito

Videti je, da so šole in šolsko osebje prepuščeni lastnemu delovanju ter si izmenjujejo informacije in izkušnje z bolj izkušenimi šolami (tistimi, ki imajo večletne izkušnje z begunskimi otroki). Šole dobijo nekaj dodatnih sredstev za dodatne ure pouka slovenščine za otroke beguncev. Ministrstvo za šolstvo je v času pisanja tega poročila pripravljalo nov protokol o izobraževanju/vključevanju otrok beguncev, a ta še ni objavljen.

Partnerstvo za izobraževanje s strokovnimi nevladnimi organizacijami

Na splošno država ne zagotavlja sredstev za nevladne organizacije, da bi te stalno pomagale upravičencem do mednarodne zaščite pri izobraževanju. Društvo Odnos je nevladna organizacija, ki vodi projekt, ki ga financirata AMIF in slovenska vlada – za pomoč upravičencem do mednarodne zaščite z integracijo na splošno.[14] Tudi Slovenska filantropija vodi 3-mesečni orientacijski program za preseljene begunce. Del tega bi lahko bila tudi pomoč pri iskanju dostopa do primernega izobraževanja, vendar se to ne izvaja sistematično in se ne izvaja na ravni celotne države (vsaj ne posebej s tem namenom), vendar pa več nevladnih organizacij s svojimi projekti (ki je odvisno od financiranja, časovnega načrta, prostovoljcev, osebja itn.) pomaga upravičencem do mednarodne zaščite z neformalnim izobraževanjem (učenje slovenskega jezika, pomoč pri šolskem delu itn.).

14 Glejte http://odnos.si/programi_in_projekti/projekt_pomoc_pri_integraciji_za_osebe_z_mednarodno_zascito_2015_2017/.

Sodelovanje v ciljanem izobraževanju

Te podatke smo zaprosili pri Ministrstvu za notranje zadeve, Uradu Vlade za oskrbo in integracijo migrantov ter ministrstvu za šolstvo, vendar nobeden izmed njih ni posredoval podatkov.

Proračuni za ciljane izobraževalne ukrepe za mladoletne upravičence do mednarodne zaščite

Načrtovani proračun za izobraževanje je bil dejansko znotraj celotnega načrtovanega proračuna za stroške, ki so na splošno povezani z migracijo, zato nam Ministrstvo za notranje zadeve ni moglo podati natančne številke. MNZ navaja, da je bilo 1.408,60 EUR porabljenih za upravičence do mednarodne zaščite in 7.348,63 EUR za prosilce za azil.

Izobraževalno osebje za mladoletne upravičence do mednarodne zaščite

Od ministrstva za šolstvo, znanost in šport smo dobili podatke, da nihče ni bil zaposlen za polni delovni čas za delo z iskalci azila in upravičenci do mednarodne zaščite s posebnim ciljem, da se jih podpira v izobraževanju.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi z izobraževanjem otrok

Izziv 1

Jezikovna ovira je velik izziv, saj je izobraževanje v Sloveniji na vseh ravneh v slovenskem jeziku (izjema bi lahko bili nekateri univerzitetni programi). Pri osnovnošolskih učencih se najprej dobi nabor uvodnih jezikovnih tečajev, vendar pa je to lahko izziv zlasti za starejše otroke, ki želijo obiskovati srednje ali visoke šole.

Izziv 2

Za vpis v srednje šole ali gimnazije (poklicne, tehnične ali splošne srednje šole) bi morali upravičenci do mednarodne zaščite izpolnjevati enake pogoje kot drugi prebivalci Slovenije, vendar je to pogosto zelo težko ali celo nemogoče (še posebej, če so prosta mesta na določeni šoli omejena in zato niso sprejeti vsi, ki se prijavijo).

Izziv 3

Upravičenci do mednarodne zaščite se pogosto srečujejo s težavami pri pridobivanju svojih dokumentov/potrdil o izobrazbi iz matične države, ki jih potrebujejo za vpis v srednješolsko in terciarno izobraževanje v Sloveniji. Ker

pogosto ne morejo priskrbeti zahtevanih dokumentov, se lahko vpišejo le v osnovno šolo za odrasle, v kateri se lahko učijo slovenščine, to pa je bolj ali manj tudi vse.

Dodatni komentar: Eden izmed izzivov pri integraciji otrok na področju izobraževanja je tudi računalniška nepismenost staršev (in nedostopnost oziroma težja dostopnost do interneta in računalnika). Ker niso računalniško pismeni, je to ovira zanje in njihove otroke, saj se ne morejo v celoti vključiti kot drugi starši niti ne morejo pomagati svojim otrokom pri delu za šolo.

Učenje jezika in družbena orientacija

Vpis v javno financirane jezikovne tečaje

Po podatkih predstavnika ljudske univerze Cene Štupar je bilo v letu 2016 vpisanih 378 prosilcev za azil, od teh je bilo 360 oseb vključenih v program pismenosti ali v osnovno šolo za odrasle, 18 pa je bilo mladoletnikov brez spremstva; v letu 2016 je bilo v Ljubljani vpisanih 47 upravičencev do mednarodne zaščite, vendar pa podatki o vrsti njihovega statusa niso na voljo. Prejeli pa smo podatke Urada Vlade za oskrbo in integracijo migrantov, da je bilo v letu 2016 vpisanih 68 upravičencev do mednarodne zaščite, 55 v Ljubljani in 13 v Mariboru.

Povprečen čas med prošnjo za azil in vpisom v program za učenje jezika

Prosilci za azil nimajo dostopa do javno financiranih jezikovnih tečajev, imajo le dostop do programov izobraževanja odraslih ali osnovnih šol za odrasle (v kateri se lahko naučijo osnov slovenskega jezika, vendar pa to ni pravi jezikovni tečaj).

Dostop do učenja jezika

Država ne ponuja jezikovnih tečajev za prosilce za azil. 90. člen Zakona o mednarodni zaščiti navaja, da država zagotavlja pomoč pri integraciji v družbo za upravičence do mednarodne zaščite in da ti jezikovni tečaji sodijo v to pomoč. Nadalje je skladno s 103. členom begunec upravičen do 300-urnega tečaja slovenskega jezika (ali izjemoma več), ki ga plača MNZ. Beguncem, ki so že končali šolanje na vseh ravneh v Sloveniji, ki so bili vpisani v vsaj triletni program rednega šolanja, ki so že pridobili certifikat o uspešno opravljenem izpitu iz znanja slovenskega jezika vsaj na osnovni ravni, ali tistim, ki imajo zdravstvene težave, ki jim preprečujejo vsakodnevno komuniciranje in ne morejo opraviti testa iz osnovnega nivoja slovenskega jezika, starejšim osebam, starejšim od šestdeset let z mednarodno zaščito in nepismenim osebam se lahko zagotovi tečaj slovenskega jezika, ki je prilagojen potrebam vsakdanjega komuniciranja. Poleg tega se v 15. členu navaja Uredba o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic oseb z mednarodno zaščito, ki nadalje opisuje jezikovne tečaje.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb ne omenja jezikovnih tečajev med pravicami oseb pod začasno zaščito.

Upravne ovire pri javno financiranih jezikovnih tečajih

Prosilci za azil nimajo dostopa do javno financiranih tečajev slovenskega jezika, se pa lahko udeležijo izobraževalnih programov za odrasle, v katerih se lahko naučijo osnov slovenskega jezika (vendar to ni uradni tečaj slovenskega jezika). Upravičencem do mednarodne zaščite za udeležbo na jezikovnem tečaju ni treba pridobiti nobene dokumentacije, ni stroškov in ni zamud niti čakalnih dob, vendar pa se v praksi vseeno lahko spoprijemajo z ovirami. Če najamejo stanovanje na podeželskih območjih ali v manjših naseljih s slabim sistemom javnega prevoza, bi lahko bil velik izziv, da se udeležijo jezikovnega tečaja (ki je na voljo le v večjih urbanih območjih in niti ne v vseh mestih v Sloveniji), mogoče bodo morali počakati na zadostno število udeležencev, preden se skupina dejansko formira in se tečaj v določenem mestu lahko sploh začne. Za nepismene osebe ni posebnih jezikovnih tečajev, kar je tudi dodatna ovira zanje.

Kakovost jezikovnih tečajev

Prosilci za azil nimajo dostopa do javno financiranega tečaja slovenskega jezika, ta je na voljo le upravičencem do mednarodne zaščite. Prosilci za azil pa se lahko udeležijo programa izobraževanja odraslih, v katerem se tudi lahko naučijo osnov slovenskega jezika, vendar to ni uradni tečaj slovenskega jezika.

Za upravičence do mednarodne zaščite se uporablja naslednji postopek: udeleženci se po oceni obstoječega znanja jezika države gostiteljice uvrstijo v tečaje glede na njihove potrebe; ciljni kurikulumi so usmerjeni in upoštevajo posebne komunikacijske potrebe novo prispelih beguncev (v poučevanem besednjaku, postavljenih vprašanjih itn.); poučevanje izvajajo usposobljeni in certificirani učitelji drugega jezika. Še posebej pa pomanjkanje različnih formatov tečajev predstavlja oviro za matere z majhnimi otroki, saj te zelo pogosto (redno) ne obiskujejo tečajev zaradi bremena skrbstvenega dela in skrbi za otroke. Veliko verjetneje je, da bi lahko redno obiskovale pouk, če bi se jim organiziralo vzporedno varstvo otrok.

Časovni razpon učenja jezika

Upravičenci do mednarodne zaščite imajo pravico do 300 ur tečaja slovenskega jezika, dodatno pa še za 100 ur. Tisti, ki so registrirani pri Zavodu za zaposlovanje kot iskalci zaposlitve, lahko dobijo dostop tudi do dodatnih tečajev slovenskega jezika, vendar pa to ni organizirano v okviru uradnega tečaja slovenskega jezika za tujce.

Časovna zamejenost pomoči pri prevajanju in tolmačenju

Prosilci za azil imajo dostop do prevajanja med uradnim postopkom (intervjuji) in kadar so prevajalci prisotni v azilnem domu; mladoletniki brez spremstva imajo pravico do prevodov (največ eno uro) pri razgovorih o svojem izobraževanju, zdravstvenih vprašanjih itn. z njihovimi zakonitimi skrbniki. Upravičenci do mednarodne zaščite, ki so nastanjeni v integracijski hiši, imajo dostop do prevodov, če je prevajalec prisoten v integracijski hiši (vendar pa to ni sistematično, ampak je bolj projektno usmerjeno in poteka prek NVO – Slovenske filantropije in društva Odnos), medtem ko tisti, ki najamejo svoje stanovanje, nimajo na voljo nobenih prevajalskih storitev, če pa se dogovarjajo z organi za priseljevanje (Ministrstvo za notranje zadeve), je verjetno, da jim bo prevajalec pri tem na voljo.

Proračuni za učenje jezika

Proračun, načrtovan za prosilce za azil, je leta 2016 znašal 6.183,62 EUR, vendar je bilo porabljenih le 4.178,90 EUR; za upravičence do mednarodne zaščite pa je bilo načrtovanih 74.585,69 EUR, porabljenih pa 85.552,25 EUR.

Učitelji jezika

Izobraževalna ustanova Cene Štupar v Ljubljani sodeluje s 40 certificiranimi učitelji, ki imajo različne individualne pogodbe in delajo samo za ljudsko univerzo Cene Štupar in ne poučujejo le upravičencev (v tej ustanovi so tudi drugi programi); zato ni mogoče izračunati polnega delovnega časa le za učitelje upravičencev.

Zaključek jezikovnih tečajev

Po 300 urah jezikovnega tečaja na univerzi Cene Štupar večina upravičencev do mednarodne zaščite doseže raven A1, nekateri (vendar redki) mogoče raven A2. Za izpolnjevanje pogojev za pridobitev slovenskega državljanstva je zahtevana raven A2–B1, kar pa je za upravičence do mednarodne zaščite težko dosegljivo.

Vpliv jezikovnih tečajev

Približno polovica beguncev in upravičencev do subsidiarne zaščite, ki iščejo ali uživajo mednarodno zaščito, ki je sodelovala v javno financiranih jezikovnih tečajih, je poročala, da je bil tečaj zelo koristen za učenje jezika v meri, kot so si to želeli. Nekaj jih je poročalo, da je bil tečaj zelo koristen za učenje določenega besednjaka/spretnosti, ki jih potrebujejo za svoje delo/poklic; nekaj, da je bil tečaj zelo koristen za vključitev v lokalno skupnost (šola, združenja, politične dejavnosti); nekaj pa, da je bil tečaj zelo koristen za pridobitev boljše zaposlitve ali izobrazbe.

Dokončanje javno financiranih tečajev za družbeno orientacijo

Orientacijski program v Sloveniji je na voljo samo za upravičence do mednarodne zaščite (ne pa za prosilce za azil). Začne se po tem, ko oseba pridobi status, in traja tri mesece. Slovenska filantropija (NVO) vodi ta program v Ljubljani in Mariboru, kjer živijo upravičenci do mednarodne zaščite. 27 beguncev in en upravičenec do subsidiarne zaščite so v obodbju, ki ga zajema poročilo, zaključili javno financirane tečaje družbene orientacije. V drugih mestih po Sloveniji takega programa ni, kar je tudi eden izmed razlogov, zakaj vsi ti upravičenci do mednarodne zaščite živijo v teh dveh (največjih) mestih. Za upravičence iz ranljivih skupin ni posebnih orientacijskih programov.

Dostop do družbene orientacije

Zakon o mednarodni zaščiti ne določa tečajev družbene orientacije za prosilce za azil, vendar pa v 103. členu ta zakon določa, da se pravica do pomoči za integracijo zagotavlja tri leta po datumu pridobitve statusa begunca ali subsidiarne zaščite. Pomoč v procesu integracije, ki jo nudi MNZ, vključuje pripravo in izvajanje t. i. osebnega integracijskega načrta, organiziranje tečajev slovenskega jezika in tečajev o zgodovini, kulturi ter ustavnem sistemu Slovenije. MNZ zagotavlja sredstva za do 30 ur tečajev o slovenski zgodovini, kulturi in ustavnem sistemu. To je podrobneje opisano v Uredbi o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic osebam z mednarodno zaščito v členih 14–17.
Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb ne omenja tečajev družbene orientacije med pravicami oseb pod začasno zaščito.

Upravne ovire za javno financirano družbeno orientacijo

Prosilci za azil nimajo dostopa do javno financiranega programa družbene orientacije, ta je na voljo le za upravičence do mednarodne zaščite (preseljeni begunci imajo trimesečni orientacijski program, ki ga izvaja NVO Slovenska filantropija, vsi upravičenci do mednarodne zaščite imajo po priznanju statusa podporo nevladne organizacije Društvo Odnos, ki vsem upravičencem nudi pomoč pri integraciji za tri leta). Prosilci za azil pa se lahko udeležijo programa izobraževanja odraslih, v katerem se lahko naučijo tudi nekaj osnov o slovenski državi, sistemu, jeziku itn. (vendar pa to ni orientacijski program!). Za upravičence do mednarodne zaščite niso bile ugotovljene upravne ovire, vendar pa se ti v praksi vseeno lahko spoprijemajo z ovirami – če najamejo stanovanje na podeželskih območjih ali v manjših naseljih s slabim sistemom javnega prevoza, bi lahko bil velik izziv, da se bi lahko udeležili orientacijskega programa.

Kakovost programov družbene orientacije

Orientacijski program (tri mesece za premeščene begunce) se izvaja od leta 2016 (zato je to sprememba po letu 2014), Ministrstvo za notranje zadeve pa je prvič objavilo razpis za zbiranje predlogov; edini pogoji so bili, da orientacijski tečaj traja tri mesece, pet ur dnevno, pet dni tedensko; osebe, ki izvajajo orientacijski program pa morajo imeti vsaj srednješolsko izobrazbo; in da se morajo upravičenci učiti osnov slovenskega jezika ter se seznaniti s slovenskim sistemom, ustanovami itn. Ni standardiziranega kurikuluma po vsej državi; orientacijski program verjetno res spodbuja interakcijo z družbo gostiteljice, vendar je vprašanje, ali so na voljo sredstva za potovanja na terenu itn.; orientacijski program ni redno ocenjen, saj je to bilo šele prvo leto izvajanja; tečaje lahko dopolnjujejo dodatni informacijski materiali, vendar je to odvisno od nevladne organizacije, ki orientacijski program vodi.

Zagotavljanje družbene orientacije za skupine, ki zahtevajo posebno skrb

Program družbene orientacije je na splošno enak za vse upravičence do mednarodne zaščite, nevladne organizacije, ki izvajajo ta orientacijski program (Slovenska filantropija in tudi Društvo Odnos, ki podpira upravičence z integracijo v prvih treh letih), pa vidijo, da v praksi ta univerzalni program ne deluje in da je potreben individualiziran pristop; z upravičenci poskušajo individualno delati, kolikor je le mogoče v okviru svojih zmogljivosti in razpoložljivih sredstev.

Proračuni za družbeno orientacijo

Ministrstvo za notranje zadeve trdi, da je bil za leto 2016 za prosilce za azil predvideni proračun 12.334,96 EUR, porabljeni znesek pa 38.871,35 EUR; za upravičence do mednarodne zaščite pa je bil načrtovani proračun 27.552,50 EUR, porabljeni znesek pa 9.806,19 EUR.

Za prosilce za azil: projekt za pomoč pri nastanitvi in nego za prosilce za azil nudi pomoč pri socialni integraciji, prostočasnih dejavnostih itn., izvaja pa jo nevladna organizacija Inštitut za afriške študije.

Za upravičence do mednarodne zaščite: projekt pomoč pri vključevanju upravičencev do mednarodne zaščite, ki ga od oktobra 2015 izvaja nevladna organizacija Društvo Odnos.

Osebje za vodenje programov družbene orientacije

Slovenska filantropija je v letu 2016 imela 3,5 ekvivalentnega osebja, zaposlenega za polni delovni čas za program družbene orientacije. Društvo Odnos je tudi imelo zaposleno osebje v programu družbene orientacije v letu 2016. Tudi Inštitut za afriške študije je imel v letu 2016 zaposleno osebje za ta namen.

Vpliv programov družbene orientacije

Na podlagi naše raziskave so nekateri begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite, ki iščejo ali uživajo mednarodno zaščito in so v obravnavanem obdobju sodelovali pri javno financiranih programih socialne orientacije, poročali, da je bil program zelo koristen za dostop do javnih storitev, ki jih potrebujejo. Nekaj jih je poročalo, da je bil tečaj zelo koristen za vključitev v lokalno skupnost (šola, združenja, politične dejavnosti)in za pridobitev boljšega dela ali izobrazbe.

Dodatne informacije: izzivi za upravičence do mednarodne zaščite v povezavi z učenjem domačega jezika in družbeno orientacijo

Izziv 1

Upravičenci imajo pravico do 300-urnega jezikovnega tečaja po priznanju statusa, vendar pa se pri družinah z majhnimi otroki pogosto zgodi, da le eden od staršev obiskuje tečaj, in to je po navadi moški. Ker se lahko udeležijo samo enega jezikovnega tečaja in ker ni organiziranega vzporednega varstva za majhne otroke, ženske pogosto ostanejo doma z otroki. To pomeni, da se še težje vključujejo v družbo, če se le njihovi možje učijo slovenščine. Država mora sprejeti druge podporne ukrepe, da bi več žensk lahko aktivno sodelovalo.

Izziv 2

Orientacijski program se začne s pridobitvijo statusa in traja tri mesece. Upravičenci naj bi se udeležili tečaja pet ur pet dni tedensko, orientacijski program pa izvaja nevladna organizacija. Ta nevladna organizacija je prejela omejena finančna sredstva za izvajanje programa, zato je mogoče zaposliti samo določeno število ljudi (osebje in prevajalce) – ne dovolj, da bi lahko zagotovili kakovosten intenzivni program in odgovorili na vse posebne potrebe upravičencev. Po teh prvih treh mesecih upravičenci pogosto še vedno niso popolnoma neodvisni, samozavestni in vešči, da bi lahko komunicirali z državnimi ustanovami. Pogosto potrebujejo dodatno podporo in pomoč.

Izziv 3

Za nepismene osebe ni ustreznega tečaja slovenskega jezika. Udeležujejo se istih tečajev kot preostali, učitelji pa poskušajo individualno sodelovati z njimi, vendar je v mešani skupini to zelo težko.

Dodatni komentar: Na splošno bi bilo treba sprejeti nekatere ukrepe za spodbujanje begunk, da se udeležujejo tečajev (redno), saj je to ključnega pomena za integracijo. Treba bi bilo zaposliti tudi več ljudi s polnim delovnim časom, da bi lahko pomagali beguncem skozi orientacijski program.

Gradnja mostov in pospeševanje sodelovanja

Pričakovanja o vzajemnem prilagajanju upravičencev do mednarodne zaščite in članov družbe gostiteljice

Vloge Republike Slovenije kot države gostiteljice v strateških dokumentih in javnih politikah niso opredeljene. Ni nacionalne integracijske strategije za upravičence do mednarodne zaščite, ki bi obravnavala to vprašanje.

Ozaveščanje o posebnem položaju upravičencev do mednarodne zaščite

Urad Vlade RS za komuniciranje je od leta 2016 objavil dva razpisa za predloge projektov – sredstva za majhne projekte (do 7.000 EUR), ki so bila na voljo nevladnim organizacijam za izvajanje dejavnosti ozaveščanja ter prekinitev stereotipov in predsodkov glede beguncev ter prosilcev za azil.

Usklajevanje z regionalnimi in lokalnimi oblastmi o socialni koheziji

Strategije na nacionalni ravni ni, prav tako pa ni niti nobene strategije na regionalni ali lokalni ravni, ki bi jo spodbujala država. Ministrstvo za notranje zadeve, ki je za to zadolženo na nacionalni ravni, se očitno ukvarja s poskusi sodelovanja z lokalnimi oblastmi na napačen način, saj se v vsaki lokalni skupnosti, kamor želijo nastaniti upravičence do mednarodne zaščite, spoprijemajo z uporom in s protesti.

Spodbujanje prostovoljnih pobud za dopolnitev javnih politik

Država ne podpira prostovoljnih pobud, tako da bi ponujala sredstva za nacionalno, regionalno ali lokalno usklajevanje teh pobud; ali da bi jih vključila v standardne integracijske ponudbe za upravičence do mednarodne zaščite (npr. redni tečaji družbene orientacije, ki jim sledijo prostovoljni programi mentorstva ena-na-ena); ali ponudila smernice, usposabljanje in drugo podporo za ocenjevanje učinkovitosti teh pobud. Več nevladnih organizacij na različne načine dela in podpira upravičence do mednarodne zaščite na različne načine, vendar se večinoma te nevladne organizacije financirajo iz projektov EU, tujih donatorjev/financerjev ali donacij ali delajo prostovoljno. Nekatere nevladne organizacije izvajajo tudi projekte, ki jih financira država (na primer orientacijski program Slovenske filantropije).

Število upravičencev do mednarodne zaščite, ki prejemajo mentorstvo ena-na-ena

V javno financiranih prostovoljnih pobudah v Sloveniji ni nobenih socialno-kulturnih mentorstev ena-na-ena.

Število zakonitih skrbnikov za mladoletnike brez spremstva

Skrbniki za otroke brez spremstva (uradno je to 51 oseb v Sloveniji, vendar jih je približno 20 aktivnih) se javno financirajo samo za zastopanje mladoletnih prosilcev za azil brez spremstva; ko ti prosilci dobijo svoj status (begunec ali subsidiarna zaščita), skrbniki zanje niso več odgovorni in jih ne zastopajo, ker od tega trenutka to vlogo prevzame drug skrbnik, vendar pa ti skrbniki ne prejemajo nobenih plačil, ker je to častna funkcija. V Sloveniji to častno funkcijo opravlja okoli 18 skrbnikov.

Podpora za vključevanje upravičencev do mednarodne zaščite v civilne dejavnosti

Država ne podpira sodelovanja upravičencev do mednarodne zaščite v civilnih dejavnostih (prostovoljnih organizacijah, športnih klubih, udeležbi v političnih strankah itn.) niti s ciljnimi informacijskimi kampanjami o pravicah in možnostih upravičencev do mednarodne zaščite, da se pridružijo takšnim dejavnostim, niti s tem, da bi takšnim organizacijam ponudila sredstva za organiziranje takšne ponudbe upravičencem do mednarodne zaščite (kampanje, dogodki med ljudmi, programi mentorstva ena-na-ena). Več nevladnih organizacij sicer sodeluje z upravičenci do mednarodne zaščite in jim pomaga ter jih podpira na različne načine, vendar pa večina od njih izvaja projekte, ki jih financirajo tuji donatorji/financerji ali razpisi EU za predloge projektov, le malo jih financira država in samo na ad hoc osnovi in kot projekte majhnega obsega.

Sodelovanje v nacionalnih posvetovalnih postopkih

Organa, ki bi vključeval tudi upravičence do mednarodne zaščite, da bi se posvetoval z njimi glede vprašanj v povezavi z njihovo integracijo, v Sloveniji ni.

Sodelovanje v procesih lokalnega posvetovanja

Država ne podpira regionalnih in lokalnih oblasti, da bi imele stalni organ za posvetovanje z upravičenci do mednarodne zaščite o vprašanjih njihove regionalne in lokalne integracije. Integracijske strategije, ki bi vključevala tudi upravičence do mednarodne zaščite, da bi se posvetovali z njimi glede vprašanj v povezavi z njihovo integracijo, v Sloveniji ni.

Financiranje združenj, ki se ukvarjajo s socialno-kulturno udeležbo upravičencev

Ministrstvo za notranje zadeve je zagotovilo informacije, da so za institucionalno financiranje leta 2016 porabili 120.358,44 EUR, vendar po naših podatkih in informacijah drugih nevladnih organizacij MNZ financira le konkretne projekte, ki jih izvajajo nevladne organizacije.

Število upravičencev do mednarodne zaščite v civilnodružbenih dejavnostih

Nekateri begunci in upravičenci do subsidiarne zaščite se vključujejo v politične dejavnosti (npr. sodelovanje v politični stranki, združenju ali skupini, pri zakonitih demonstracijah, pri peticijah ali stikih s politiki). Nekateri so redno vključeni v družbeno-kulturne dejavnosti (npr. športni klubi) in nekateri v prostovoljstvo za nevladne organizacije ali v prostovoljne pobude.

Število nevladnih organizacij v državi, ki jih upravljajo upravičenci do mednarodne zaščite

Nismo našli informacij o kateri koli nevladni organizaciji, ki bi jo ustanovili in vodili upravičenci do mednarodne zaščite. Obstaja nekaj nevladnih organizacij, v katerih so upravičenci člani ali prostovoljci ali zaposleni, vendar te nevladne organizacije kombinirajo mešano populacijo.

Dodatne informacije: izzivi za spodbujanje sodelovanja upravičencev do mednarodne zaščite v civilnih dejavnostih in aktivnega vključevanja družbe gostiteljice v integracijo upravičencev do mednarodne zaščite

Izziv 1

Rasizem, nestrpnost in predsodki, ki so prisotni v družbi gostiteljici. (Čeprav se ne smejo zanemariti niti predsodki, ki jih imajo upravičenci do družbe gostiteljice.)

Izziv 2

Slaba intersekcijska komunikacija, koordinacija in delovanje različnih državnih ustanov, vključenih v integracijo upravičencev. In tudi neusklajeni ukrepi/programi različnih nevladnih organizacij/civilne družbe ter pogosto občutek konkurence med njimi namesto sodelovanja in komplementarnih projektov, ki bi lahko pomagali upravičencem z integracijo.

Izziv 3

Pogosto upravičenci do mednarodne zaščite – po vsem, kar so preživeli v svoji matični državi, na poti v Slovenijo in tudi v času življenja v Sloveniji – preprosto nimajo več nobene energije, da bi se poskušali vključiti v družbo, različne

organizacije, dejavnosti itn. Še posebej ženske se v tem pogledu pogosto obravnavajo kot »pasivne« in večinoma ostajajo doma z otroki. Slovenija nima nobene strategije integracije, zato se je težko integrirati v družbo, tudi če ima nekdo v Sloveniji dobro socialno mrežo, toda če nekdo tega nima in ne dobi vse potrebne podpore, je to še težje – in nekako nerealno bi bilo pričakovati, da bi ti ljudje lahko (hitro) postali aktivni v organizacijah civilne družbe.

Dodatni komentar: Dejstvo je, da se upravičenci (zlasti v prvih mesecih po priznanju statusa) spoprijemajo s hudimi finančnimi težavami in se morajo najprej osredotočiti na spoznavanje sistema, stopiti v stik z vsemi pristojnimi državnimi ustanovami, šolami, zdravstvenimi centri ipd. in nimajo energije ali motivacije razmišljati o tem, kako aktivno sodelovati tudi prek različnih organizacij civilne družbe. Nekateri upravičenci to vendarle počnejo, ni jih pa veliko.

Zaključek in refleksija

Čeprav se v zadnjih letih Slovenija spoprijema z vedno večjim številom prosilcev za azil in tistih, ki jim je priznan status begunca ali subsidiarne zaščite, še vedno ni dovolj pozornosti namenjene politikam in ukrepom, potrebnim za izboljšanje postopkov, življenjskih pogojev in socialne integracije oseb z mednarodno zaščito. Dejstvo je, da Slovenija od leta 2016 (do danes) še nima integracijske strategije, ki bi vplivala na vsa področja, ki so ključnega pomena za osebe z mednarodno zaščito in prosilce za azil. Čeprav so bili izvedeni številni delni ukrepi na različnih področjih, pogosto ti ne dosegajo ciljev v celoti, nekateri postopki in ukrepi pa se izvajajo ad hoc. Prosilci za azil in osebe z dodeljeno mednarodno zaščito se zato spoprijemajo z veliko težavami, ki se ne končajo po pridobitvi zaščite – pri poskusu združitve družine, iskanju stanovanja, učenju jezika, iskanju zaposlitve itn. Izzivi lahko vključujejo dovoljenje za prebivanje, zlasti za osebe s subsidiarno zaščito, ki jim to dovoljenje ni predano na trajni osnovi. Pogosto se te osebe spoprijemajo z negotovostjo in ne vedo, kaj se bo zgodilo z njimi, medtem ko trpijo pomanjkanje ekonomskih in drugih virov. Še več negotovosti obstaja za tiste, ki bi dobili le začasno zaščito, vendar pa v Sloveniji doslej ni bilo primerov začasne zaščite. Nobene posebne ranljive skupine niso priznane, razen mladoletnikov in (ob zdravstvenem varstvu) nosečnic.

Združevanje družin za osebe z mednarodno zaščito je lahko iz različnih razlogov težko ali nemogoče, predvsem zaradi zelo kratkega časa, v katerem morajo upravičenci začeti postopek za združitev družine, ter tudi na primer zaradi nezmožnosti iskanja članov ali zaradi uradne opredelitve družine. Toda finančno breme (za zbiranje dokumentacije in nakup vozovnic) je lahko celo večji izziv.

Glede stanovanj so upravičenci v Sloveniji odvisni od integracijskih hiš ali pa so prepuščeni prostemu trgu, na katerem se spoprijemajo z visokimi cenami, ki jih ne morejo pokriti z zneskom, dodeljenim za subvencioniranje svoje najemnine za omejeno obdobje, ter predsodki in rasizmom lastnikov nepremičnin, ki svojih stanovanj beguncem ne želijo oddajati v najem. Ne obstaja niti politika integracije na področju zaposlovanja niti nobena konsistentna strategija usposabljanja za begunce.

Medtem ko jim je ponujen tečaj slovenskega jezika in nekaj začetnih orientacijskih tečajev (prek nevladnih organizacij), njihova strokovnost v jeziku pogosto ne doseže ravni, ki se zahteva na trgu dela ali v vsakodnevni izmenjavi z oblastmi. Posebno usposabljanje na delovnem mestu, ki ga zagotavlja država, je v večji meri v interesu delodajalcev. Nekatere ugodnosti so pogojene z, na primer, udeležbo na

tečaju slovenskega jezika ali podobno. Na vseh področjih se upravičenci srečujejo tudi z administrativnimi ovirami, ki jih je pogosto težko premagati.

Zdravstvene storitve so načeloma v celoti dostopne beguncem in tistim s subsidiarno zaščito, vendar se osebe pri tem spoprijemajo z jezikovnimi ovirami, nekateri zdravniki pa jih zavračajo, čeprav imajo na voljo pomoč vizualne knjižice za tolmačenje, ki jim pomaga pri razumevanju pacientovih težav. Poleg tega so prosilcem za azil zagotovljene le nujne zdravstvene storitve (ki pa vključujejo popolno storitev za otroke in reproduktivno zdravje žensk) in lahko dobijo plačilo za druge storitve samo, če jih odobri posebna komisija. To povzroča velikee težave v njihovem zdravstvenem stanju, ki trajajo tudi po tem, ko se jim končno potrdi status.

Begunci so načeloma vključeni v zaščito socialnega varstva, ki je enaka zaščiti državljanov, upravičenci s subsidiarno zaščito pa nimajo pravice do socialnega varstva (le določene pravice pod posebnimi pogoji) in centri za socialno delo o tem odločajo individualno ter pogosto ad hoc. Socialna pomoč se razlikuje tudi glede na regijo, v kateri je oseba, pogosto pa pride do zamud pri plačilu, kar ovira upravičence na drugih območjih. V nekaterih primerih centri za socialno delo beguncem niso zagotovili enkratne nujne finančne pomoči. Na tem področju so napovedane še večje omejitve pravic, vlada pa je že leta 2016 ukinila finančno pomoč osebam z mednarodno zaščito, ki jim je pred to spremembo v prvih dveh mesecih po tem, ko so pridobili status, nekako pomagala prebroditi najhujšo finančno stisko in pomanjkanje. S tem se je tudi slovenska vlada preusmerila v smer ustvarjanja »sovražnega okolja« za prosilce za azil in osebe z mednarodno zaščito, ki je za prosilce ter begunce še povečalo tveganje za globljo revščino in odvisnost od humanitarne pomoči ter sočutja drugih.

Zdi se, da področje izobraževanja ponuja največ priložnosti za begunce in njihove otroke. Šole in usposabljanja zanje sicer niso v celoti dostopni zaradi drugih izzivov, kot so jezikovne ovire in upravni problemi, ki vključujejo priznanje doseženega izobraževanja – pogosto je za to potrebnih veliko naporov zaradi manjkajoče dokumentacije in ad hoc odločitev organov v takih primerih. Čeprav se lahko udeležijo do 400 ur brezplačnih tečajev slovenskega jezika, znanje, ki ga begunci s tem pridobijo, še vedno ne omogoča enakega sodelovanja v obstoječih poklicnih programih, ki so jim na voljo. Vendar pa za begunce ni posebnih poklicnih programov in zato večinoma ostaja samo program za učenje jezika. Prosilci za azil nimajo dostopa do kvalitetnega javnega financiranega jezikovnega tečaja, medtem ko v primerih družin z majhnimi otroki begunke pogosto ne

obiskujejo tečaja (ponujen je samo en tečaj). Medtem ko je jezik za otroke manjši izziv kot za odrasle, pa za starejše otroke jezikovna ovira še vedno obstaja. Zaradi koncentracije prosilcev za azil in oseb z začasno zaščito v nekaterih regijah in središčih so ti tudi koncentrirani v nekaterih šolah, ki so zato bolje pripravljene za delo z otroki begunci. Po drugi strani pa se begunci, če živijo bolj razpršeno, lahko srečujejo še z večjimi izzivi, zlasti zaradi dejstva, da se morajo večinoma zanašati le nase, medtem ko v državni upravi ni posebej usposobljenih oseb, ki bi se ukvarjale z vprašanji integracije beguncev v izobraževanje.

Skopi ekonomski viri pogosto povzročajo večino težav na več področjih, na katerih bi begunci lahko izboljšali svoje razmere in razmere družine, na primer pri poskusu pridobitve stalnega ali dolgotrajnejšega prebivališča ali naturalizacije, pri čemer morajo dokazati, da imajo dovolj finančnih sredstev, to zahtevo pa je težko izpolniti. Njihov položaj nikakor ni ugoden in imajo tudi dodatne težave, če jim uradno ne priznajo kvalifikacij: težave se pojavijo pri iskanju zaposlitve in pogosto se morajo zanašati na slabo plačano ter težko fizično delo, ki ima tudi širše posledice, ne le da delajo kot nizko kvalificirani delavci in so plačani manj. To povečuje tudi razširjeno podobo o nizko kvalificiranih in revnih priseljencih, ki da vstopajo na slovenski trg dela ter si želijo pridobiti socialne koristi, kar je tipični kulturni diskriminacijski stereotip. Tudi med delodajalci, ki niso seznanjeni s statusom begunca in za zdaj skoraj nič ne vedo o tem, diskriminacija ter predsodki predstavljajo oviro. Zdi se jim, da so upravne zadeve preveč zapletene in se ne poučijo o položaju, saj menijo, da bodo begunci zapustili Slovenijo ter jih zato njihovo zaposlovanje ne zanima.

Poročilo ugotavlja, da so osebe s subsidiarno zaščito načeloma v veliko slabšem položaju od priznanih beguncev na številnih področjih in da je zakonodaja o začasni zaščiti še bolj izključevalna, čeprav v Sloveniji ni primerov začasnih zaščitenih oseb.

Obsežna socialna integracija, ki bi morala biti cilj celovite politike integracije, je eden glavnih izzivov za osebe, ki iščejo in pridobijo mednarodno zaščito. Da bi to dosegli, se mora veliko akterjev in programov med seboj dopolnjevati. Medtem ko so bili sicer sprejeti prvi koraki, strategija integracije manjka. Obstajata javno financiran uvajalni tečaj iz družbene orientacije in tudi tri leta podpore pri integraciji (ki jo zagotavljajo nevladne organizacije), vendar se to obstaja le v dveh večjih mestih v Sloveniji. Tečaj je po vsebini zelo intenziven, nevladne organizacije pa nimajo dovolj zmogljivosti za kakovosten intenzivni program.

Glavna težava je še vedno, da ne obstaja nacionalna integracijska strategija za

upravičence do mednarodne zaščite in torej ne obstaja nacionalni ali lokalni posvetovalni mehanizem ali proces. Vloga države gostiteljice ni opredeljena. Lokalne skupnosti in ljudje na splošno ne razumejo pomena mednarodne zaščite kot mehanizma človekovih pravic ter potrebe po nudenju pomoči in socialni integraciji oseb z mednarodno zaščito. Dejavnosti ozaveščanja o položaju in potrebah prosilcev za azil in beguncev, ki so namenjene preprečevanju stereotipov in predsodkov, je malo ter jih država ne financira dovolj, zato so v glavnem odvisne od mednarodnega financiranja (EU), ki pa je zgolj projektne narave in torej ne zagotavlja vzdržnosti. Zdi se, da državni uradniki ne razumejo težav in ne najdejo pravega pristopa k ozaveščanju javnosti, saj se – na primer, ko želijo nastaniti upravičence do mednarodne zaščite – spoprijemajo z odporom in s protesti v lokalnih skupnostih. Poleg tega tudi ni dovolj spodbujanja prostovoljnih pobud za dopolnitev javnih politik, premalo je financiranja in drugih vrst pomoči, čeprav nekatere programe, ki jih financira država, izvajajo nevladne organizacije, politika zakonitih skrbnikov za mladoletnike brez spremstva pa je razvita in deluje. Prav tako nam ni uspelo zaznati nobene pomembne civilne udeležbe in sodelovanja samih upravičencev (razen nekaterih primerov) v splošnih ali posebnih prostovoljnih organizacijah ali pri ustanavljanju njihovih lastnih organizacij. Več nevladnih organizacij sodeluje z upravičenci do mednarodne zaščite in jim pomaga ter jih podpira na različne načine, vendar jih večina izvaja projekte, ki jih financirajo tuji donatorji/financerji ali EU-razpisi za predloge projektov. Zelo malo nevladnih organizacij financira država, in to samo za izvajanje majhnih ad hoc projektov. NVO pogosto tekmujejo za iste vire in ne sodelujejo na podlagi dopolnilnih dejavnosti, kar ovira tudi izgradnjo zavezništev.

Medtem ko ni dovolj osveščenosti in znanja ter med nekaterimi člani in članicami države gostiteljice obstajajo predsodki, primeri nestrpnosti in rasizma, pa upravičencem hkrati manjkajo znanje in spretnosti, da bi se izkazali ter premagali svoje predsodke glede možnosti, ki jih imajo v novem okolju. Spoprijemajo se z neobstoječo strategijo integracije, s pomanjkanjem socialnih omrežij in finančnimi omejitvami, zato se je upravičencem težko vključiti v družbo in nerealno je pričakovati, da bi lahko hitro postali tudi družbenopolitično aktivni. Mogoče potrebujejo nekaj časa za okrevanje po izčrpanosti od dolgih in napornih poti, ki so za njimi, upravnih pritiskov in strukturnega nasilja, s katerim se spoprijemajo.

Introduction to the Executive Summary

You hold in your hands a National Report on the implementation of various areas of integration policy towards beneficiaries of international protection in Slovenia. The report is the result of the evaluation of migration and integration policies in the EU Member States, implemented as part of the project "The National Integration Evaluation Mechanism (NIEM)".

NIEM is a six-year long transnational project which aims to prepare key actors in the integration field in 16 EU Member States to better face the current challenges and improve the integration outcomes of beneficiaries of international protection. Representatives of academic centers, non-governmental organizations and think-tanks were invited to participate in the project.

The main aim of the project is to strengthen the competence of institutions involved in the integration of persons with international protection. Within the research part of the project, a tool has been developed to monitor and comprehensively evaluate the integration of beneficiaries of international protection and to identify good practices and obstacles in integration, as well as to assess the impact of legislative and policy changes. NIEM establishes a mechanism for a biennial, comprehensive assessment of the integration of beneficiaries of international protection.

The project is based on the assumption that the creation of any migration and integration policy should be based on reliable official data – statistical, legal, administrative, financial and public policy. It is difficult to shape a rational policy without such information, therefore it is important to implement the so-called "evidence based policy", i.e. policy based on knowledge and empirical evidence. NIEM will provide evidence on the gaps in integration standards, identify promising practices and shortcomings in different countries, as well as evaluate the effects of legislative and policy changes which may provide a basis for a further development of an appropriate integration policy.

This report is the result of the first of three planned evaluation rounds – the so-called baseline evaluation, which consist of 186 indicators aimed at diagnosing of the existing situation. The subsequent evaluations are carried out periodically every two years. After each round respective national reports are issued, as well as a common European report comparing the examined dimensions of integration policies of all the countries participating in the NIEM project.

The present report, which covers the state of affairs until 31 December 2016, was drafted in 2018 on the basis of the indicators completed in 2017. It was first prepared in English (since the indicators were prepared in English, to allow for international comparison) and translated into Slovenian language. The report is addressed to representatives of public administration, academic and research centers, think-tanks, non-governmental organizations, as well as to all those dealing with migration and integration issues. We do hope that the report will be met with interest and will provide a good basis for creating policies and deepening the knowledge about the integration of the beneficiaries of international protection.

Executive Summary

In the Republic of Slovenia, international protection refers to the refugee status and the subsidiary form of protection. Temporary protection refers to people who would receive this status in case of mass influx, provided that Directive 2001/55/EK was applied on the EU level, which has not happened yet.

Refugee status shall be granted to a third country national who, owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country, or a stateless person, who is outside the country of his former habitual residence as a result of such events and is unable or, owing to such fear, unwilling to return to it.

The status of subsidiary form of protection shall be granted to a third country national or a stateless person, who does not qualify for a refugee, when substantive grounds exist to suspect that upon his return to the country of origin, or in case of a stateless person, the country of last residence, the person would face real risk of being subject to serious harm as stipulated in the Law on International Protection.

In the period from 1995 to 2016, a total of 393 persons were granted international protection in the Republic of Slovenia. In 2016, 1308 asylum requests were filed in Slovenia and 170 persons were granted international protection. The majority of asylum seekers in Slovenia in 2016 were nationals of Afghanistan (419), Syria (281), Iraq (120), Pakistan (104), Iran (78), Turkey (60) and Algeria (42).

There is no strategy for the integration of beneficiaries of international protection in Slovenia. There is also no national strategy for the integration of migrants. There is only Strategy for economic migration for the period 2010-2020 focusing on migrant workers.

Residence

Recognized refugees receive permanent residence permit upon recognition and status of a long-term resident after 5 years. Beneficiaries of subsidiary protection receive temporary residence permit upon recognition, and they can apply for permanent residence permit after 5 years; however, they can also receive the status of the long-term resident after 5 years (and time waiting for the decision is either in half or fully counted). As a result, beneficiaries of subsidiary protection are in uncertain situation because they have to prolong their status and there is always a possibility that the Slovenian authorities claim there are no reasons for international protection anymore and they do not prolong it.

Beneficiaries of international protection (both those with refugee status and those with subsidiary protection) can become long-term residents after 5 years of legally residing in Slovenia but only if they meet all the conditions. A condition that is most difficult for them to meet is sufficient financial means.

Family reunification

Recognized refugees can submit application for family reunification immediately upon recognition (and within 3 months after receiving their status they can apply under reduced conditions, after those 3 months the same requirements apply as for other TCNs). Beneficiaries of subsidiary protection that receive the protection for more than 1 year can apply for family reunification immediately (and within 3 months after receiving their status they can apply under reduced conditions, after those 3 months the same requirements apply as for other TCNs). Frequently, this time- 90 days upon their status recognition- is not enough for them to prepare all the needed documentation. If they miss this deadline they need to meet the same conditions as all other foreigners- the most difficult condition to meet is to show sufficient financial means to support all family members (292,56 euro per person per month). This means that after 90 days it is basically impossible for beneficiaries to meet the conditions. Another financial problem is that beneficiaries have to cover the travel costs for their family members in case of unification – from certain countries this can be very costly.

Family reunification procedure can only start when a beneficiary of international protection knows exactly where family members are and has the required documentation (especially proof of family ties). However, Slovenian authorities demand original documents also from family members and for different reasons often people are not capable of delivering them. Also, it is frequently too difficult to provide documents clearly proving family ties. Usually documents provided are not accepted by Slovenian authorities as adequate. Slovenian authorities do not respect the principle of family unity. For example, unaccompanied minors can start family reunification procedure only for their parents but not their other (minor) siblings.

Citizenship

The competent authority may, if it is in accordance with national interests, according to its discretion, grant the citizenship to a person with refugee status recognized under the law on asylum if they actually live in Slovenia uninterruptedly for five years before submitting an application and meets other conditions. The law mentions only the refugee status, however according to MoI also persons with subsidiary protection are considered under the same conditions. Economic resources requirement is the same for all TCNs and it is not mentioned under exemptions in the case of refugees; this condition is met if a person is employed and has a limited job contract for at least 2 years prior to the naturalization procedure, or if a person is employed and has a permanent job contract for at least 6 months prior to naturalization procedure. Language requirement is that the person shows knowledge of Slovenian language for everyday communication by a certificate of successful completion of the exam on the Slovene language at the basic level.

One of the conditions for naturalization is that a person has a release from current citizenship or can prove that he/she will get it if granted the citizenship of the Republic of Slovenia. However, Article 12 states that the competent authority may, if it is in accordance with national interests, according to its discretion, accept in the citizenship of Slovenia also a person with refugee status, recognized under the law on asylum, if he/she actually lives in Slovenia uninterruptedly for 5 years before submitting an application, and meets all other conditions of Article 10 of the Law, with the exception of having this release from current citizenship. Only

three persons have applied for Slovenian citizenship in 2016 and 2 of them have been granted. One unsuccessful application from beneficiaries of international protection was rejected for economic resources requirements.

Socio-economic integration

In 2016 there were 21 beneficiaries of international protection in integration house in Ljubljana and 49 beneficiaries of international protection in integration house in Maribor, 70 persons in total. The majority lived in integration houses for one year (which is the maximum possible duration of time). In Slovenia, the main problems are a lack of capacities and the conditions to have access to public housing.

Housing

There are two integration houses in Slovenia with capacities for around 60 people. Once these two houses are full, there is no other public housing available for beneficiaries of international protection. Public housing is available either only to Slovenian citizens or in some cases to permanent residents in certain municipalities. Only beneficiaries of international protection with permanent residence (refugees or beneficiaries of subsidiary protection after 5 years) have access to certain public housing, however, they have to compete with all other permanent residents and Slovene citizens who apply for the same public housing. This inevitably makes it very difficult or almost impossible to actually get public housing. Beneficiaries of international protection who are unemployed or without their own financial means are entitled to receive financial help from the state for the rent of private housing for up to 18 months and under certain conditions for additional 18 months. This condition has been new since 2016 and requires from the applicant at least 80% attendance at the Slovene language course.

The majority of beneficiaries therefore have to rent an apartment at the „open real-estate market" which also means regular market prices. These are often too high for beneficiaries, especially in Ljubljana- higher than the in-cash housing support they receive by the state. Also, when renting an apartment, it is expected by the owners that they would pay „security deposit" plus one rent in advance. Yet beneficiaries are usually waiting to receive financial help for more than one

month or up to two months after the recognition of their status. In this period most of them do not have any financial means, not even for sustenance, and certainly not enough for the rent or two rents.

This financial situation has become much worse since the International Protection Act has been changed in 2016 and one-time financial help upon status recognition was abolished. The other problem is that beneficiaries of international protection are facing a lot of discrimination and racism when searching for apartments. Many owners are not willing to rent their real estate to refugees, especially not to large families.
Beneficiaries of international protection who do not get a place in the integration house and are also unable to find private housing are then allowed to stay in the Asylum home also after they receive their status. There are several cases like this.

Unaccompanied minors (especially those younger than 15) are ensured accommodation in boarding schools.

Beneficiaries of international protection can become owners of property only after having obtained Slovenian citizenship.

Employment

In 2016, 62 recognized refugees (10 female, 52 male) and 13 beneficiaries of subsidiary protection (all male) were employed (Government Office for Support and Integration of Migrants data). Beneficiaries of international protection have equal access to employment, but they do not have equal access to each position or vocation. The only policy adopted regarding the employment of beneficiaries of international protection is „the job training for persons with international protection" for six months; however, this policy only enables the training and not the actual employment, and also it does not mention any vulnerable groups.

Asylum seekers have access to employment only after 9 months and only if they did not receive a negative decision. Beneficiaries of international protection have access to employment in Slovenia, however it is a question what kind of job they are able to obtain (job related to their own profession or any kind of job or mainly physical work). Very often they do not have documents to prove their profession, skills or official education and it is difficult for them to obtain these documents.

Language is an additional barrier, since for the majority of jobs in Slovenia language proficiency is required. Moreover, many (or most) employers are not keen on employing refugees. Beneficiaries are facing a lot of discrimination and racism when searching for a job, sometimes employers do not know anything about their status and are unwilling to learn, sometimes they think it would take them a lot of time to arrange all administrative matters to employ a refugee, and sometimes they think that refugees will eventually leave Slovenia thus it is not worth investing in them.

Education

Persons with international protection share the same rights regarding pre-school, elementary, secondary, higher and adult and university education as Slovenian nationals. They have the right to scholarships and accommodation in student housing under the same conditions as Slovenian nationals. Funding for education and training of refugees is provided by the Ministry of Education and Sport.

Children of asylum seekers and unaccompanied minors have the right to elementary-school education, however, only until the age of 15 which is the age of legal majority in Slovenia. They have to start attending elementary school in three months after lodging asylum application at the latest. All asylum seekers have the possibility while minor asylum seekers have the right to education in vocational and secondary schools under the same conditions as citizens of Slovenia. Asylum seekers are also granted access to higher and university education under the same conditions as Slovenian citizens.

The burden of proving the level of education obtained in the country of origin is on the asylum seeker. For all groups it is difficult to obtain required documentation to prove their already accomplished level of education or training. Without these documents it is difficult to get access to any vocational training (not only secondary vocational schools but also to other vocational trainings). One of the biggest challenges is the lack of knowledge of Slovenian language – exams for enrolling in some vocational or employment-related education are in Slovenian language, so if beneficiaries don't speak the language they can't even pass these exams.

There are no special vocational trainings or employment-related education programs for refugees, therefore they need to meet the same conditions as everyone else, which is often extremely difficult.

Healthcare

Refugees and beneficiaries of subsidiary protection have the right to be included into mandatory health insurance scheme if their insurance is not provided from a different title.

Asylum seekers in Slovenia only have access to urgent medical care thus it is a question if their health issue is even recognized as „urgent" and treated or not. Since asylum procedures last for a long time (and considering the fact that people usually spent some months travelling to Slovenia) this leaves irreversible negative effects on people and their health condition (also when they are beneficiaries of international protection).

It is very difficult for beneficiaries of international protection (especially living in Maribor) to find their personal doctors. Doctors often reject refugees as their patients, saying they could not overcome the language barrier and they are afraid they might misinterpret certain symptoms if they are not able to talk to the person.

Language barrier is certainly one of the biggest challenges, especially because beneficiaries of international protection do not have access to (publicly financed) translators that could accompany them, and health institutions also do not have any translators employed. NGOs working with beneficiaries daily (for example those running the orientation program) have translators for certain languages, however they are not available always and for everyone.

Financial assistance

According to the legislation, the level of social benefits of persons with international protection (not including persons under temporary protection) is equal to nationals in Slovenia, however the barriers are most often delays and long waiting periods.

Due to the abolition of one-time financial assistance (with the amendment of the International Protection Act in 2016), which allowed for bridging the gap, most refugees are facing severe financial distress and shortage in the first two months after gaining their status. For more than one month or even two they are waiting to receive regular social welfare, and until that time most refugees are without any financial means. Even later, when they already receive financial social assistance, beneficiaries often live in poverty. Since finding a job is very difficult for beneficiaries of international protection, most of them rely on social welfare, however that is often not enough to cover all monthly costs.

Socio-cultural integration

Beneficiaries of international protection have equal access to education as nationals (by law and in theory, however in practice they are facing several barriers). Since primary school is obligatory, enrolment is not a problem for primary school children. It can be an issue for secondary school students because they cannot choose school they would like to attend (vocational or high school) or schools are not willing to accept them because of the language barrier or because they don't have documents to prove their previous education or other reasons. Also, enrolment in universities can be difficult if a person does not have documents to prove previous education.

In 2016, 24 children with international protection were enrolled in kindergarten; 52 children with international protection (45 with parents with international protection, and 7 unaccompanied minors) in primary school; one asylum seeker was enrolled in secondary school and 2 asylum seekers were enrolled in university in Ljubljana.

Asylum seekers do not have access to publicly funded Slovenian language course, this is available only to beneficiaries of international protection. Asylum seekers can, however, attend adult education programs where they can learn basic Slovenian language (however this is not the official Slovenian language course).

Beneficiaries of international protection are entitled to 300 hours Slovenian language course, plus additionally they can attend 100 more hours. Those registered at national employment office as job seekers can get access also to

additional Slovenian language classes, however this is not organized within the official Slovenian language course for foreigners. In case of families with small children it is often the case that only one parent attends the course and it is usually a man. Since there is only one language course beneficiaries can attend and since there is no parallel baby-sitting for small children organized, women often stay home with children.

After 300 hours of the language course most beneficiaries of international protection achieve level A1, some of them (but rare) perhaps level A2. To meet the condition for Slovenian citizenship the required level is A2 - B1, which is difficult for beneficiaries of international protection to achieve. Beneficiaries are supposed to attend 5 hours 5 days a week and the orientation program which is implemented by an NGO (Association Odnos). This NGO received limited financial means to implement the program therefore only certain number of people (staff and translators) could be employed – not enough to be able to deliver intense quality program plus address all the specific needs of the beneficiaries. After these first three months beneficiaries are often still not completely independent, self-reliable and confident to communicate with state institutions. The state does not support voluntary initiatives by offering funding for the national, regional, local coordination of these initiatives or making them part of the standard integration offers for beneficiaries of international protection (e.g. regular social orientation classes followed by voluntary one-to-one mentorship programmes), or offering guidelines, training and other support to evaluate the effectiveness of these initiatives. Several NGOs nevertheless work and support beneficiaries of international protection in various ways, but mainly these NGOs are financed through EU projects, foreign donors/financers or donations or they work on voluntary basis. Still, some NGOs are implementing projects funded by the state (for example orientation program by the Slovene Philanthropy).